

Nr 2.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44; givnen Stockholms slott den 4 januari 1944.

Kungl. Maj:t vill härmed under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Ernst Wigforss.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:ts Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anför efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter.

Vid anmälan av propositionen nr 344 till fjolårets riksdag angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för innevarande budgetår redogjordes i korthet för de åtgärder, som vidtagits i syfte att undvika ej strängt nödvändiga förändringar av statsbudgeten under löpande statsregleringsår. Samtidigt framhölls, att den eftersträfvade begränsningen av anslagen på tilläggsstat dock icke kunnat helt genomföras utan att inkomna framställningar inom flera verksamhetsområden ådagalagt ett sådant medelsbehov, att anslagsanvisningar på tilläggsstat framstått såsom ofrånkomliga.

Jämväl under den tid som förflutit sedan nämnda proposition avlämnades till fjolårets riksdag ha av myndigheterna äskats medel för ändamål, vilkas tillgodoseende ansetts icke kunna anstå. Därjämte ha vissa tidigare inkomna förslag och yrkanden, vilka vid tidpunkten för förslagets framläggande icke ansetts vara av den trängande natur, att medelsanvisning vore oundgänglig, numera på grund av mellankommande omständigheter vid förnyad prövning befunnits påkalla omedelbar framställning till riksdagen. I viss utsträckning ha medel tagits i anspråk från förskottsstaten för försvarsväsendet för sådana ändamål, att regleringsanslag enligt för denna stat gällande regler nu böra äskas.

Vissa frågor som äro föremål för Kungl. Maj:ts övervägande torde senare böra föranleda framställning till riksdagen om medelsanvisning. När de löpande utgifterna på förskottsstaten för försvarsväsendet kunna bättre överblickas, böra regleringsanslag i vanlig ordning äskas. Samtidigt torde reglering böra ske av utgifterna å den allmänna förskottsstaten. Även äskandet av avskrivningsanslag för å tilläggsstat II upptagna investeringsanslag torde tillsvidare böra uppskjutas.

Till främjande av överskådligheten i statsregleringsarbetet bör i år liksom föregående år nytillkommande framställningar om anslag å tilläggsstat så vitt möjligt sammanfattas i blott två propositioner, en avgiven vid slutet av den ordinarie propositionstiden och en mot slutet av riksdagen. Sistnämnda proposition bör avses uteslutande för nyssnämnda reglering av utgifter å förskottsstaterna och avskrivning av å tilläggsstat äskade investeringsanslag.

De till tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår hänförliga anslagsäskanden, som i enlighet med det anförda ansetts böra i detta sammanhang föreläggas riksdagen, ha tidigare denna dag anmälts. En sammanställning av de beslut om förslag till riksdagen, vilka Kungl. Maj:t därvid på hemställan av vederbörande föredragande enligt bilagda utdrag av statsrådsprotokollet (*bil. 1—17*) fattat, torde få bifogas statsrådsprotokollet i detta ärende (*bihang*).

Av sammanställningen framgår, att å tilläggsstaten äskas anslag om tillhoppa 51 miljoner kronor å driftbudgeten och 151 miljoner kronor å kapitalbudgeten.

För försvarsväsendet äskas å driftbudgeten sammanlagt 14 miljoner kronor, varav huvudparten faller utom ramen för 1942 års försvarsbeslut. För ett helt nytt ändamål — byggnads- och reparationsberedskap — avses 6 miljoner kronor. Återstoden faller på kompletteringar av äldre anslag, merkostnader och automatiska utgiftsregleringar i övrigt. För ytterligare anskaffning av sprängämne för ammunitionstillverkning äskas ett anslag å 4.8 miljoner kronor.

Driftbudgetsutgifterna för civila ändamål uppgå till sammanlagt närmare 37 miljoner kronor, varav 8 miljoner kronor avse nya ändamål och återstoden reglering av merkostnader, anslagsöverskridanden och andra bundna utgifter. Inom den förra gruppen falla anslag bland annat till pensionärshem (2

miljoner kronor), motorfordonsberedskap vid det civila luftskyddet (2.2 miljoner kronor), motorbrandsprutor (1.1 miljon kronor) samt baracker för socialtjänsten (2 miljoner kronor). Den senare gruppen åter omfattar ett anslag på 23 miljoner kronor för reglering av svenska spannmålsaktiebolagets förluster samt ett anslag å 3.3 miljoner kronor till ersättning för förfogande över rekvirerade norska fartyg.

Anslagen å kapitalbudgeten avse nästan helt civila utgifter. Ett belopp å sammanlagt drygt 57 miljoner kronor äskas för reglering av äldre krediter, och ytterligare 40 miljoner kronor äro erforderliga för finansiering av svenska spannmålsaktiebolagets lagerhållning. En bunden utgiftspost är även ett belopp å sammanlagt närmare 10 miljoner kronor som äskas för redan beslutade anläggningar vid affärsverken. Slutligen må nämnas att ytterligare 40 miljoner kronor anses erforderliga för lån till bostadsbyggnadsverksamheten.

Översikten ger vid handen, att anslagsäskandena för nya ändamål ha kunnat hållas inom en relativt begränsad ram och att det för sådana ändamål sammanlagt erforderliga beloppet i allt väsentligt hänför sig till byggnads- och reparationsberedskapen vid försvarsväsendet, luftskyddet respektive främjandet av bostadsproduktionen.

Chefen för finansdepartementet hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att godkänna de förslag, om vilka Kungl. Maj:t enligt bilagda utdrag av statsrådsprotokollet för denna dag (bil. 1—17) fattat beslut.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Rolf Arfwedson.

Bilaga 1.

Egentliga statsutgifter.

Första huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anmäler till första huvudtiteln hörande ärenden angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 samt anför därvid följande.

A. Kungl. hovstaten.

[1.] 8 a. **Ersättning för vissa bränslekostnader vid de kungl. hoven.** Å riksstaten för budgetåret 1943/44 ha liksom för de fem nästföregående budgetåren anvisats *dels* ett anslag av 50,000 kronor till ved och kol för de kungl. hoven, *dels ock* ett anslag av 95,000 kronor till täckande av motsedd brist å nämnda anslag. Därjämte ha å tilläggsstater för budgetåren 1940/41—1942/43 anvisats sammanlagt 520,600 kronor till täckande av vissa merkostnader för ifrågavarande ändamål, vilka hänföra sig till budgetåren 1937/38—1942/43.

I skrivelser den 31 augusti och den 16 december 1943 har riksmarskalksämberet hemställt om anvisande av sammanlagt 204,000 kronor till täckande av en återstående brist från budgetåret 1942/43 ävensom beräknad merkostnad för budgetåret 1943/44. Av skrivelserna framgår att trots medelsanvisningen å tilläggsstat för budgetåret 1942/43, 177,000 kronor, en brist av 39,230 kronor kvarstår från sistnämnda budgetår. Riksmarskalksämberet har beräknat, att medelsanvisning å tilläggsstat nu erfordras med *dels* 39,000 kronor för täckande av bristen från budgetåret 1942/43, *dels ock* 165,000 kronor i beräknad merkostnad under innevarande budgetår eller tillhoppa 204,000 kronor.

*Departements-
chefen.* Jag förordar att ett till 200,000 kronor avrundat belopp anvisas för täckande av ifrågavarande ytterligare kostnader och hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning för vissa bränslekostnader vid de kungl. hoven* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett anslag av kronor 200,000.

B. Kungl. slottsstaten.

[2.] 4 a. **Ersättning för vissa personalkostnader vid Stockholms slott.** Under en följd av år ha i riksstaten anvisats dels ett anslag till polis-, lys- och renhållning samt brandväsendet vid Stockholms slott av 33,750 kronor, dels ock ett förstärkningsanslag till samma ändamål, som, efter att tidigare ha utgjort 34,750 kronor, för budgetåret 1943/44 höjts till 36,750 kronor. I årets statsverksproposition äro dessa anslag upptagna med samma belopp som för budgetåret 1943/44. I anledning av uppkomna merkostnader för ifrågavarande ändamål har därjämte å tilläggsstat för budgetåret 1942/43 under rubriken *Ersättning för vissa personalkostnader vid Stockholms slott* anvisats 3,700 kronor, varav i runt tal 1,700 kronor avsett brist under budgetåret 1941/42 och 2,000 kronor beräknade merkostnader under budgetåret 1942/43.

I skrivelse den 31 augusti 1943 har *riksmarskalksämberet* anfört, att under budgetåret 1942/43 uppkommit en ytterligare merkostnad av 3,500 kronor. Ämberet har härvid åberopat en framställning från ståthållarämberet å Stockholms slott, vari anförts, att merkostnaden förorsakats av utgifter för kristillägg, ökade kostnader för uniformer m. m. Ståthållarämberet har vidare framhållit, att kostnaderna till en del förorsakats av oberäknad avgång genom dödsfall, varför det här icke vore fråga om årligen återkommande merkostnader.

*Departements-
chefen.* Med tillstyrkande av riksarskalksämberets framställning hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning för vissa personalkostnader vid Stockholms slott* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett anslag av kronor 3,500.

[3.] 6. **Vissa reparationsarbeten vid Drottningholms och Ulriksdals slott, reservationsanslag.** I skrivelse den 16 december 1943 har *byggnadsstyrelsen*, med åberopande av framställning från ståthållarämberet på Drottningholms slott, hemställt om anvisande snarast möjligt av medel till restaurering av

stora taklisten på slottet. I ståthållarämbetets framställning anföres i huvudsak följande:

Å stora taklisten på slottets huvudfasad mot söder ha på allra sista tiden upptäckts bristfälligheter, vilka vid närmare undersökning visat sig vara av sådan art, att snara åtgärder måste vidtagas för att hindra skadornas utbredning och för att förebygga skadegörelse genom lossnande och nedfallande murbrukspartier. Med anledning av att smärre sådana tillbud redan förekommit, varvid putsstycken nedfallit på stora yttertrappan omedelbart invid huvudentrén, har en lättare byggnadsställning rests, varefter all lös puts nedknackats och närmare undersökningar i övrigt företagits.

Omfattningen av skadorna i taklisten är svår att bestämma, innan man från ställningar kunnat undersöka taklisterna runt om byggnadens huvudparti. Utom de skador på två ställen, som nu undersökts på mittpartiet, ger en okulärbesiktning vid handen att skador med ungefär samma symtom som dessa även förekomma mot sjösidan. De brister, som för övrigt framträda här och var på byggnadens putsade listverk, äro helt ytliga puts-skador, vilka skola botas i samband med de ordinarie underhållsarbetenas utförande. Restaureringen av den stora taklisten, som borde ske under stundande sommar, har icke kunnat förutses och är av sådan omfattning att den icke kan inrymmas i det knappa underhållsanslaget.

Kostnaden för restaurering av taklisten är av helt naturliga skäl mycket svår att på förhand beräkna. Sedan en erfaren byggmästare på platsen närmare undersökt förhållandena, har han inkommit med ett kostnadsförslag, som slutar på en summa av tillsammans 17,350 kronor. Om härtill lägges ett belopp av c:a 15 % för oförutsedda arbeten torde ett extra anslag av 20,000 kronor nu bli erforderligt för utförande av de nödvändiga iständsättningsarbetena.

Därjämte har *riksmarskalksämberet* i skrivelse den 8 december 1943 hemställt om anvisande av 50,000 kronor till reparationsarbeten å vatten-, avlopps- och värmeledningar inom Uriksdals slott samt vissa till slottet och kungsgården hörande byggnader. Av sistnämnda skrivelse jämte därvid fogade handlingar framgår, att avsevärda brister föreligga beträffande vatten-, avlopps- och värmeledningar till nämnda byggnader. Åtskilliga kallvattenledningar vore sålunda nästan helt igenrostade och en huvudavloppsledning helt förtätad av rötter.

Byggnadsstyrelsen har i infortrat utlåtande den 23 december 1943 uttalat, att styrelsen, då de ifrågasatta arbetena syntes nödvändiga med hänsyn till ledningarnas beskaffenhet och de angivna kostnaderna icke föranledde någon erinran från styrelsens sida, tillstyrkte framställningen.

Vad först beträffar reparationen av taket på Drottningholms slott torde det, med hänsyn bland annat till risken för ras och sannolikheten för att ifrågavarande arbeten bli mera kostsamma ju längre de uppskjutas, vara motiverat att äska medel för ändamålet redan å tilläggsstat för innevarande budgetår. Mot den beräknade storleken av medelsbehovet, 20,000 kronor, riktar jag icke någon erinran.

I fråga om vatten-, avlopps- och värmeledningarna vid Ulriksdal synas betydande brister föreligga. På vissa punkter ha dessa brister varit så fram-

*Departements-
chefen.*

trädande, att ståthållarämbetet funnit sig nödsakat att vidtaga omedelbara åtgärder för avhjälpande av desamma. Därest en medelsanvisning för täckande av härigenom uppkommande kostnader icke nu sker, torde detta innebära ett undanskjutande av de övriga ändamål, för vilka medel upptagits i staten för Ulriksdals slott för innevarande budgetår och vilka i och för sig äro angelägna.

Med hänsyn till vad sålunda anförts förordar jag, att medel anvisas för ifrågavarande ledningsarbeten. Storleken av medelsanvisningen torde böra begränsas till 40,000 kronor. Med hänsyn bland annat till rådande materialbrist torde det vidare få ankomma på Kungl. Maj:t att efter av riksmarskalks-ämbetet förebragt ytterligare utredning utfärda närmare bestämmelser angående dispositionen av ifrågavarande belopp.

Medelsanvisningen till förenämnda arbeten vid Drottningholm och Ulriksdal (20,000 + 40,000 =) 60,000 kronor torde lämpligen böra ske under ett å tilläggsstat upptaget gemensamt anslag som bör få karaktären av reservationsanslag.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa reparationsarbeten vid Drottningholms och Ulriksdals slott* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 60,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:
Rolf Arfwedson.

Bilaga 2.

Egentliga statsutgifter.

Andra huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bergquist, anmäler härefter under justitiedepartementets handläggning hörande ärenden angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 samt anför därvid följande.

E. Fångvården m. m.

[1.] **13. Inköp av jordbruksinventarier m. m. för egendomen Lockerud, reservationsanslag.** I enlighet med en av fångvårdsstyrelsen i skrivelse den 27 augusti 1943 gjord framställning ämnar jag i det följande hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till inköp för fångvårdens räkning av egendomen $\frac{1}{2}$ mantal Lockerud ¹ i Leksbergs socken å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 såsom kapitalinvestering i statens domäners fond anvisa ett investeringsanslag av 75,500 kronor. Meningen är att å ifrågavarande egendom, som är avsedd att tillträdas den 14 mars 1944, inrätta en till centralfängelset i Mariestad anknuten jordbrukskoloni för fångar. För att egendomen omedelbart skall kunna på ett rationellt sätt brukas av fångvården är det, enligt vad fångvårdsstyrelsen i nämnda skrivelse uttalar, nödvändigt att vid tillträdet anskaffa kreatur, lantbruksredskap m. m., vilka inventarier icke kunna avstås från Mariestadsfängelsets jordbruk. Kostnaderna för dessa inventarier kunna enligt en av direktören vid centralfängelset uppgjord, fångvårdsstyrelsens skrivelse bilagd specifi-

cerad beräkning uppskattas till 42,000 kronor. Under återopande härav har styrelsen hemställt om anvisande å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår under andra huvudtiteln av ett särskilt anslag för ändamålet å nämnda belopp.

Med biträdande av fångvårdsstyrelsens förslag hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Inköp av jordbruksinventarier m. m. för egendomen Lockerud* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 42,000.

F. Uppfostringsanstalterna.

[2.] **Statens uppfostringsanstalt å Bona: Avlöningar.** I gällande avlöningsstat för statens uppfostringsanstalt å Bona (statsliggaren sid. 56) är anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal uppförd med 79,500 kronor. För budgetåret 1942/43 var samma post uppförd med 77,000 kronor. Enär sistnämnda belopp visat sig otillräckligt i förhållande till de normala behov, som därav skulle täckas, måste posten under nämnda budgetår, med anlitanade av andra huvudtiteln anslag till extra utgifter, förstärkas med 5,500 kronor.

I skrivelse den 19 augusti 1943 har *styrelsen för Bonaanstalten* begärt förstärkning av ifrågavarande anslagspost för innevarande budgetår med 7,600 kronor, varav 5,500 kronor motsvarar det belopp varmed posten förstärkts under sistförflutna budgetår, 400 kronor ålderstillägg som tillkomma under nu löpande budgetår samt 1,700 kronor ökade vikariatskostnader. En närmare redogörelse för innehållet i styrelsens skrivelse har lämnats i årets statsverksproposition (II ht sid. 127 f.), till vilken redogörelse jag tillåter mig hänvisa.

*Departements-
chefen.*

I sin skrivelse med förslag till anslagsäskanden för budgetåret 1944/45 har styrelsen för Bonaanstalten under hänvisning till sin nu ifrågavarande skrivelse den 19 augusti 1943 föreslagit, att anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie personal för nästa budgetår uppräknas med det belopp, 7,600 kronor, varmed styrelsen begärt förstärkning av posten för innevarande budgetår. Förslaget, som ej föranlett erinran från statskontoret och länsstyrelsen i Östergötlands län, biträdades av mig (II ht sid. 130). Även framställningen om förstärkning av posten för nu löpande budgetår torde böra bifallas.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

att den i avlöningsstaten för statens uppfostringsanstalt å Bona uppförda anslagsposten till övrig icke-ordinarie personal må för budgetåret 1943/44 överskridas med högst 7,600 kronor.

[3.] **2 a. Statens uppfostringsanstalt å Bona: Ny ladugårdsbyggnad, reservationsanslag.** Till uppförande av ny ladugårdsbyggnad vid statens uppfostringsanstalt å Bona ha anvisats anslag å beredskapsstat för budgetåren 1938/39 och 1939/40. Frågan om anslag för ändamålet upptogs ånyo till behandling i propositionen nr 2 till 1941 års riksdag (bilaga 2, punkt 1) och nämnda riksdag beslöt med bifall till Kungl. Maj:ts förslag att å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 till Statens uppfostringsanstalt å Bona: Ny ladugårdsbyggnad anvisa ett reservationsanslag (B) av 85,000 kronor. Anslaget, som givits karaktären av beredskapsanslag, har trots upprepade framställningar i ämnet från Bonastyrelsen icke ställts till styrelsens förfogande, enär de för ianspråktagande av beredskapsanslag gällande förutsättningarna i ifrågavarande fall hittills icke varit för handen. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 17 juni 1943 kvarstår anslaget emellertid å riksstaten jämväl under budgetåret 1943/44.

Rörande behovet av den nya ladugården och de ursprungligen beräknade kostnaderna för dess uppförande torde få hänvisas till redogörelse i propositionen nr 275 till 1938 års riksdag (sid. 31 ff.).

I skrivelse den 19 augusti 1943 har *styrelsen för Bonaanstalten* ånyo anhållit, att medel för uppförande av ny ladugård vid anstalten måtte ställas till styrelsens disposition. Styrelsen anför därvid bl. a., att under de nära sex år, som förflutit från styrelsens första framställning i ämnet, ladugårdens tillstånd ytterligare försämrats. Väggarna och innertaket vore så angripna av röta, att det till och med kunde riskeras att byggnaden vid en storm sammanstörtade. Skullens golv kunde icke belastas med mer än hälften av den mängd hö och halm, som tidigare brukat förvaras på skullen. Under de senaste stränga vintrarna hade kylan i ladugården högst menligt inverkat på djurens allmäntillstånd och minskat mjölkproduktionen. På grund av angivna omständigheter ansåge styrelsen icke längre försvarligt, att byggandet av en ny ladugård uppskötes.

Med hänsyn till den förnyade framställning i ärendet, som styrelsen sålunda ansett påkallad, har styrelsen låtit överse de tidigare uppgjorda kostnadsberäkningarna och ritningarna i avsikt att i planen för byggandet av den nya ladugården måtte tillgodogöras de rön, som den ständiga utvecklingen på ifrågavarande område medfört. Vid den sålunda företagna utredningen, som verkställdes av Lantbruksförbundets byggnadsförenings lokalkontor i Linköping, har den tidigare ramen för nybyggnaden ansetts böra utökas med en avdelning, inrymmande tröskloge jämte magasin samt tornsilo. Styrelsen, som anslutit sig till denna uppfattning, anför härom:

Anstaltens nuvarande spannmåls- och tröskloge, som för övrigt är belägen på avsevärt avstånd från den plats, vilken är utsedd såsom den lämpligaste för den nya ladugården, är i mindre gott skick, opraktiskt byggd och dessutom otillräcklig för gårdens behov. Den föreslagna logen, som har ett för ändamålet avpassat, måttligt omfång, bereder dels behövliga ökade utrymmen för förvaring av säd och dels möjlighet till en arbetskraftbesparande direkttröskning av fälttorkad gröda, varvid halmen blåses direkt upp på den rymliga ladugårdsskullen, vilken sålunda kommer att delvis tjänstgöra som

loge. Det till logavdelningen anslutna magasinet, på andra botten, är att anse såsom en behöflig utvidgning av det i föregående plan upptagna, knappa utrymmet för förvaring av gröpe och kraftfoder.

Vad särskilt angår behovet av en tornsilo, må framhållas att ensilagebehandling av foder numera ingår som ett viktigt och till sitt värde obestrifft led i modern ladugårdsskötsel. Vid anstalten har ensilagebehandlingen tillsvdare provisoriskt försiggått i några gropsilon. För en rationell sådan fodertillredning kräves emellertid en tornsilo med tillräcklig kapacitet, och en sådan silo bör, för underlättande av utfodringen, förläggas inom ladugårdsbyggnaden.

Under beaktande av behovet av en tröskloge och en tornsilo samt med iakttagande även i övrigt av lämpliga tekniska förbättringar i förhållande till det tidigare förslaget och med hänsynstagande till nuvarande kostnader för byggnadsmaterial och arbetskraft har Lantbruksförbundets byggnadsförening beträffande den föreslagna nybyggnaden uppgjort en detaljerad kostnadsberäkning, slutande å 140,000 kronor. Med avseende å detta belopp har styrelsen anmärkt dels att vissa grundläggningsarbeten, till en beräknad kostnad av minst 3,000 kronor, kunde utföras med anstaltens egen arbetskraft, och dels att huvudparten av det virke, som åtginge till bygget, eller virke till ett beräknat värde av 25,000 kronor, kunde omedelbart levereras av anstaltens egendom, varigenom alltså ett motsvarande belopp återginge till statsverket å anstaltens inkomsttitel och statens nettokostnad för bygget stannade vid 112,000 kronor. Då riksdagen för ifrågavarande ändamål redan anvisat ett anslag av 85,000 kronor och kostnaden enligt det nu framlagda förslaget uppginge till 137,000 kronor, skulle det ytterligare anslagsbehovet bliva 52,000 kronor.

Med stöd av vad sålunda anförts har styrelsen anhållit att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för uppförande av ny ladugårdsbyggnad vid anstalten dels medgiva, att nämnda reservationsanslag av 85,000 kronor finge utan hinder av tidigare villkor tagas i anspråk, dels ock anvisa ett ytterligare anslag av 52,000 kronor.

Över Bonastyrelsens framställning ha infortrade yttranden avgivits av byggnadsstyrelsen, civila byggnadsutredningen och lantbruksstyrelsen.

Byggnadsstyrelsen har därvid icke haft annat att erinra än att de för ifrågavarande byggnadsföretag beräknade kostnaderna, rätteligen 147,998 kronor (icke 140,000 kronor), såvitt av remisshandlingarna kunde bedömas, vore väl lågt beräknade, varför vissa inskränkningar beträffande arbetena måste vidtagas för att de beräknade beloppen skulle förslå. Byggnadsstyrelsen finner det över huvud taget kunna ifrågasättas, huruvida icke med hänsyn till nuvarande ekonomiska förhållanden utförandet av vissa delar av det projekterade byggnadsföretaget borde uppskjutas till en senare tidpunkt, förslagsvis trösklogen jämte magasin och tornsilo, vilka anläggningar först i nu föreliggande framställning medtagits.

Även *civila byggnadsutredningen*, som av besparingsskäl förordat vissa mindre förändringar beträffande byggnadens utförande, har ansett kostnaderna för den föreslagna ladugården för lågt beräknade. Utredningens yttrande är av följande lydelse:

Inledningsvis må påpekas, att, enär driftplan för egendomen saknas, det helt undandrar sig utredningens bedömande, huruvida byggnadsprogrammet är anpassat efter föreliggande behov.

Utredningen har däremot underkastat det föreliggande förslaget en granskning med avseende på planlösning och byggnadsteknisk standard och därvid funnit, att vissa besparingsåtgärder kunna genomföras. Om i stället för långbås tillämpas system med kortbås, exempelvis såsom i den av Lantbruksförbundets byggnadsförening utförda ladugården i Apertin samt ladugården i Venngarn, bör byggnadens utvändiga breddmått kunna reduceras från 19.75 m till 18. 30 m. Därvid begränsas även de största spännvidderna med ty åtföljande dimensionsminskning i konstruktionerna.

De långsgående DIP-balkarna böra ersättas med träkonstruktioner.

På grund av den korta tid utredningen haft till förfogande för ärendets prövning har det ej varit möjligt att underkasta kostnadsberäkningen någon mera ingående granskning. Kostnaderna synas dock alltför lågt beräknade. Enligt från byggnadsstyrelsen inhämtade upplysningar lär man med ledning av kostnaderna för en motsvarande anläggning vid Venngarn vara nödsakad uppskatta kostnaderna för den ifrågasatta byggnaden till omkring 240,000 kronor.

I relation till de kostnader förslaget upptager, kunna de av utredningen förordade besparingsåtgärderna uppskattningsvis medföra en reduktion av byggnadskostnaden med omkring 10,000 kronor.

Lantbruksstyrelsen har funnit behovet av ny ladugårdsbyggnad vid Bona-anstalten trängande samt till alla delar tillstyrkt anstaltsstyrelsens förslag, vilket enligt lantbruksstyrelsens mening torde kunna utföras till den därför beräknade kostnaden under förutsättning att anstaltens egen arbetskraft i möjligaste mån utnyttjades. Styrelsen anför:

En av förutsättningarna för att den undervisning och utbildning på jordbrukets område, som bedrivs vid anstalten, skall bliva fullt tidsenlig, är, att ekonomibyggnaderna vid anstalten uppfylla nutida anspråk i fråga om ändamålsenlighet och hygien. Till följd av dessa byggnaders bristfälliga beskaffenhet synes en utbildning i rationell ladugårdsdrift vid anstalten för närvarande icke vara möjlig. Av ansökningen framgår också, att den nuvarande ladugården redan för sex år sedan ej fyllde måtten i ovannämnda hänseenden. Då därefter några förbättringsarbeten av vikt ej företagits, synes enligt lantbruksstyrelsens förmenande behovet av en ny ladugårdsbyggnad för anstaltens jordbruk vara trängande. Jämväl Östergötlands läns hushållningssällskap har under hand vitsordat behovet av en ny ladugård å Bona.

Anstaltsstyrelsens utformning av den planerade anläggningen synes — av i ärendet föreliggande ritningar att döma — enligt lantbruksstyrelsens mening väl uppfylla de fordringar, som kunna ställas på en modern ekonomibyggnad vid ett rationellt drivet jordbruk. De möjligheter, som stått till buds att förenkla driften, t. ex. genom anordningar för direktröskning och uppförande av tornsilo, hava helt tillvaratagits. Härigenom och genom att förlägga magasin i anslutning till ladugården hava tunga och tidsödande transporter i möjligaste mån undvikits. Då ovannämnda anordningar numera ingå som för driften nödvändiga beståndsdelar i en modern ekonomibyggnad, synes det mindre välbetänkt och ur byggnadssynpunkt förenat med svårigheter att, såsom byggnadsstyrelsen i sitt i ärendet avgivna underdåniga utlåtande föreslagit, med hänsyn till nuvarande ekonomiska förhållanden till en senare tidpunkt uppskjuta utförandet av tröskloge jämte magasin

och tornsilo. Möjligheten till besparingar därigenom torde för övrigt starkt kunna ifrågasättas.

1940 års civila byggnadsutredning har i sitt utlåtande i ärendet i besparingssyfte förordat övergång från det av anstaltsstyrelsen föreslagna systemet med långbås till system med kortbås. Då emellertid nämnda båda systems användbarhet och lämplighet ännu ej torde vara slutgiltigt utredda och sakkunskapen på området vid planlösning av ladugårdsbyggnader brukar låta de lokala synpunkterna härå vara utslagsgivande, vill lantbruksstyrelsen för egen del ej göra någon erinran mot det i ansökningen föreslagna systemet.

I ovanberörda utlåtande har 1940 års civila byggnadsutredning vidare ifrågasatt en för låg beräkning av anläggningskostnaderna för ifrågavarande ladugårdsbyggnad och därvid gjort vissa jämförelser med kostnaderna för uppförande av en ladugård vid Venngarn. Därvid synes emellertid ej hava beaktats, att ladugårdsbyggnaden vid Venngarn är icke oväsentligt större än den planerade anläggningen vid Bona. Vidare ingå i kostnadsberäkningen för ladugården vid Venngarn vissa anordningar såsom spannmålstork, mjölkningmaskinanläggning m. m., vilka sakna motsvarighet i den vid Bona planerade byggnaden. Lantbruksstyrelsen har ytterligare under hand tagit del av de utav domänstyrelsens jordbruksbyrå vid preliminära kostnadsberäkningar, avseende ladugårds- och logbyggnader, tillämpade normaltal och därvid funnit, att den vid ansökningen fogade kostnadsberäkningen rörande anläggningen torde hålla, under förutsättning att anstaltens egen arbetskraft i möjligaste mån utnyttjas.

Sedan styrelsen för Bonaanstalten beretts tillfälle att taga del av de i ärendet sålunda avgivna yttrandena, har styrelsen med skrivelse den 15 november 1943 överlämnat ytterligare utredning i ärendet, omfattande dels ny kostnadsberäkning och dels yttrande av ingenjören A. Skillborg i Lantbruksförbundets byggnadsförening. Den nya kostnadsberäkningen slutar å 158,000 kronor, vilket — då kostnaderna enligt den tidigare beräkningen rätteligen uppgingo till i runt tal 148,000 kronor — innebär en uppräknings med 10,000 kronor. För egen del finner sig styrelsen varken kunna förorda att vissa delar av anläggningen uppskjutas eller att ändringar beträffande utförandet vidtagas i enlighet med civila byggnadsutredningens förslag. Styrelsen anför:

För egen del får Bonastyrelsen anföras, att styrelsen i likhet med lantbruksstyrelsen och Skillborg finner det mindre välbetänkt att till en senare tidpunkt uppskjuta utförandet av trösklogen jämte magasin och tornsilo. Dessa anordningar äro för en rationell ladugårdsdrift och undervisning däri av stor betydelse. Härtill kommer att driften skulle avsevärt försvåras genom den såväl i styrelsens tidigare skrivelse som i Skillborgs utlåtande betonade omständigheten, att den nuvarande trösklogen skulle komma att ligga på betydande avstånd från den nya ladugårdsbyggnaden. Genom ett uppskjutande av ifrågavarande delar av byggnadsföretaget skulle väl den totala anläggningskostnaden tillsvidare minskas med ett belopp, som enligt Skillborgs beräkning uppgår till 29,900 kronor. Erfarenheten visar emellertid, att när ett byggnadsföretag skall utföras i flera omgångar, den sammanlagda kostnaden plägar ställa sig väsentligt högre än om företaget utföres i ett sammanhang. Den tillfälliga besparing å 29,900 kronor, som skulle uppkomma för statsverket, därest ifrågavarande anordningar tillsvidare ute-

slötes, bleve därför med all sannolikhet sedermera mer än uppvägd genom högre anläggningskostnad. I detta sammanhang må slutligen framhållas att, även om uppförandet av tornsilo i anslutning till ladugårdsbyggnaden ställes på framtiden, likväl, såsom Skillborg framhållit, i första etappen böra utföras förarbeten för 500 kronor.

Vad därefter angår de av civila byggnadsutredningen föreslagna och approximativt till 10,000 kronor uppskattade besparingsanordningarna, kan enligt Skillborgs beräkning en övergång från långbås till kortbås inbespara 4,200 kronor och ett utbyte av vissa DIP-balkar mot träkonstruktioner 1,300 kronor eller tillsammans 5,500 kronor. Det lämpliga i dessa besparingsåtgärder kan dock, såsom Skillborg och lantbruksstyrelsen framhålla, med skäl ifrågasättas. Enligt vad Bonastyrelsen kunnat utröna har det i praktiken icke visats, att kortbås under alla förhållanden äro att föredraga framför långbås. Särskilt i en ladugård vid en uppfostringsanstalt, där unga och oerfarna elever skola övas, kräves en uppbindning av kreaturen av enkelt och lätthanterligt slag, helst en stängningsanordning med s. k. regel. En sådan anordning är dessutom nödvändig vid Bonaanstalten, där även under den varmare årstiden förekommer innejölkning i stor utsträckning, varvid djuren måste snabbt bindas och lösas. Endast vid långbås kan ett sådant uppbindningssystem användas. Kortbås fordra mera komplicerade uppbindningar, som, om de icke riktigt och påpassligt skötas, medföra risker för djuren på grund av de höga pallarna och de djupa gödselrännorna. Vad beträffar utbytet av vissa DIP-balkar mot träkonstruktioner medför detta, såsom Skillborg framhåller, vissa olägenheter i fråga om ljusförhållandena i ladugården.

Med avseende å de beräknade högre kostnaderna finner styrelsen möjligt att genom ökning av anstaltens egna prestationer hålla statsverkets nettokostnad vid samma belopp som enligt den tidigare beräkningen. Anslagsbehovet skulle emellertid bliva 153,000 kronor. Sålunda anföres:

Med anledning av byggnadsstyrelsens påpekande att kostnadsramen i dess helhet skulle vara för lågt upptagen har Skillborg vid en omräkning funnit att för all säkerhets skull ett å olika poster specificerat tillägg av sammanlagt 10,000 kronor bör upptagas. Bonastyrelsen förmenar visserligen i likhet med lantbruksstyrelsen att den ursprungliga kostnadsramen å 148,000 kronor bör kunna hålla, men anser dock försiktigast att kostnaden uppräknas med 10,000 kronor till 158,000 kronor. Vid ytterligare övervägande har emellertid styrelsen funnit, att därigenom icke behöver uppkomma någon ökad nettokostnad för statsverket. I sin ursprungliga framställning har styrelsen beräknat att med anstaltens arbetskraft kunde utföras vissa grundläggningsarbeten till en kostnad av minst 3,000 kronor, vilken icke bokfördes. Härjämte kunde huvudparten av det virke som åtgår till bygget, eller virke till ett värde av 25,000 kronor, omedelbart levereras av anstaltens egendom, varigenom motsvarande belopp komme att återgå till statsverket å anstaltens inkomsttitel. Efter förnyade undersökningar har styrelsen funnit sig kunna föreslå en ökning av anstaltens prestationer till 5,000 kronor, i vad angår grundläggningsarbeten, och till 33,000 kronor, i vad angår virkeskostnad, eller till sammanlagt 38,000 kronor. När från det nu för hela företaget beräknade beloppet 158,000 kronor sålunda drages nämnda 38,000 kronor, stannar statens nettokostnad vid 120,000 kronor (= förut beräknade 112,000 kronor + berörda felräkning å 8,000 kronor), medan anslagsäskandet kommer att uppgå till 158,000 kronor minskat med den arbetskostnad, för vilken anstalten svarar eller 5,000 kronor, alltså 153,000 kronor.

Med stöd av vad sålunda anförts har styrelsen anhållit om bifall till sin tidigare i ärendet gjorda framställning med den ändring att det anslag, som utöver anvisat reservationsanslag av 85,000 kronor för ändamålet erfordras, upptages till 68,000 kronor.

Departements-
chefen.

Redan år 1938, då anslag till ny ladugård vid Bonaanstalten första gången anvisades å beredskapsstat, var den nuvarande ladugårdsbyggnaden i sådant skick, att dess ersättande med en ny byggnad framstod såsom önskvärt. Med hänsyn till den sedermera inträdda försämringen i det statsfinansiella läget har emellertid ansetts böra anstå med nybyggnaden, så länge den gamla ladugården kunnat utan alltför stora olägenheter användas för sitt ändamål. Olägenheterna ha emellertid blivit större i samma mån som beläggningen å anstalten under senare år ökat, i det byggnaden icke erbjuder tillfredsställande möjligheter till undervisning i rationell ladugårdsskötsel. Dess dåliga tillstånd har därjämte, såsom anstaltens styrelse framhållit, menligt inverkat på mjölkproduktionen. Då härtill kommer, att ladugårdens bibehållande på grund av den tilltagande rötan i byggnadens träkonstruktioner kan vara förenat med allvarliga risker, har jag efter besök på platsen funnit erforderligt att medel för ändamålet nu ställas till vederbörandes förfogande.

Av den i ärendet förebragta utredningen framgår att det icke skulle vara god ekonomi att, på sätt byggnadsstyrelsen ifrågasatt, utföra anläggningen i två etapper. Uppskov med utförandet av ny tröskloge jämte magasin skulle dessutom på grund av avståndet till den nuvarande trösklogen försvåra driften. Vad angår de av civila byggnadsutredningen förordade besparingsåtgärderna synas de besparingar, som därigenom skulle vinnas, icke vara av den storleksordning att de uppväga uppkommande olägenheter. På grund av det anförda finner jag mig, i likhet med lantbruksstyrelsen, böra förorda att den nya ladugården uppföres i ett sammanhang och i full överensstämmelse med Bonastyrelsens förslag. Jag förutsätter därvid, att anstaltens egen arbetskraft i största möjliga utsträckning anlitas vid förekommande arbeten samt att virke i den av styrelsen angivna omfattningen uttages å anstaltens skog. Med hänsyn till de risker som enligt vad nyss angivits äro förenade med den nuvarande ladugårdens bibehållande bör arbetet med uppförande av den nya byggnaden igångsättas snarast möjligt. De medel, som erfordras utöver redan anvisat anslag, torde därför böra anvisas å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva att det å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisade reservationsanslaget (B) till Statens uppfostringsanstalt å Bona: Ny ladugårdsbyggnad må tagas i anspråk oberoende av de för dylikt anslag eljest gällande förutsättningarna;

dels ock till Statens uppfostringsanstalt å Bona: Ny ladugårdsbyggnad å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett *reservationsanslag* av . . . kronor 68,000.

G. Diverse.

[4.] **8. Kommittéer och utredningar genom sakkunniga, reservationsanslag.** Detta anslag är i riksstaten för innevarande budgetår upptaget med 225,000 kronor. Vid ingången av budgetåret förefanns en reservation av 1,400 kronor. De utredningsarbeten som igångsatts eller fullföljts under innevarande budgetår ha emellertid medfört större utgifter än som beräknats i statsverkspropositionen till 1943 års riksdag. En överslagsberäkning har givit vid handen, att utgifterna för löpande budgetår kunna uppskattas till närmare 275,000 kronor. Med hänsyn härtill torde det nuvarande anslaget vara i behov av förstärkning med 50,000 kronor.

På grund av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kommittéer och utredningar genom sakkunniga* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 50,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Bertil Crona.

Egentliga statsutgifter.

Tredje huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över utrikesdepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Ministern för utrikes ärendena anmäler härefter under utrikesdepartementets handläggning hörande ärenden angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 samt anför därvid följande.

B. Sveriges representation i utlandet.

[1.] 5. **Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Extra biträden och vaktbetjänte, reservationsanslag.** I riksstaten för innevarande budgetår är för detta ändamål anvisat ett reservationsanslag av 300,000 kronor.

Såsom framhållits i statsverkspropositionen till innevarande års riksdag har det befunnits oundgängligt att vid vissa beskickningar, till vilka på grund av rådande personalbrist och andra förhållanden ordinarie tjänstemän ej kunnat utsändas, anställa ytterligare extra personal. För dylikt ändamål hava i vissa fall måst anlitas särskilt kvalificerade personer, till vilka utgår ersättning med jämförelsevis höga belopp. Det för budgetåret 1943/44 för avlöning av bland annat dylika biträden anvisade anslaget har därigenom blivit otillräckligt, och jag föreslår, att av riksdagen äskas en förstärkning därav å tilläggsstat till gällande riksstat. Enligt verkställda beräkningar skulle ett belopp av 50,000 kronor vara tillfyllest. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Extra biträden och vaktbetjante* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 50,000.

C. Internationella förhandlingar m. m.

[2.] **4. Svenska röda korsdelegater i Grekland, reservationsanslag.** För bestridande av kostnaderna för svenska röda korsdelegater för handhavande av hjälpen till Greklands befolkning har hittills beviljats ett sammanlagt belopp av 450,000 kronor, nämligen *dels*, vilket på sin tid i föreskriven ordning anmälts för riksdagen, från anslaget för oförutsedda utgifter enligt Kungl. Maj:ts beslut den 18 juli 1942 ett belopp av 100,000 kronor, *dels* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 (prop. nr 163/1943; rd.skr. nr 153/1943), ett belopp av 150,000 kronor, *dels ock* enligt Kungl. Maj:ts beslut den 29 juli 1943 ett belopp av 200,000 kronor från anslaget för oförutsedda utgifter, vilket i annat sammanhang denna dag anmäles för riksdagen.

Den i nämnda proposition bebådade utvidgningen av hjälpverksamheten till att omfatta av denna dittills icke berörda delar av den grekiska landsorten, såväl på fastlandet som på öarna, har numera i viss utsträckning kommit till stånd. I anledning därav har en ökning av antalet i Grekland verk samma svenska röda korsdelegater genomförts. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 12 mars 1943 förordnades justitierådet A. E. F. Sandström till ordförande i den blandade svensk-schweiziska kommission, vilken handhaver hjälpverksamheten i Grekland.

Genom överstyrelsen för Svenska röda korset hava utbetalningar till delegaterna samt för deras omkostnader skett från de anvisade medlen. Då dessa numera i det närmaste förbrukats, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Svenska röda korsdelegater i Grekland* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 250,000.

D. Diverse.

[3.] **10. Extra utgifter, reservationsanslag.** Detta anslag är i riksstaten för innevarande budgetår uppfört med 20,000 kronor.

I statsverkspropositionen till innevarande års riksdag har framhållits, att Kungl. Maj:t nödgats anlita detta anslag för en tillfällig förstärkning av ortstilläggen till sändebuden i Bern samt hos norska och nederländska regeringarna ävensom för ortstillägg till ett sändebud i Lissabon. Det belopp, varmed anslaget därigenom beräknas komma att belastas, uppgår till 31,000 kronor.

Under budgetåret 1944/45 avses denna utgift skola bestridas av den under anslaget till avlöningar till diplomatisk och konsulär personal vid beskickningar och konsulat upptagna delposten till ortstillägg.

Vidare har från anslaget till extra utgifter för innevarande budgetår bestritts kostnaderna för överlämnandet, i samband med omorganisationen av departementets chiffreringskansli, till vissa beskickningar av nya instruktioner rörande chiffreringstjänsten ävensom för en samtidigt därmed verkställd kontrollundersökning av denna tjänsts anordnande vid beskickningarna. Dessa kostnader hava uppgått till omkring 14,000 kronor.

Då man vid beräkningen av medelsbehovet å förevarande anslag icke räknat med en belastning av sådan storlek, bör förstärkning äskas å tilläggsstat. Med hänsyn till övriga motsedda utgifter å anslaget torde förstärkningsanslaget böra bestämmas till 42,000 kronor. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Extra utgifter* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett *reservationsanslag*
av kronor 42,000.

Vad ministern för utrikes ärendena sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Hubert de Besche.

Bilaga 4.

Egentliga statsutgifter.

Fjärde huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Sköld, anmäler under försvarsdepartementets handläggning hörande ärenden angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44.

Med förmälan tillika att ärendena under punkterna 1, 2, 4—7, 10, 11, 14 och 15 vore av den natur, att närmare redogörelse för deras innebörd än som av det följande framginge icke borde lämnas till statsrådsprotokollet, varför ytterligare upplysningar borde få inhämtas genom de handlingar, som komme att överlämnas till riksdagens vederbörande utskott, anför chefen för försvarsdepartementet därvid följande.

B. Centrala förvaltningsmyndigheter.

Arméns fortifikationsförvaltning.

[1.] 4 a. Arméns fortifikationsförvaltning: Engångsanskaffning av maskiner m. m. för byggnads- och reparationsberedskapen, *reservationsanslag*. Vid anmälan i samband med statsverkspropositionen förut denna dag av fråga om anskaffning av maskiner m. m. för byggnads- och reparationsberedskapen har jag för berörda ändamål förordat anvisande av tillhoppa 12,300,000 kronor. Jag har därvid förutsatt, att viss anskaffning skall ske redan under löpande budgetår och härför beräknat 6 miljoner kronor bliva erforderliga. Jag hemställer i överensstämmelse härmed — under erinran att

detta belopp av skäl som framgå av vad vid anmälan av statsverkspropositionen yttrats icke bör inrymmas i den för försvarsväsendet för femårsperioden 1942/47 angivna kostnadsramen — att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Arméns fortifikationsförvaltning: Engångsanskaffning av maskiner m. m. för byggnads- och reparationsberedskapen* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 6,000,000.

C. Försvarskrafterna.

Försvarsstaben.

[2.] **5 a. Försvarsstaben: Viss utrustning, reservationsanslag.** I skrivelse den 19 november 1943 har för försvarsväsendets radioanstalt hemställts om anvisande å tilläggsstat för innevarande budgetår av 60,000 kronor för anskaffande av viss i framställningen närmare angiven utrustning.

*Departements-
chefen.*

Den förebragta utredningen har övertygat mig om nödvändigheten av den ifrågasatta utrustningen, vilken synes böra anskaffas så snart ske kan. Beräkningen av kostnaderna har icke givit mig anledning till erinran. Av handlingarna i ärendet framgår emellertid, att kostnaderna beräknas komma att ökas med 2,500 kronor, om beställning kan ske först efter utgången av januari 1944. Med hänsyn härtill beräknar jag för ändamålet ett belopp av 62,500 kronor under framhållande tillika av önskvärdheten att ärendet inom riksdagen handlägges på sådant sätt, att beställning kan ske före den 1 februari 1944. Av beloppet torde inom den av 1942 års riksdag för försvarsväsendet angivna kostnadsramen böra inräknas så stor del av kostnaderna som motsvarar det den 1 juli 1941 rådande prisläget, d. v. s. omkring 43,000 kronor. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Försvarsstaben: Viss utrustning* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 62,500.

Armén.

Sjukvård.

[3.] **15 b. Armén: Anskaffning av sjukvårdsmateriel för hemvärnet, reservationsanslag.** Genom brev den 24 januari 1941 bemyndigade Kungl. Maj:t arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse att för anskaffande av sjukvårdsmateriel för hemvärnet disponera ett belopp av högst 700,000 kronor från det å

förskottsstaten för försvarsväsendet m. m. uppförda förskottsanslaget Försvarsväsendet i allmänhet: Engångsutgifter (Ga).

I skrivelse den 4 augusti 1943 hemställde arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse, att ett engångsanslag av ytterligare 300,000 kronor av förskottsstaten för försvarsväsendet måtte ställas till sjukvårdsstyrelsens förfogande för inköp av sjukvårdsmateriel för hemvärnnet. Denna hemställan föranledde icke någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

I skrivelse den 27 november 1943 har *arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse* sedermera hemställt, att ett belopp av 340,000 kronor måtte ställas till ämbetsverkets förfogande för utrustning och komplettering av sjukvårdsmateriel vid samtliga nu befintliga förbandsplatser för hemvärnnet.

I skrivelsen har sjukvårdsstyrelsen erinrat, att förutnämnda belopp av högst 700,000 kronor ställts till ämbetsverkets förfogande för anskaffande av sjukvårdsmateriel för hemvärnnet samt att, sedan denna materiel anskaffats, den på sin tid överlämnats till inskrivningsområdena och sedermera, sedan hemvärnets sjukvård från och med den 1 oktober 1942 övertagits av försvarsområdesbefälhavarna, överlämnats till vederbörliga försvarsområden. Det antal hemvärnsområden, som skulle tillgodoses med sjukvårdsmateriel, hade vid denna tid uppgått till omkring 1,200. Av dessa kunde samtliga å luftskyddsorter belägna, eller omkring 400, direkt anslutas till luftskyddets förbandsplatser och ävenledes disponera därstädes befintlig sjukvårdsmateriel. Av de återstående 800 områdena vore åtskilliga, särskilt i landets nordliga delar, så stora, att flera förbandsplatser måste ordnas inom ett och samma område.

Sjukvårdsstyrelsen har vidare anfört, att försvarsområdesbefälhavarna i och med överflyttningen av för hemvärnnet avsedd sjukvårdsmateriel till försvarsområdena övertagit ansvaret för hemvärnets sjukvård i vad rörde antalet förbandsplatser inom hemvärnsområdena. I och med ett alltmer växande krav på hemvärnets insatser, vilka krav i sin tur medfört en avsevärd ökning av antalet hemvärnsförband, hade enligt uppgifter från hemvärnsstaben och överstyrelsen för Svenska Röda Korset antalet förbandsplatser samtidigt ökat till närmare 2,200.

Ehuru en icke oväsentlig mängd sjukvårdsmateriel till de sålunda nytillkomna förbandsplatserna anskaffats på frivillighetens väg, vore behovet av sjukvårdsmateriel för ifrågavarande platser icke tillnärmelsevis täckt.

Till ytterligare belysande av behovet av sjukvårdsmateriel har sjukvårdsstyrelsen anfört följande.

De inspektioner, som på uppdrag av arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse i samråd med hemvärnschefen verkstälts av hemvärnsöverläkaren, fältläkaren Torsten Eckman, hade givit vid handen, att behovet av sjukvårdsmateriel å förbandsplatserna inom olika delar av landet fördelade sig tämligen ojämnt. Sålunda hade konstaterats, att förbandsplatserna inom I., IV. och VII. militärområdena vore relativt välförsedda, under det att inom övriga militärområden utrustningen vid åtskilliga förbandsplatser förededde mycket stora brister, särskilt beträffande sjuktransportmateriel. Utsikterna att tillnärmelsevis kunna täcka dessa brister på frivillighetens väg syntes numera vara ytterligt ringa.

Enär hemvärnstrupperna i händelse av krig i flertalet fall komme att få sig sådana uppgifter tilldelade, att stridsskadade hemvärnsmän icke hade någon möjlighet till omedelbar sjukvårdshjälp, därest icke hemvärnstruppen själv förfogade över erforderlig sjukvårdspersonal och sjukvårdsmateriel, syntes det vara ofrånkomligt, att hemvärdet för att man överhuvud taget skulle kunna uppdraga stridsuppgifter åt detsamma snarast försåges med dylik materiel i fullt tillräcklig utsträckning.

*Departements-
chefen.*

Såsom av det föregående framgår har ett betydande belopp redan anvisats för anskaffning av sjukvårdsmateriel för hemvärdet. Sedermera har skett en avsevärd utökning av antalet för hemvärdet avsedda förbandsplatser, vilket nödvändiggjort ytterligare anskaffning av sjukvårdsmateriel. Kostnaderna härför ha av arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse beräknats till 300,000 kronor i skrivelsen den 4 augusti 1943 och till 340,000 kronor i den nu föreliggande framställningen. Såsom handlingarna i ärendet utvisa, belöpa kostnaderna på anskaffning av sjukbåtar, bårställ för cykel, släpbåtar, bårsäckar och förbandsväskor.

Sedan skrivelsen den 4 augusti 1943 varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning, har framlagts en på inspektioner inom olika delar av landet grundad, mer uttömmande utredning i ämnet. Denna utredning ger vid handen, att sjukvårdsutrustningen vid åtskilliga förbandsplatser företer mycket stora brister. Med hänsyn härtill och då det är av den största betydelse att en tillfredsställande första vård av skadade kan lämnas vid dessa förbandsplatser, är jag nu beredd att tillstyrka bifall till det föreliggande medelsäskandet. Mot kostnadsberäkningarna har jag intet att erinra och beräknar alltså för ändamålet ett medelsbehov av 340,000 kronor. Från sjukvårdsstyrelsen har jag under hand inhämtat, att ytterligare medelsanvisning icke torde komma att visa sig erforderlig.

Äskandet är av den natur att det bör tillgodoses inom den i samband med 1942 års försvarsbeslut angivna kostnadsramen för försvarsväsendet. Från sjukvårdsstyrelsen har emellertid meddelats, att det för engångsanskaffning av sjukvårdsmateriel för armén i samband med försvarsbeslutet beräknade beloppet icke lämnar tillgång till kostnadernas bestridande. Med hänsyn härtill synes det av sjukvårdsstyrelsen äskade beloppet böra anvisas å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår såsom särskilt reservationsanslag, att inräknas inom nämnda kostnadsram.

Under erinran att jag tidigare denna dag vid anmälan av de till fjärde huvudtiteln hörande äskandena för budgetåret 1944/45 hemställt om anvisande av medel för underhåll av materielen, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Armén: Anskaffning av sjukvårdsmateriel för hemvärdet* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 340,000.

Tygmateriel m. m.

[4.] **38 b. Armén: Ytterligare anskaffning av sprängämne för ammunitionstillverkning, reservationsanslag.** I skrivelse den 27 november 1943 har *krigsmaterielverket* efter samråd med försvarsstaben hemställt, bland annat, att ett belopp av 12,000,000 kronor måtte ställas till ämbetsverkets förfogande för tillverkning av visst sprängämne.

Då det särskilt under rådande förhållanden är av största vikt, att behovet av för ammunitionstillverkning lämpliga sprängämnen tryggas, har jag i princip intet att erinra mot bifall till den föreliggande framställningen. Dock finner jag medelsanvisningen för närvarande böra begränsas till 4,800,000 kronor. Anmärkas må, att anskaffningen kan komma att föranleda medelsanvisning framdeles för beredande av lokaler för förvaring av ifrågavarande sprängämneskvantitet. Från krigsmaterielverket har jag under hand inhämtat, att kostnaderna i denna del icke torde överstiga 500,000 kronor.

Anskaffningen är föranledd av nu rådande extraordinära förhållanden, varför kostnaderna icke böra belasta försvarsplanens kostnadsram utan särskilt anslag äskas av riksdagen för ändamålet. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Armén: Ytterligare anskaffning av sprängämne för ammunitionstillverkning* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 4,800,000.

[5.] **39 a. Armén: Underhåll av signalförbindelser, reservationsanslag.** I skrivelse den 6 augusti 1943 har *överbefälhavaren* hemställt, att — av skäl som närmare angivits i skrivelsen — för bestridande av kostnaderna för underhåll av signalförbindelser intill den 1 juli 1944 måtte anvisas ett belopp av 240,000 kronor.

I utlåtande den 1 september 1943 har *telegrafstyrelsen* förklarat sig intet ha att erinra mot kostnadsberäkningen.

Vid anmälan i årets statsverksproposition av frågan om anslag för detta ändamål under budgetåret 1944/45 har jag föreslagit, att av det av arméförvaltningen för sistnämnda budgetår äskade beloppet, 250,000 kronor, förslagsvis 75,000 kronor såsom beräknad normal fredskostnad skulle upptagas å riksstaten för nästa budgetår. I övrigt erforderligt belopp syntes få bestridas av vederbörligt anslag å förskottsstaten. Medelsbehovet för innevarande budgetår syntes få bestridas på motsvarande sätt, således dels från ett särskilt anslag å tilläggsstat till riksstaten för detta budgetår, dels ock över förskottsstaten.

Åberopande det anförda samt under hänvisande i övrigt till vad jag anfört vid anmälan av motsvarande anslagsfråga i årets statsverksproposition före-

slår jag, att för ifrågavarande ändamål såsom särskilt reservationsanslag upptages ett belopp av 75,000 kronor å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår, vilket belopp bör falla inom den av 1942 års riksdag angivna ramen för försvarsväsendets kostnader under budgetåret 1942/47.

Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Armén: Underhåll av signalförbindelser* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 75,000.

Marinen.

Flytande materiel, artillerimateriel m. m.

[6.] **Marinen: Fartygsbyggnader för flottan.** På förslag av Kungl. Maj:t anvisade 1943 års riksdag för innevarande budgetår å fjärde huvudtiteln ett reservationsanslag av 40,000,000 kronor till fartygsbyggnader för flottan. Av statsverkspropositionen till sagda års riksdag (fjärde huvudtiteln sid. 105—110) framgår beträffande anslaget bl. a., att av detsamma skulle bestridas kostnader till ett belopp av högst 750,000 kronor för viss försökstillverkning.

På förslag av Kungl. Maj:t anvisade vidare samma års riksdag för innevarande budgetår å fjärde huvudtiteln ett reservationsanslag av 420,000 kronor till vissa materielförsök vid marinen. Av berörda belopp skulle 200,000 kronor disponeras för bestridande av kostnaderna för vissa konstruktionsarbeten. I detta hänseende framgår av statsverkspropositionen (fjärde huvudtiteln sid. 130 och 131) i huvudsak följande.

För vissa förberedande experiment- och konstruktionsarbeten för igångsättande av tillverkning inom landet av ett visst antal fartyg av närmare angiven typ och härför lämpade motorer hemställde marinförvaltningen i samband med framläggande av sina medelsäskanden å tilläggsstat för 1941/42 om anvisande för nämnda ändamål av 250,000 kronor för budgetåret 1941/42 och 350,000 kronor för budgetåret 1942/43. I anledning härav anförde föredragande departementschefen, att det visserligen vore lämpligt, att särskilda medel för speciella konstruktions- och liknande arbeten stode till förfogande men att åtskilliga skäl talade för att en medelsanvisning för ändamålet icke bundes vid ett på förhand utstakat program utan stode till Kungl. Maj:ts förfogande. På därom gjord och av Kungl. Maj:t biträdd hemställan anvisades till vissa konstruktionsarbeten å tilläggsstat för budgetåret 1941/42 250,000 kronor och för budgetåret 1942/43 350,000 kronor, varav för konstruktion av fartyg 100,000 kronor.

I sina anslagsäskanden för budgetåret 1943/44 framhöll marinförvaltningen, att preliminära kostnadsberäkningar utvisade, att för framställning av lämplig motor skulle erfordras ett belopp av omkring 580,000 kronor under förutsättning, att ytterligare motorer beställdes. Om tillverkningen nedlades efter experimentmotorernas färdigställande, skulle kostnaderna uppgå till omkring 665,000 kronor. För fortsatta experiment erfordrades för budgetåret 1943/44 utöver tidigare beviljade medel, 500,000 kronor, en summa av (665,000 — 500,000 =) 165,000 kronor, vilken dock med hänsyn till sannolika prisökningar borde höjas till 200,000 kronor.

Marinförvaltningens förslag biträdades av föredragande departementschefen, som därvid förutsatte, att anslagsmedlen skulle stå till Kungl. Maj:ts disposition.

I skrivelse den 16 december 1943 har nu *marinförvaltningen* hemställt, att för ytterligare försökstillverkning av fartygsmotorer å tilläggsstat för budgetåret 1943/44 måtte anvisas ett reservationsanslag av 400,000 kronor. Av framställningen framgår, att, därest försöken icke skulle leda till resultat, kostnaderna skulle komma att begränsas till 200,000 kronor.

Jag finner angeläget, att äskade medel ställas till marinförvaltningens förfogande för i framställningen omförmålt ändamål. *Departements-
chefen.*

Av den lämnade redogörelsen framgår, att för konstruktions- och experimentarbeten med viss fartygstyp och med för densamma lämpade motorer för innevarande budgetår anvisats medel dels under reservationsanslaget till vissa materielförsök vid marinen dels ock under reservationsanslaget till fartygsbyggnader för flottan. Det är givet, att skäl kunna anföras för att beräkna medel för ifrågavarande kostnader för försökstillverkning under det ena såväl som under det andra av nämnda båda anslag. Självfallet är det dock önskvärt, att kostnader för experiment av i huvudsak samma slag belasta ett och samma anslag. Att så icke blivit fallet med ifrågavarande försöksverksamhet sammanhänger därmed, att de under förstnämnda anslag anvisade medlen utgjorde sista delen av det totala medelsbehovet för de före 1942 års försvarsbeslut påbörjade experimentarbetena. Då samtidigt fråga uppkom om medel för ett fortsättande av försöksverksamheten efter nya riktlinjer befanns det principiellt riktigast, att denna försökstillverkning av fartyg belastade flottans fartygsbyggnadsanslag. Jag förordade alltså, att medel för de till 750,000 kronor uppskattade kostnaderna för den nya försöksverksamheten skulle beräknas under nyssnämnda anslag. I anslutning härtill torde kostnaderna för nu ifrågasatt ytterligare försökstillverkning avseende samma ändamål böra bestridas av berörda anslag, vilket framdeles synes böra disponeras för med fartygsbyggande sammanhängande kostnader för erforderlig experiment- och konstruktionsverksamhet. Någon förstärkning av ifrågavarande anslag för innevarande budgetår erfordras emellertid icke, enär anslaget är s. k. kvotanslag, som må av Kungl. Maj:t överskridas inom viss angiven kostnadsram. Denna kostnadsram synes icke av nu ifrågavarande anledning behöva höjas.

Under åberopande härav får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

att det å riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisade reservationsanslaget till Marinen: Fartygsbyggnader för flottan må disponeras för ytterligare försökstillverkning intill ett belopp av högst 400,000 kronor.

[7.] **93 c. Marinen: Anskaffning av viss ammunition, reservationsanslag.** I skrivelse den 26 augusti 1943 har *marinförvaltningen* hemställt, att till ämbetsverkets förfogande från förslagsanslaget till oförutsedda utgifter måtte ställas ett belopp av 883,000 kronor för anskaffning av ammunition till ersättning för vid brand förstörd ammunition.

Krigsmaterielverket har i utlåtande den 12 november 1943 tillstyrkt bifall till framställningen. *Statskontoret* har i utlåtande den 22 november 1943 funnit framställningen icke föranleda annat uttalande från statskontorets sida än att, då riksdagen vore samlad, anslaget till oförutsedda utgifter icke torde kunna utan riksdagens medverkan disponeras.

*Departements-
chefen.*

Marinförvaltningens ifrågavarande kostnadsberäkningar — närmare preciserade i ämbetsverkets skrivelse — giva mig icke anledning till erinran. Det äskade beloppet, 883,000 kronor, torde böra anvisas å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår såsom särskilt reservationsanslag och med hänsyn till medelsanvisningens ändamål icke inräknas inom den för marinen för femårsperioden 1942/47 fastställda kostnadsramen.

Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Marinen: Anskaffning av viss ammunition* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 883,000.

[8.] **93 d. Marinen: Viss materiel för kustartilleriet, reservationsanslag.** I skrivelse den 24 september 1943 har *marinförvaltningen* anfört i huvudsak följande.

I april 1937 hade marinförvaltningen hos Aktiebolaget Bofors beställt 6 automatiska sikten med siktkikare till 7.5 cm luftvärnskanon till ett pris av 18,300 kronor per sikte. Medel för beställningen 109,800 kronor hade disponerats å titel C 58 A (1936/37). Av det disponerade beloppet hade utbetalats 36,600 kronor i förskott. Återstående belopp, 73,200 kronor, hade den 30 juni 1942 överförts från sistnämnda titel till titel »Utgiftsrester». Sedan numera dispositionsrätten över beloppet upphört, hade detsamma återförts till statsverket och uppdebiterats å inkomstiteln Övriga diverse inkomster 1942/43 A IV 5.

I november 1938 hade marinförvaltningen hos Aktiebolaget Bofors beställt 3 st. 7.5 cm lvpjäser med tillhörande automatiska sikten med siktkikare. Medel för beställningen hade disponerats å titel C 53 A (1938/39). Pjäserna hade levererats, men icke de automatiska siktena. Pjäserna vore betalda. Däremot hade innehållits ett belopp av 65,250 kronor utgörande den på siktena belöande delen av det överenskomna priset, eller 21,750 kronor per sikte.

Av kostnaden för ovanstående beställningar, utgörande tillhoppa (109,800 + 65,250 =) 175,050 kronor, hade alltså 36,600 kronor redan utbetalts, under det att 65,250 kronor funnes disponibla och 73,200 kronor återförts till statsverket.

Sedan beställningarna utlagts, hade omfattande omkonstruktioner verkställts, vilket medfört, att Aktiebolaget Bofors begärt höjning av priset på siktena.

I anledning därav hade statens industrikommissions prisbyrå efter underhandlingar med Aktiebolaget Bofors meddelat, att kommissionen erhållit Kungl. Maj:ts bemyndigande att fastställa priset för de automatiska siktena till 29,000 kronor, exklusive kikare, vilket pris skulle justeras enligt mellan marinförvaltningen och Aktiebolaget Bofors gällande avtal om glidande prisskala med december 1942 som basperiod.

Kikarna kostade 4,000 kronor per pjäs, varför det nya priset bleve 33,000 kronor.

Någon prisstegring på grund av den glidande prisskalan syntes icke vara att räkna med; skulle prisstegring mot förmodan uppstå, avsåge marinförvaltningen att framdeles äska medel för densamma.

Priset på de enligt ovan beställda 9 automatiska siktena med siktkikare uppginge således numera till $(33,000 \times 9 =) 297,000$ kronor, vilket innefattade en ökning med $(297,000 - 109,800 + 65,250 =) 121,950$ kronor i förhållande till det tidigare avtalade priset.

Under åberopande av vad sålunda anförts har marinförvaltningen hemställt, att ett belopp av $(73,200 + 121,950 =) 195,150$ kronor måtte ställas till ämbetsverkets förfogande för likvid av automatiska sikten.

Marinförvaltningens förevarande framställning finner jag mig kunna tillstyrka och förordar sålunda, att ett belopp av i avrundat tal 195,200 kronor anvisas för ändamålet. Då denna kostnad hänför sig till äldre beställningar, bör densamma falla utom den av 1942 års riksdag angivna ramen för försvarsväsendets kostnader under budgetåren 1942/47. *Departements-
chefen.*

Åberopande det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Marinen: Viss materiel för kustartilleriet* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 195,200.

[9.] **98 a. Marinen: Täckning av vissa engångskostnader för flottans skifferoljeverk å Kinnekulle, reservationsanslag.** I skrivelse den 9 mars 1943, nr 49, anmälde riksdagen, bland annat, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen nr 25 därom gjorda förslag, medgivit, att flottans skifferoljeverk å Kinnekulle finge i huvudsaklig överensstämmelse med de av föredragande statsrådet i det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 29 januari 1943 uppdragna riktlinjerna överföras till Svenska skifferoljeaktiebolaget samt att Kungl. Maj:t finge vidtaga i samband därmed erforderliga åtgärder.

Med stöd av riksdagens förenämnda beslut föreskrev Kungl. Maj:t den 17 juni 1943 efter av marinförvaltningen den 11 juni 1943 gjord framställning att samtlig till flottans skifferoljeverk å Kinnekulle hörande fast och lös egendom skulle med tillträde den 1 juli 1943 överlätas på Svenska skifferoljeaktiebolaget mot likvid i aktier i bolaget till ett sammanlagt nominellt belopp av 3.2 miljoner kronor.

I berörda framställning hemställde *marinförvaltningen*, att Kungl. Maj:t måtte utverka anvisandet av ett anslag om högst 210,000 kronor för täckandet av den brist, som uppkommit å de av riksdagen åren 1939—1941 beviljade anslagen å tillhopa 9,136,000 kronor för utbyggnad av flottans skifferoljeverk och vilken brist tills vidare bokförts å en inom marinförvaltningen upplagd förskottstitel. I detta sammanhang meddelade marinförvaltningen jämväl, att process påginge med leverantören av vattenledningen från Vänern rörande skadestånd för försenad leverans av viss utländsk materiel, som skulle tillhandahållas av marinförvaltningen. Vidare framhöll marinförvaltningen, att det för driftens behöriga gång vid Kinnekulleverket varit oundvikligt, att medel å i runt tal 1,350,000 kronor tagits i anspråk av oljeverkets driftmedel för anskaffningar, om vilka tvekan kunde råda, huruvida de rätteligen bort hänföras till driftkostnader eller till kapitalinvesteringar.

I skrivelse den 4 oktober 1943 har sedermera marinförvaltningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte meddela föreskrift, huruvida de av övnings- och underhållsanslag bestridda kostnaderna för skifferoljeverket skulle anses föranleda vidare åtgärd för täckande av det till 1,442,246 kronor 24 öre uppgående titelunderskottet, varav 1,350,000 kronor avseende lös egendom och vissa anläggningar.

Sedan marinförvaltningens framställningar remitterats till riksräkenskapsverket, har i en av revisionen inom sagda ämbetsverk avlämnad promemoria framhållits, att orsakerna till att kostnaderna för utbyggnaden av skifferoljeverket kommit att överstiga de beräknade och att sålunda de anvisade anslagen överskridits med omkring 210,000 kronor, såvitt kunnat utrönas, voro följande.

Enligt de ursprungliga kostnadsberäkningarna skulle från två anslag av 5,500,000 kronor (prop. 1939: 19) och 2,200,000 kronor (prop. 1940: 1) täckas kostnaderna för förseende av oljeverket med gruvutrustning, kontors-, förrådsbyggnader o. dyl. samt kraftcentral och svavelverk. Det hade emellertid ej kunnat undvikas att under år 1940 till följd av då inträffade prisstegringar vissa merkostnader uppkommit vid utförandet av berörda utbyggnadsarbeten. För täckande av ifrågavarande till prisstegringar under år 1940 hänförliga merkostnader hade på därom av marinförvaltningen gjord framställning å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisats ett reservationsanslag av 1,436,000 kronor (prop. 1941: 2). De fortsatta prisstegringarna under 1941 hade medfört, att vid de arbeten, som icke varit färdiga vid utgången av år 1940 utan avslutats först senare, ytterligare merkostnader uppkommit, för vilkas täckande medel icke begärts och följaktligen ej heller anvisats.

En annan orsak till överskridandet torde ha varit, att det, allteftersom utbyggnaden fortskridit, befunnits nödvändigt utföra vissa kompletteringsarbeten, vilka icke från början kunnat förutses. Behovet av kompletteringar måste givetvis bliva särskilt starkt, då såsom i förevarande fall en omfattande nyanläggning uppbyggdes endast på erfarenheter från en mindre försöksdrift.

Slutligen hade det till följd av verkstädernas allt längre leveranstider, särskilt beträffande maskiner, ansetts nödvändigt att till förekommande av driftstopp anskaffa reservmaterial i större omfattning än som från början beräknats.

Kostnaderna för ifrågavarande material hade, i den mån tillgångar å driftstiteln icke kunnat tagas i anspråk härför, bestritts från de för utbyggnaden anvisade anslagen.

Ehuruväl överskridandet i och för sig vore direkt anmärkningsvärt, syntes i betraktande av angivna omständigheter och då marinförvaltningen nu hemställt om anvisande av särskilt täckningsanslag vid vad sålunda förekommit böra få bero.

Riksräkenskapsverket har under åberopande härav i skrivelse den 12 oktober 1943 förordat, att för täckning av det gjorda överskridandet måtte anvisas ett reservationsanslag av 210,000 kronor.

I övrigt har riksräkenskapsverket framhållit, att det å driftstiteln uppkomna, av marinförvaltningen i skrivelsen den 4 oktober 1943 angivna kassamässiga underskottet avförts å krigstitel Cb 9 »Flytande materiel, artillerimateriel m. m.» samt täckts från å tilläggsstat av riksdagen anvisade anslag till täckande av löpande utgifter. Detta innebure i verkligheten, att engångsutgifter å sammanlagt 1,350,000 kronor kommit att redovisas såsom löpande beredskapskostnader. Berörda medelsdisposition syntes böra betraktas såsom ett klart anslagsöverskridande. Sedan beloppet — visserligen obehörigt — avförts å krigstitel, borde emellertid ytterligare medel för täckande av detsamma icke anvisas.

I yttrande den 30 oktober 1943 i anledning av vad riksräkenskapsverket anfört har *marinförvaltningen* uttalat, att delade meningar kunde råda, huruvida kostnaderna för åtgärder, företagna för komplettering av utrustningen av en under drift varande för landet krigsviktig industri, borde betraktas såsom nyinvesteringar av kapital eller icke. Någon utvidgning av verket hade emellertid icke skett. De utförda arbetena och materialanskaffningarna hade varit nödvändiga för upprätthållandet av driften i avsedd omfattning. Vidare har marinförvaltningen framhållit följande.

Anledningen till att dessa arbeten och anskaffningar erhållit en sådan omfattning vore,

att underlagen för de kalkyler, som legat till grund för anslagsäskandet till skifferoljeverkets uppbyggande, hämtats från en mindre försöksdrift, varför ett exakt bedömande av medelsbehovet till en omfattande utbyggnad för storindustriell drift icke varit möjligt,

att skifferoljeverket varit det första i sitt slag, som uppförts inom landet för storindustriell drift, varför det vore förklarligt, att vissa kompletteringar m. m. efter driftens igångsättning måst ske,

att betydande prisstegringar väsentligt fördyrat arbetena,

att den synnerligen kalla vintern 1941/42 vållat svåra skador på verket, som föranlett dels betydande reparationsarbeten och dels utförande av omfattande och dyrbara skyddsanordningar mot kylan, vilka rimligen icke tidigare kunnat förutses, samt

att de medelstillskott, som skulle kommit att tillföras driftstiteln genom förväntad ökning av oljeproduktionen, uteblivit.

Marinförvaltningen kunde väl förstå riksräkenskapsverkets synpunkter angående drifttitelns belastning med kompletteringsarbeten m. m. men ville framhålla, att de av ämbetsverket företagna åtgärderna, som marinförvaltningen aldrig sökt dölja, skett under en kritisk period då snabba beslut varit nödvändiga.

Under åberopande härav har marinförvaltningen hemställt, att Kungl. Maj:t ville *dels* låta bero vid de åtgärder ämbetsverket vidtagit för avförande av 1,350,000 kronor å krigstitel, *dels ock* utverka anvisande av anslag till täckande ej mindre av det belopp, varmed de under åren 1939—1941 beviljade anslagen för utbyggnad av flottans skifferoljeverk å Kinnekulle överskridits, eller 205,305 kronor 26 öre, än även förut omförmälda, nu utdömda skadestånd till leverantören av vattenledningen från Väneren, uppgående till 35,885 kronor 99 öre.

*Departements-
chefen.*

Såsom av handlingarna i ärendet framgår, har riksräkenskapsverket i sitt remissutlåtande påpekat, att det i ett flertal fall förekommit, att till marinförvaltningens förfogande ställda medelsanvisningar överskridits samt att utgifter av engångskaraktär av marinförvaltningen redovisats såsom löpande utgifter. Det redovisningsförfarande, som tillämpats med avseende å skifferoljeverket och som lett till motsvarande konsekvenser, kan därför icke, såsom riksräkenskapsverket framhållit, betraktas såsom en isolerad företeelse, betingad av särskilda förhållanden. De brister i redovisningssystemet, som sålunda inom marinförvaltningen förelegat, ha föranlett ämbetsverket att helt nyligen hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning till förbättrande av ämbetsverkets dispositionsbokföring. En i anledning härav jämlikt Kungl. Maj:ts beslut verkställd utredning har föranlett påbörjande av omläggning från och med den 1 januari 1944 av nämnda bokföring. Det är att antaga, att anslagsöverskridanden av den art, varom här är fråga, efter denna omläggning icke skola behöva i fortsättningen förekomma. Med hänsyn härtill lär det i ärendet påtalade anslagsöverskridandet icke böra nu föranleda ytterligare åtgärd. Såsom riksräkenskapsverket påpekat, torde särskilda medel för täckande av beloppet icke behöva anvisas.

Anslagsöverskridandet i övrigt ävensom kostnaderna för utdömt skadestånd, uppgående till sammanlagt 241,191 kronor 25 öre, torde böra täckas genom anvisande å tilläggsstat för innevarande budgetår av ett anslag av i avrundat tal 242,000 kronor. Då skifferoljeverket i Kinnekulle icke längre redovisas å försvarsväsendets fastighetsfond, bör anslaget upptagas under riksstatens fjärde huvudtitel och sålunda omedelbart avskrivas. Anslaget, som avser gäldande av prisstegringar och hänför sig till tiden före 1942 års försvarsbeslut hänförliga byggnadsarbeten, bör icke inräknas i den i samband med försvarsbeslutet angivna kostnadsramen för byggnadsarbeten inom försvarsväsendet. Lämpligen bör anslaget betecknas såsom reservationsanslag.

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

till *Marinen; Täckning av vissa engångskostnader för flottans skifferoljeverk å Kinnekulle å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett reservationsanslag av kronor 242,000.*

Fortifikatoriska anläggningar.

[10.] **Marinen: Ytterligare medel till fortsättning av vissa krigsrustningsarbeten m. m.** I skrivelse 1942: 447 anmälde riksdagen, att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts därom framställda förslag (proposition nr 249, punkten 5) till Ytterligare medel till fortsättning av vissa krigsrustningsarbeten m. m. å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisat ett reservationsanslag av 9,450,000 kronor. Genom brev den 15 januari 1943 ställde Kungl. Maj:t anslaget till marinförvaltningens förfogande, att av ämbetsverket disponeras för utförande av fortifikatoriska anordningar inom kustartilleriförsvaret m. m. i överensstämmelse med en av ämbetsverket ingiven dispositionsplan.

I skrivelse den 29 april 1943 har *marinförvaltningen* hemställt, att — av i skrivelsen närmare angivna skäl — Kungl. Maj:t måtte medgiva, att vissa i en skrivelsen bifogad förteckning upptagna markområden jämte rätt till vatten i fråga om den, som hade strand, ävensom fiske, om detta vore delat, måtte jämlikt lagen om expropriation den 12 maj 1917 för Kungl. Maj:ts och kronans räkning med äganderätt förvärvas. Av handlingarna i ärendet inhämtas, att marinförvaltningen avsett att bestrida kostnaderna genom ianspråktagande av ett under nämnda reservationsanslag avsatt belopp av 165,000 kronor till reglering av markkostnader inom Göteborgs kustartilleriförsvaret.

I ärendet har *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* avgivit utlåtande den 20 augusti 1943. Länsstyrelsen har därvid förklarat sig tillstyrka bifall till marinförvaltningens framställning om expropriation av ifrågasatt mark.

I särskild ansökning ha *vissa personer*, vilka äga mark i anslutning till de till expropriation ifrågasatta områdena, anhållit, att även de av dem ägda områdena måtte exproprieras.

Denna ansökning har på anförda skäl av *marinförvaltningen* avstyrkts i utlåtande den 1 november 1943.

Såsom av handlingarna i ärendet närmare framgår avser marinförvaltningens framställning förvärv med äganderätt av mark, som tagits i anspråk för anläggande av vissa permanenta befästningsanläggningar m. m. Mark står nu genom hyresavtal till kronans förfogande. Förvärvet har till ändamål dels att omöjliggöra utspanande av anläggningarna, dels att möjliggöra barackförläggningens bibehållande i fredstid för användning bland annat för övningsändamål.

I princip har jag i likhet med länsstyrelsen intet att erinra mot förvärv av mark i den omfattning, som angivits av marinförvaltningen i skrivelsen den 29 april 1943. Jag har heller intet att erinra mot att kostnaderna bestridas från förutnämnda å driftbudgeten uppförda anslag, under vilket som nämnts medel beräknats för reglering av vissa markkostnader. Sedan förvärvet genomförts, böra emellertid markområdena överföras till redovisning å marinförvaltningens delfond av försvarsväsendets fastighetsfond.

*Departements-
chefen.*

Under återopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att den mark, som avses i marinförvaltningens skrivelse den 29 april 1943, må med ianspråktagande av det å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisade reservationsanslaget Fortifikatoriska anläggningar: Ytterligare medel till fortsättning av vissa krigsrustningsarbeten m. m. av kronan med äganderätt förvärfvas.

Flygvapnet.

Flygmateriel m. m.

[11.] **133. Flygvapnet: Skyddsanordningar vid flygfält, reservationsanslag.** Genom särskilda beslut den 4 juli, den 12 september och den 10 oktober 1941 medgav Kungl. Maj:t, att flygförvaltningen finge för vissa skyddsanordningar m. m. vid ett antal flygfält disponera sammanlagt högst 12,022,000 kronor från det å förskottsstaten för försvarsväsendet uppförda förskottsanslaget Engångsutgifter (Ga). Sedan riksdagen å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 under fjärde huvudtiteln anvisat ett reservationsanslag av 17,300,000 kronor till Skyddsanordningar vid flygfält, förordnade Kungl. Maj:t den 1 april 1942, att nämnda förskottsanslag skulle med anlitande av reservationsanslaget tillföras ersättning för de på grund av besluten den 4 juli, den 12 september och den 10 oktober 1941 förskottsvis bestridda utgifterna. Därjämte ställde Kungl. Maj:t av anslaget i övrigt ett belopp av 2,700,000 kronor till flygförvaltningens förfogande att av ämbetsverket enligt av överbefälhavaren över rikets försvarskrafter lämnade anvisningar disponeras för utförande av ytterligare skyddsanordningar vid flygfält och för bestridande av övriga i samband därmed stående kostnader.

På därom av flygförvaltningen i skrivelse den 5 oktober 1942 gjord hemställen medgav Kungl. Maj:t den 6 november 1942, att flygförvaltningen finge disponera återstoden av förenämnda reservationsanslag, eller 2,578,000 kronor, för utförande av ytterligare skyddsanordningar vid flygfält i huvudsaklig överensstämmelse med en till flygförvaltningens skrivelse fogad sammanställning och enligt av överbefälhavaren lämnade anvisningar.

Under erinran härom har *flygförvaltningen* i skrivelse den 13 december 1943 anført, att de arbeten, för vilkas utförande medel ställts till flygförvaltningens förfogande genom besluten den 4 juli, den 12 september och den 10 oktober 1941, slutförts. På grund av den prisstegring, som ägt rum från tidpunkten för dessa arbetens kostnadsberäkning (årsskiftet 1940/41) fram till tiden för utförandet (hösten 1941—hösten 1942), hade arbetena kommit att draga en kostnad av 13,093,660 kronor mot beräknat 12,022,000 kronor. Merkostnaden, 1,071,660 kronor, som återfunnes specificerad i en skrivelsen bifogad sammanställning, hade bestritts genom förskottering av omhändertavda medel. Flygförvaltningen framhöll vidare, att några motsvarande mer-

kostnader beträffande de arbeten, för vilkas utförande medel ställts till förfogande genom besluten den 1 april och den 6 november 1942, icke vore att förvänta.

Flygförvaltningen har hemställt, att för täckande av prisstegringskostnaderna till ämbetsverkets förfogande måtte ställas ett belopp av 1,071,660 kronor.

I utlåtande den 3 januari 1944 har *försvarsdepartementets granskningsnämnd för byggnadsarbeten* funnit de av flygförvaltningen angivna fördyringarna ungefärligen överensstämma med prisstegringen under de av ämbetsverket angivna tiderna och tillstyrkt bifall till framställningen.

Vid anmälan i fjolårets statsverksproposition av vissa ärenden angående anslag å kapitalbudgeten för försvarsändamål (kapitalbudgeten, bilaga 2, sid. 9) anförde jag, att anslag, som anvisats eller kunde komma att anvisas för byggnadsföretag, som icke låge inom ramen för 1942 års försvarsbeslut, i många fall kunde komma att visa sig otillräckliga till följd av inträdda prisstegringar. Jag förutsatte, att påbörjade eller beslutade företag utan hinder därav skulle få fullföljas, varefter, sedan de slutliga kostnaderna kunde säkrare överblickas, tilläggsanslag till följd av prisstegringar borde äskas av riksdagen. Vad sålunda yttrats föranledde icke erinran från riksdagens sida.

I anslutning härtill finner jag mig, med hänsyn till vad flygförvaltningen i ämnet anført, böra tillstyrka, att för täckning av de av flygförvaltningen i dess föreliggande framställning redovisade merkostnaderna ett anslag av i avrundat tal 1,072,000 kronor anvisas. Anslaget, som alltså avser gäldande av merkostnader på grund av prisstegring och hänför sig till byggnadsföretag, som icke ligga inom ramen för 1942 års försvarsbeslut, bör därför icke medräknas inom den av 1942 års riksdag för försvarsväsendet angivna kostnadsramen och synes böra uppföras å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår såsom särskilt reservationsanslag.

Åberopande det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Flygvapnet: Skyddsanordningar vid flygfält* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett reservationsanslag av kronor 1,072,000.

D. Vissa till försvaret hörande institutioner.

Garnisonssjukhusen.

[12.] **23 a. Garnisonssjukhusen: Röntgenutrustning m. m. för garnisonssjukhuset i Skövde, reservationsanslag.** För röntgenutrustning m. m. för det nya garnisonssjukhuset i Skövde har riksdagen enligt skrivelse 1942: 4 för budgetåret 1942/43 anvisat ett reservationsanslag av 138,000 kronor (jfr 1942 års statsverksproposition, fjärde huvudtiteln, punkten 141). Av detta belopp

belöpte på möbler och instrumentarium 47,198 kronor, på beklädnads- och köksmateriel samt sängpersedlar 8,621 kronor, på röntgenapparat 69,628 kronor samt på prisstegringar och oförutsedda kostnader 12,553 kronor. I den till grund för anslagsäskandet liggande framställningen hade arméförvaltningen anfört bland annat följande.

Möbler och instrumentarium, däri inräknat servisutredning, operationsutensilier och instrument, funnes på det äldre garnisonssjukhuset i sådan utsträckning, att endast vissa kompletteringar måste ske, vilka enligt infordrade kostnadsförslag skulle betinga en kostnad av 47,198 kronor. Beklädnads- och köksmateriel samt sängpersedlar kunde i huvudsak överföras från det gamla sjukhuset. Den erforderliga kompletteringen belöpte sig till en kostnad av 8,621 kronor.

Arméförvaltningen har i skrivelse den 15 november 1943 äskat ytterligare 117,000 kronor för ifrågavarande ändamål samt till stöd härför anfört i huvudsak följande.

På grund av att slutliga inredningsritningar icke varit fastställda vid tidpunkten för utförandet av kostnadsberäkningarna, hade behovet av vissa inventarier m. m. icke kunnat bedömas. Sålunda hade vid beräkningarna icke medtagits sådan elektrisk armatur, som icke vore inräknad i entreprenad, ej heller sängar och linoleummattor för sjuksalar, instrument och omklädnads-skåp samt telefonväxel. Behövt antal nattduksbord, bårar och rullstolar samt erforderlig laboratorieutrustning hade kunnat endast delvis beräknas. I fråga om köksutrustning hade räknats endast med smärre kompletteringar.

Sedan de definitiva ritningarna angående sjukhusets inredning färdigställdes, hade arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse i samråd med arkitekten N. Grep, Stockholm, företagit utredning rörande sjukhusets behov av inventarier och materiel av olika slag. Beträffande köksutrustningen hade samråd därjämte skett med köksföreståndarinnan vid Södersjukhuset i Stockholm, fru G. Brandel.

Enligt sålunda verkställd utredning erfordrades med beräkning gjord efter rådande prisläge — utöver förut anvisat belopp — 117,024 kronor för bestridande av följande kostnader:

Elektrisk armatur m. m., som ej inginge i entreprenad	kronor	20,000
Linoleummattor till sjuksalar och korridorer	»	25,000
Plåtskåp, 60 st i omklädnadsrum	»	2,410
Sängar, 65 st	»	10,740
Nattduksbord, rullbårar, rullstolar, operationsstolar	»	4,920
Instrumentskåp	»	800
Laboratorieutensilier m. m.	»	3,520
Badbår	»	410
Utrustning för köksavdelningen	»	30,600
Telefonväxel	»	12,000
För prisstegringar och oförutsedda utgifter, 6 procent	»	6,624

Summa kronor 117,024.

Från sjukhusdirektionen har genom min försorg införskaffats närmare yttrande i ärendet, varav inhämtas följande.

Representanter för sjukvårdsstyrelsen hade besökt garnisonssjukhuset i Skövde och besiktigat den utrustning, som funnes, och därvid provat vad

som kunde medtagas till det nya sjukhuset och vad som vore så förslitet, att det lämpligen ej borde komma till användning. Den anmaning, som gjorts av chefen för försvarsdepartementet att iakttaga ytterligare besparing, hade givetvis uppmärksammats. Av skäl, som nedan angåves, funne direktionen ytterligare besparingar dock icke möjliga, huru önskvärda de än i och för sig vore.

Direktionen ville framhålla, att garnisonssjukhusets nuvarande utrustning hade varit i ständigt bruk i minst 15 à 20 år, varvid särskilt de sista åren varit påfrestande, i all synnerhet som speciella underhållsanslag i mycket ringa omfattning beviljats på grund av det förestående nybygget. Direktionen ansåge det ofrånkomligt att vissa delar av denna utrustning nyanskaffades. Vid beräkning av utrustningsanslag för det nya sjukhuset hade all den materiel, som för närvarande vore i bruk på det gamla sjukhuset och som överhuvud taget vore användbar, förutsatts komma till användning vid det nya sjukhuset för att nedbringa utrustningskostnaderna. Vid nuvarande krav på rationalisering av sjukhusvården och med hänsyn till de många betydelsefulla framsteg, som rent tekniskt sett gjorts inom denna, ansåge direktionen, att även de militära sjukhusen, enkannerligen samarbetssjukhusen, ovillkorligen måste erhålla sådant stöd från statsmakternas sida, att de kunde drivas i fullständig paritet med de bästa civila lasaretten och att allt gjordes, inom rimliga gränser, för att underlätta sjukhuspersonalens arbete, detta så mycket mer som vårdavdelningarna omfattade 33 sängar, varav 5 å hel- eller halvskilt rum. Dit hörde bland annat även att sjukhuset ägde tillgång till ändamålsenliga sängtyper. Sjukhusets nuvarande sängar vore av skiftande typer och alla av mycket gammalmodig modell. Chefläkaren hade därför föreslagit nyanskaffning såväl av dessa som av nattduksbord, vilka senare vore direkt kassabla. Direktionen hade vid beräkningen av antalet hjulförsedda sängar utgått från att minsta möjliga antal dylika skulle anskaffas för varje sjuksal. I den mån som de gamla sängarna kunde utnyttjas, torde de böra komma till användning dels för fyllande av reservbehov vid trängkårens sjukavdelning, dels till personalbostäderna. Direktionen ville i detta sammanhang framhålla, att det ej endast vore kronan som vore intresserad part i ifrågavarande sjukhusutrustning, utan hade även Skaraborgs läns landsting och Skövde stad, vilka med avsevärda belopp bidragit till sjukhusets tillkomst, stora intressen att bevaka. Dels av denna anledning, dels av tidigare anförda skäl ville direktionen uttala att såväl direktionen som nyssnämnda berörda parter ansåge det synnerligen angeläget, att det nya sjukhuset utrustades med bland annat modern och ändamålsenlig sängutrustning samt med inventarier och möbler, som vore jämställda med vad som vore tillfinnandes på civila sjukvårdsinrättningar.

Med stöd av vad ovan framförts ville direktionen bestämt avråda från att till det nya sjukhuset medtaga utrustning, som måste betecknas såsom olämplig och bristfällig.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, har för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1942/43 anvisats ett belopp av 138,000 kronor. I sina anslagsäskanden för nästa budgetår har arméförvaltningen anfört, att nybyggnaden av sjukhuset varit i princip fastställd vid tidpunkten för utförandet av dessa beräkningar. Sedermera hade dock avsevärda ändringar måst ske beträffande sjukhusets planläggning, så att de slutliga inredningsritningarna icke funnits tillgängliga förrän i mitten av augusti 1943. Ritningar för personalbostäder vore fortfarande under utarbetande. Såvitt arméförvalt-

*Departements-
chefen.*

ningen kunde bedöma, skulle de ändrade byggnadsplanerna komma att medföra ett avsevärt ökat medelsbehov för anskaffning av inventarier för sjukhuset, varjämte man måste förutse, att under mellantiden viss materiel, som beräknats skola överföras från det gamla sjukhuset, förslitits och måste nyanskaffas. Sjukvårdsstyrelsen hade frågan under utredning men vore icke vid denna tidpunkt beredd att avgiva förslag i ärendet. Det vore arméförvaltningens avsikt att underställa ärendet Kungl. Maj:ts prövning, så snart utredningen slutförts.

Sedan denna utredning nu avslutats, har arméförvaltningen uppskattat de ytterligare kostnaderna till i runt tal 117,000 kronor. Denna mycket anmärkningsvärda kostnadsstegring med 85 procent torde icke kunna förklaras på annat sätt än att de förhoppningar man vid de ursprungliga kostnadskalkylerna hyst att kunna i de nya lokalerna i större utsträckning använda inventarier från de förutvarande visat sig ogrundade. Någon närmare utredning i detta hänseende kan icke ha legat till grund för arméförvaltningens anslagsäskande för budgetåret 1942/43. Samtidigt som jag vill framhålla, att det nya sjukhuset bör erhålla en fullt tidsenlig och lämplig utrustning, måste jag beklaga, att de tidigare kalkylerna så ofullständigt återgivit det verkliga medelsbehovet.

Jag tillstyrker bifall till arméförvaltningens nu föreliggande förslag och förutsätter, att ytterligare medelsanvisning för sjukhuslokalerna ej skall bliva erforderlig. Kostnaderna, som hänföra sig till inredning av lokaler, vilka redan före 1942 års försvarsbeslut föranlett medelsanvisning, torde ej böra medräknas inom försvarsbeslutets kostnadsram. Då det är önskvärt, att sjukhuset kan tagas i bruk våren 1944, tillstyrker jag, att det av mig förordade anslaget uppföres å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1943/44.

Under återropande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Garnisonssjukhusen: Röntgenutrustning m. m. för garnisonssjukhuset i Skövde* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 117,000.

[13.] **Driftkostnader vid vissa förråd m. m.** På förslag av Kungl. Maj:t anvisade 1943 års riksdag för innevarande budgetår å fjärde huvudtiteln ett anslag av 3,170,000 kronor till krigsmaterielverket för bestridande av driftkostnader vid vissa förråd m. m.

I skrivelse den 27 oktober 1943 har *krigsmaterielverket*, som — utom i fråga om beräkningen av kostnaderna — i ärendet samrått med riksräkenskapsverket, anfört, att de kostnader, som oundgängligen uppstode för underhåll av staten tillhöriga för tillverkning för nämndens räkning ianspråktaga produktionsmedel, hitintills regelmässigt inkalkylerats i priset på de tillverkade produkterna och sålunda belastat vederbörande beställningar. På samma sätt

verktygsuppsättning, ha beräknats på grundval av tidigare erfarenheter av dylikt underhåll.

Slutligen har under punkt 8 bland annat upplagits kostnader för vaktållning vid vissa fabriker.

*Departements-
chefen.*

Såsom framgår av den föreliggande framställningen inräknas för närvarande i priset på de produkter, som i anslutning till enskilda företag genom krigsmaterielverkets försorg framställas med anlitande av staten tillhöriga produktionsmedel, såsom byggnader, maskiner och verktyg, vissa kostnadsbelopp, vilka skola täcka utgifter för underhåll, uppvärmning, bevakning, lokallhyror, arrenden m. m. för dessa produktionsmedel. Dessa utgifter äro till stor del fasta och således i väsentlig mån oberoende av omfattningen av den industriella produktion, som bedrivs med utnyttjande av produktionsmedlen. Härav följer, att i den mån produktionen inskränkes, minskas också möjligheterna att i angiven ordning täcka berörda utgifter. Då en ökning av de förutnämnda i priserna inkalkylerade kostnaderna av flera skäl icke synes böra ske, återstår allenast att anvisa särskilda medel för bestridande av de utgifter för underhåll m. m., som icke kunna belasta produktionen. Dessa utgifter kunna vid ett totalt nedläggande av den ifrågavarande driften uppskattas till i runt tal 1.15 miljoner kronor årligen. Total driftsnedläggelse torde icke komma att inträffa under innevarande budgetår, men en viss begränsning av produktionen kan komma till stånd. Medel kunna därför visa sig erforderliga för täckande av berörda fasta underhålls- med flera kostnader. Med framställningen torde ha avsetts, att särskilt anslag skulle ställas till förfogande för ifrågavarande ändamål. Då emellertid de kostnader, för vilka anslaget skulle avses, delvis äro av samma art som de, vilka bestridas från det av föregående års riksdag anvisade anslaget av 3,170,000 kronor till driftkostnader vid vissa förråd m. m., synes tillsvidare anledning knappast föreligga att anvisa särskilt anslag för nu ifrågavarande ändamål. Jag förutsätter i stället, att med riksdagens medgivande nyssnämnda driftkostnadsanslag må disponeras för täckande jämväl av de underhålls- och andra kostnader, om vilka här är fråga. Enligt vad jag under hand inhämtat ha å sagda anslag hittills uppstått vissa besparingar. Det torde dock vara osäkert, huruvida anslaget, som upptagits såsom obetecknat, kan förslå till täckande av samtliga kostnader även för de nya ändamålen. Jag avser att, därest ytterligare medel skulle visa sig erforderliga, anmäla frågan om tilläggsanslag i samband med den slutliga regleringen av riksstaten för innevarande budgetår. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

att det å riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisade anslag till Driftkostnader vid vissa förråd m. m. må tagas i anspråk för täckande av krigsmaterielverkets löpande kostnader för statliga produktionsmedel, i den mån dessa kostnader icke kunna täckas genom tillägg till priserna å framställda produkter.

E. Diverse.

[14.] **13. Militärfysisk verksamhet, reservationsanslag.** På förslag av Kungl. Maj:t anvisade 1943 års riksdag för innevarande budgetår å fjärde huvudtiteln ett reservationsanslag av 310,000 kronor till militärfysisk verksamhet.

I skrivelse den 28 oktober 1943 har *Svenska nationalkommittén för fysik* framhållit, att utgifterna för innevarande budgetår på grund av verksamhetens omfattning visat sig överstiga vad som från början beräknats, samt hemställt att ett belopp av ytterligare 100,000 kronor måtte ställas till kommitténs förfogande för dess militärfysiska verksamhet under innevarande budgetår.

I ett över framställningen inhämtat yttrande från *försvarets forskningsnämnd* har nämnden uttalat, att anledning icke finnes till erinran mot beviljande av ytterligare 100,000 kronor för verksamheten i fråga. Av beloppet borde dock 30,000 kronor disponeras först efter samråd mellan kommittén och försvarets forskningsnämnd.

Då jag i likhet med försvarets forskningsnämnd icke finner anledning till erinran mot bifall till framställningen från nationalkommittén, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen *Departements-
chefen.*

att till *Militärfysisk verksamhet* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 100,000.

[15.] **17 b. Särskild apparatanskaffning, reservationsanslag.** I skrivelse den 28 september 1943 har *chefen för försvarsstaben* på uppdrag av överbefälhavaren äskat ett belopp av 27,300 kronor för anskaffning av vissa telefon-tillbehör. Sedan Kungl. Maj:t den 1 augusti 1941 beviljat medel för en första anskaffning av ifrågavarande apparater, hade — yttrar chefen för försvarsstaben — ett ökat behov av dylika apparater uppstått. Ökningen berodde i första hand på genomförandet av 1942 års försvarsorganisation och på de erfarenheter som vunnits beträffande apparaternas användning.

I ärendet har *arméförvaltningens tyg- och civila departement* avgivit utlåtande den 26 oktober 1943. Ämbetsverket, som förklarade sig icke ha något att erinra mot bifall till framställningen, har emellertid erinrat, att de äskade medlen avsåge endast själva inköpet av materielen. För besiktning, frakt, montering m. m. erfordrades enligt av tygdepartementet verkställda beräkningar ytterligare 2,700 kronor. Ett sammanlagt belopp av 30,000 kronor borde således ställas till tygdepartementets förfogande.

Enär av skilda anledningar ett ökat behov av ifrågavarande tillbehör uppstått, anser jag mig böra tillstyrka, att ett belopp av 30,000 kronor anvisas för ändamålet. Jag förordar, att särskilt anslag upptages å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår, och utgår från att anslaget medräknas inom *Departements-
chefen.*

den kostnadsram, som av 1942 års riksdag angivits för försvarsväsendets utbyggande under budgetåren 1942/47.

Åberopande det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Särskild apparatanskaffning* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 30,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Sven Berglund.

Bilaga 5.

Egentliga statsutgifter.**Femte huvudtiteln.**

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:ts Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, och statsrådet Rubbestad anmäla härefter under socialdepartementets handläggning hörande ärenden angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, statsrådet Möller beträffande punkterna 1—4, 10 och 11 samt statsrådet Rubbestad beträffande punkterna 5—9. Föredragandena yttra därvid följande.

B. Sociala verk och inrättningar.

[1.] **21. Bidrag till inrättande av pensionärshem, reservationsanslag.** Såsom jag tidigare denna dag vid anmälan av medelsbehovet för nästa budgetår till hyresrabatter för mindre bemedlade, barnrika familjer anfört (V. punkt 21), har *statens byggnadslänebyrå* i skrivelse den 8 november 1943 bland annat hemställt om ett tilläggsanslag på 2 miljoner kronor till bidrag till inrättande av pensionärshem för löpande budgetår utöver å riksstaten anvisade 4 miljoner kronor. Beträffande de skäl, byrån angivit till stöd för framställningen i denna del, får jag hänvisa till vad under nyssnämnda anslagspunkt anförts.

De av 1943 års riksdag anvisade bidragsmedlen till inrättande av pensionärshem ha så gott som helt disponerats före utgången av första budgethalvåret. Med hänsyn till den sociala angelägenheten av bostadsförsörjningen för de mindre bemedlade åldringarna anser jag ett avbrott i bi-

*Departements-
chefen.*

dragsgivningen till pensionärshemmen böra för närvarande undvikas och vill för den skull tillstyrka byggnadslånebyråns förslag om anvisande av ett anslag för ändamålet av 2,000,000 kronor på tilläggsstat för löpande budgetår.

Jag hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till inrättande av pensionärshem* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 2,000,000.

C. Medicinalstaten samt hälso- och sjukvården.

[2.] 65 a. **Viss utbildningskurs för distriktsbarnmorskor, reservationsanslag.** I skrivelse den 17 december 1943 har 1941 års befolkningsutredning framlagt förslag rörande anordnande av viss försöksverksamhet med lustgasapparater i den öppna förlossningsvården. Utredningen har därvid anfört i huvudsak följande.

Sedan flera år tillbaka finnas i vårt land s. k. lustgasapparater, avsedda att åstadkomma smärtlindring vid förlossning. För närvarande finnas över 190 stycken dylika apparater vid 127 barnbördshus, BB-avdelningar på sjukhus, större förlossningshem m. m. Apparaterna tillverkas av svenska aktiebolaget gasaccumulator (AGA) och smärtlindringen åstadkommes genom att ren lustgas administreras i exakt uppmätta doser. Narkosen skötes av patienten själv genom inandning av en av apparaten tillmätt kvantitet lustgas. Härvid uppnås på några sekunder en yttlig narkos (analgesi), som dämpar smärtan men icke nämnvärt påverkar kroppen i övrigt.

De erfarenheter, man haft av dessa lustgasapparater, ha varit gynnsamma. Hittills har emellertid smärtlindring vid förlossning endast meddelats vid sjukvårdsanstalter under läkarkontroll och med användning av klinikapparater (på stativ). De nyss anförda siffrorna visa, att lustgasapparater anskaffats av flertalet större förlossningsanstalter. Behovet av smärtlindring vid förlossning kan ju inte vara mindre för de barnaföderskor, som förlösas i hemmen eller å mindre förlossningshem, där läkare icke regelbundet övervakar förlossningarna. Härtill kommer att den nuvarande överbelastningen av våra förlossningsanstalter gör det önskvärt, att förlossningar ske i hemmen i så stor utsträckning som detta låter sig göra. En sådan utveckling befördras icke, om förlossningen å anstalt för kvinnan ter sig avgjort överlägsen den i hemmet. En av de fördelar, som anstaltsvården hittills erbjudit, är just att lustgas stått till barnaföderskornas förfogande.

Befolkningsutredningen har undersökt vilka möjligheter som finnas för att ställa lustgasapparater till förfogande även för landsbygdens barnaföderskor. Den form av lustgasbehandling vid förlossning, som här avses, har genom flerårig erfarenhet på ett mycket stort antal fall visat sig ofarlig för barnaföderskorna. Det viktigaste hindret har varit, att en lustgasapparat av lämplig typ, avsedd för barnmorskorna att medföras vid deras besök, hittills icke stått till buds. Sedan en tid har vid AGA experiment utförts för att få fram dylika apparater i väskform. I slutet av januari 1944 beräknar bolaget ha 20 stycken sådana apparater färdiga. De äro utförda i två olika storlekar. AGA har erbjudit sig att gratis ställa dessa apparater till förfogande för att barnmorskor i sin praktik måtte kunna pröva deras lämp-

lighet. Om dessa apparater visa sig ändamålsenliga, skulle en förutsättning ha skapats för att landsbygdens kvinnor även skola komma i åtnjutande av smärtlindring vid förlossning.

Befolkningsutredningen anser det därför vara av största vikt, att en försöksverksamhet med dessa lustgasapparater igångsättes, så snart apparaterna finnas tillgängliga. Endast härigenom kan säker kännedom vinnas om vilken storlek, som kan vara den lämpligaste. Med ledning av bl. a. de erfarenheter, som härvidlag framkomma, bör frågan om eventuellt statsbidrag till anskaffande av lustgasapparater därefter tagas upp till behandling. Denna försöksverksamhet bör under medicinalstyrelsens ledning utövas genom utvalda barnmorskor. Befolkningsutredningen anser det lämpligaste härvidlag vara, att nämnda 20 apparater tilldelas 10 olika barnmorskor i skilda delar av landet med stort antal hemmaförlossningar.

Som nyss framhållits medför lustgasbehandling för kvinnorna inga risker, men för att barnmorskorna skola kunna rätt handhava apparaterna fordras likväl en ingående kännedom om dessas sätt att fungera. Sådan kännedom torde icke kunna vinnas annat än genom en särskild utbildningskurs, som torde böra omfatta 14 dagar och lämpligen förläggas till södersjukhuset i Stockholm, där apparaterna kunna demonstreras och provas under ledning av såväl teknisk som medicinsk sakkunskap. Såväl denna utbildningskurs som barnmorskornas försöksverksamhet torde anordnas och stå under kontroll av medicinalstyrelsen, vilken jämväl i övrigt torde böra utfärda de närmare instruktioner, som i skilda avseenden kunna anses erforderliga.

Utredningen har i anslutning härtill påpekat, att Kungl. Maj:ts medgivande erfordras för att ifrågavarande barnmorskor i sin praktik, när läkare ej finnes till hands, skola äga rätt att handhava lustgasapparater och giva barnaföderskor lustgasbehandling.

Utredningen har ansett, att kostnaderna för den föreslagna utbildningskursen, vilka uppskattats till 3,500 kronor, böra bestridas av statsmedel.

Med stöd av vad sålunda anförts har utredningen hemställt, att ett belopp av 3,500 kronor måtte ställas till förfogande för anordnande av ifrågavarande utbildningskurs.

I utlåtande över framställningen den 23 december 1943 har *medicinalstyrelsen* i likhet med utredningen funnit angeläget, att den föreslagna försöksverksamheten snarast komme till stånd, samt förklarat sig icke hava något att erinra mot de av utredningen angivna riktlinjerna för verksamhetens anordnande. Av de av utredningen beräknade kostnaderna för kursen belöpa enligt vad styrelsen inhämtat 2,325 kronor å rese- och traktementskostnader för kursdeltagarna samt 1,175 kronor å arvoden till lärare vid kursen jämte kostnader för transport av apparatur m. m. Styrelsen anser sig kunna godtaga de sålunda beräknade kostnaderna. Emellertid har styrelsen framhållit, att befolkningsutredningen syntes hava räknat med att några särskilda kostnader icke skulle uppkomma för själva försöksverksamheten, då svenska aktiebolaget gasaccumulator erbjudit sig att ställa såväl apparater som erforderlig gas till förfogande kostnadsfritt under försökstiden. Enligt vad som inhämtats innefattade detta erbjudande jämväl fraktkostnader för gastuberna till respektive förbrukare, men däremot ej kostnaden för returfrakten av tomtuberna, då dessa behöva påfyllas. Om landstingen,

som syntes lämpligt, iklädde sig dessa fraktkostnader, tarvades därför intet anslag av statsmedel, något som styrelsen på den begränsade tid, som stått till buds för yttrandet, icke haft möjlighet utreda. I annat fall syntes ett mindre belopp böra beräknas jämväl för dessa returfrakter.

*Departements-
chefen.*

Såsom befolkningsutredningen framhållit har smärtlindring vid förlossning genom användning av s. k. lustgas hittills endast lämnats å anstalt, där regelbunden läkarkontroll över förlossningarna utövats. Behovet av dylik smärtlindring kan uppenbarligen vara lika stort vid förlossning i hemmet eller å mindre anstalt, där läkare icke regelbundet övervakar förlossningarna. Med hänsyn härtill framstår det som önskvärt, att möjlighet till smärtlindring beredes även vid förlossning i sistnämnda fall. Under nu rådande förhållanden, som kännetecknas av en starkt stigande nativitet och en tilltagande brist på vårdplatser å förlossningsanstalt, blir det, på sätt befolkningsutredningen utvecklat, av särskild vikt att möjlighet beredes till erhållande av lustgas vid förlossning i hemmen, därest detta tekniskt låter sig genomföra.

Som framgår av den lämnade redogörelsen synes sistnämnda spörsmål vara på god väg att lösas genom de numera konstruerade transportabla lustgasapparaterna, vilka äro avsedda att handhavas av barnmorskorna efter viss utbildning rörande apparaternas skötsel. Innan dessa apparater komma till mer allmän användning, torde de böra närmare utprovas genom att tills vidare ett mindre antal distriktsbarnmorskor utrustas därmed, sedan de vid en kurs i Stockholm meddelats nödig kännedom och vana vid skötseln av apparaterna. Vad befolkningsutredningen härutinnan förslaget anser jag mig böra biträda. Jämväl de för kursen beräknade kostnaderna, 3,500 kronor, anser jag mig böra godtaga. För täckande av desamma torde ett särskilt anslag benämnt Viss utbildningskurs för distriktsbarnmorskor böra anvisas å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår. I den mån ytterligare kostnader skulle uppkomma i anledning av ifrågavarande försöksverksamhet förutsätter jag, att landstingen bestrida desamma.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

till *Viss utbildningskurs för distriktsbarnmorskor* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 3,500.

D. Överståthållarämbetet och landsstaten.

[3.] **Länsstyrelserna: Avlöningar.** Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag beslöt 1943 års riksdag (prop. nr 301; skriv. nr 409) viss omorganisation av länsstyrelserna från och med den 1 januari 1944. Denna innebar, att särskilda arbetsdetaljer skulle inrättas vid länsstyrelsernas båda avdelningar under

föreståndarskap av landskanslister och landskontorister, placerade i lönegraden A 17. Därvid förutsattes, att ordinarie landskanslist eller landskontorist, vilken icke vore lämplig för de nya uppgifterna eller bleve övertalig inom den nya organisationen, skulle uppföras å övergångsstat i befintlig lönegrad (A 15). Så länge dylika befattningshavare å övergångsstat kvarstode i tjänst, skulle motsvarande antal befattningar i biträdesgrad hållas vakanta.

Det antal landskanslister och landskontorister å övergångsstat, som efter denna omorganisation skulle finnas vid länsstyrelserna, kunde vid tidpunkten för propositionens avlåtande endast preliminärt beräknas. Antalet bleve — såsom jag framhöll vid anmälan av propositionen — beroende av en prövning vid tillsättningen av de nya landskanslist- och landskontoristtjänsterna. Preliminärt angav jag antalet landskanslist- och landskontoristbefattningar å övergångsstat till 26 respektive 12 och i anslutning härtill upptogos nu nämnda antal tjänster å övergångsstat i personalförteckningen för länsstyrelserna. Något formellt bemyndigande för Kungl. Maj:t att överskrida eller ändra det i personalförteckningen upptagna antalet befattningar å övergångsstat utverkades emellertid icke av riksdagen, ehuru utformningen av förslaget tydligen förutsatte att behov av en sådan befogenhet kunde uppkomma.

Sedan frågan om tillsättning av de nyinrättade landskanslist- och landskontoristtjänsterna numera prövats av Kungl. Maj:t, kan det erforderliga antalet befattningar å övergångsstat bättre överblickas. Ett större antal sådana befattningar än det i personalförteckningen upptagna har därvid befunnits påkallat. Den 10 december 1943 förordnade Kungl. Maj:t, att från och med den 1 januari 1944 skulle å övergångsstat uppföras 33 landskanslister, därav 3 landsfiskalsaspiranter, samt 26 landskontorister, därav 1 e. o. förste kansli-sekreterare, 1 e. o. länsbokhållare och 12 t. f. häradskrivare. För att antalet ordinarie landskanslister och landskontorister icke härigenom skulle överstiga det sammanlagda i personalförteckningen upptagna antalet landskanslist- och landskontoristtjänster å ordinarie stat och övergångsstat underlät Kungl. Maj:t att med ordinarie innehavare besätta nyinrättade landskanslist- och landskontoristtjänster till det antal, varmed de till övergångsstat faktiskt överförda befattningshavarna översteg det i personalförteckningen upptagna antalet befattningar å övergångsstat.

Ett fullständigt genomförande av den beslutade omorganisationen förutsätter, att jämväl ifrågavarande tjänster i A 17 må besättas med ordinarie innehavare. Riksdagens godkännande bör för den skull inhämtas av sådan ändring av personalförteckningen för länsstyrelserna, att det däri upptagna antalet landskanslist- och landskontoristtjänster å övergångsstat överensstämmer med det verkliga antalet. Jag vill stryka under, att antalet befattningshavare, som härigenom komma att åtnjuta lön å övergångsstat, endast obetydligt överstiger det antal, som beräknades vid beslutet rörande omorganisationen, eftersom sammanlagt 17 av de överförda befattningshavarna uppbära lön på grund av förordnanden å andra befattningar.

Jag har förut denna dag vid anmälan av frågan om anslag till länsstyrelserna: avlöningar för budgetåret 1944/45 (V, p. 182) framlagt förslag till ny

personalförteckning för länsstyrelserna, att tillämpas från och med den 1 juli 1944. Nu förevarande ändring torde därför endast böra avse tiden till och med den 30 juni 1944.

Med åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att besluta, att personalförteckningen för länsstyrelserna tills vidare till och med den 30 juni 1944 skall erhålla ändrad lydelse på sätt av det följande framgår:

Personalförteckning.

Tjänstemän å övergångsstat.	
Befattning	Lönegrad
33 landskanslistor	A 15
26 landskontorister	A 15
Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än 20.	

Anm. 1. Så länge — — — vid länsstyrelsen.

E. Polisväsendet.

[4.] 20. **Anskaffande av vissa automatvapen för polisen, reservationsanslag.** Enligt lagen den 17 december 1943 (nr 881) om polisens ställning i krig är envar befattningshavare vid polisväsendet (polisman) skyldig att under krig deltaga i rikets försvar i den omfattning Konungen föreskriver. Vid antagandet av nämnda lag förutsattes, att polisman skulle under krig kunna ingripa med vapen mot fienden i viss utsträckning.

*Departements-
chefen.*

I anledning av denna lagstiftning har jag till gemensam beredning med chefen för försvarsdepartementet upptagit frågan om polisens utrustning med vapen för krigsändamål. Genom statspolisintendentens försorg har verkställts en utredning rörande i första hand behovet av vissa automatvapen utöver de förråd, som för närvarande stå till polisens förfogande. Då utrustning av polisen med dylika automatvapen och utbildning i deras bruk framstår såsom en ur beredskapssynpunkt starkt påkallad åtgärd i ifrågavarande sammanhang — på polisen torde nämligen få ankomma att vid eventuella angrepp bakom fronten deltaga i nedkämpandet av fallskärmsjägare och sabotörer — har jag ansett mig icke böra avvakta en fullständig utredning och planläggning rörande polisens utrustning och vapenutbildning för krigsändamål utan ansett frågan om anskaffning av ifrågavarande automatvapen böra upp-

tagas till omedelbar behandling. Arméns förråd av dylika vapen har, efter vad jag inhämtat, icke ansetts kunna tagas i anspråk för detta tidigare icke avsedda ändamål. Med hänsyn till angelägenheten av att polisen utrustas med dylika vapen torde hinder dock icke möta för omedelbart utlämnande av sådana i erforderlig utsträckning från arméns förråd. Dessa lån böra dock ersättas, så snart nyanskaffning kommit till stånd.

En närmare redogörelse för ifrågavarande ärende torde icke böra lämnas till statsrådsprotokollet. Ytterligare erforderliga upplysningar torde få inhämtas av de handlingar, som komma att överlämnas till vederbörande riksdagsutskott.

Med åberopande av det anförda förordar jag, att till anskaffande av vissa automatvapen för polisen å tilläggsstat II till riksstaten för löpande budgetår upptages ett reservationsanslag av 300,000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anskaffande av vissa automatvapen för polisen å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44* anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 300,000.

F. Civila luftskyddet.

[5.] **Civilt luftskydd: Gasskyddsutrustning, reservationsanslag.** I skrivelse den 7 september 1943 har *luftskyddsinspektionen* gjort framställning om anslag å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår till följande ändamål inom det civila luftskyddet, nämligen 1) gasskyddsutrustning, 2) viss motorfordonsberedskap m. m., 3) bidrag till inköp av motorbrandsprutor m. m. åt vissa kommuner, 4) källarmursgenombrott i sammanhängande kvartersbebyggelse, 5) upprättande av luftskyddskolonner, 6) bidrag till vissa kommuner för anordnande av branddammar m. m., 7) bidrag till kommuner för anordnande av vissa skyddsrum och 8) anskaffande av viss röjningsmateriel.

Förslaget om anvisande av medel för viss motorfordonsberedskap m. m. har, i vad avser besiktning och reparation av vissa luftskyddsfordon samt kontroll av vissa drivmedelsförråd, tidigare anmälts i Kungl. Maj:ts proposition 1943: 344 (bilaga 3, punkterna 4 och 5). Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag anvisade 1943 års riksdag (skrivelse nr 476, punkterna 4 och 5) å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 till **Civilt luftskydd: Besiktning och reparation av vissa motorfordon** ett reservationsanslag av 765,000 kronor samt till **Civilt luftskydd: Kontroll av vissa drivmedelsförråd** ett anslag av 10,000 kronor.

I förevarande sammanhang upptager jag under denna och nästföljande tre punkter till behandling förslagen om gasskyddsutrustning, vissa ytterli-

gare åtgärder för motorfordonsberedskapen, bidrag till inköp av motorbrandsprutor m. m. åt vissa kommuner och källarmursgenombrott i sammanhängande kvartersbebyggelse.

Beträffande de övriga ändamål, för vilka luftskyddsinspektionen i nämnda framställning äskat medel, må här nämnas följande.

De luftskyddskolonner, som enligt luftskyddsinspektionens förslag skulle upprättas till ett antal av tio, skulle envar bestå av en personalstyrka på 105 man, därav 91 vapenfria värnpliktiga, samt vara utrustad med 17 fordon. Kolonnerna skulle utgöra en förstärkning av det lokala luftskyddet, särskilt brandskyddet, inom sådana delar av riket, som på grund av folktäthet, anhopning av viktiga industrier o. dyl., vore av större allmän betydelse. Kostnaderna för kolonnernas upprättande beräknas till 6,319,000 kronor och årskostnaden beräknas, därest ingen av kolonnerna vore sammandragen, till 169,000 kronor.

För åstadkommande å luftskyddsarterna av reservvattenbehållare för brandväsendet i form av branddammar m. m. har inspektionen föreslagit, att statsbidrag skulle lämnas kommunerna med 50 % av kostnaderna härför. För närvarande hade 50—55 % av samtliga luftskyddsarter tillfredsställande vattenreserver. Den på staten belöpande andelen i kostnaderna för de ytterligare anordningar av förevarande slag, som vore erforderliga för en nöjaktig beredskap på området, skulle enligt inspektionens beräkningar uppgå till 3,475,000 kronor.

För anordnande av fullträffsäkert skydd för viss luftskyddsmateriel har inspektionen föreslagit, att statsbidrag måtte få utgå till 10 större städer enligt samma grunder som gälla för anordnandet av allmänna skyddsrum ($\frac{2}{3}$ av kostnaden). Inspektionen har beräknat kostnaderna för denna statsbidragsgivning till 2,500,000 kronor.

Vad slutligen angår inspektionens förslag om anskaffande av viss röjningsmateriel avses härmed anskaffande av 100 lyftanordningar för tyngre blindgångare till en beräknad kostnad av 150,000 kronor.

För de nu angivna ändamålen har jag icke ansett mig böra framlägga förslag om medelsanvisning.

Till *gasskyddsutrustning* har tidigare anvisats ett sammanlagt belopp av 40,962,000 kronor. Medelsanvisningarna ha avsett anskaffning av *dels* gasmasker (typerna A och B), gasskyddskläder, stålhjälmor och annan personlig utrustning för aktiv luftskyddspersonal, *dels* folkgasmasker (typ C), avsedda för den övriga befolkningen i luftskyddsarter, *dels* ock viss sjukvårdsmateriel m. m.

Luftskyddsinspektionen anhåller nu, att medel måtte anvisas för ytterligare upphandling av gasmasker, filterbehållare till sådana, skyddsglasögon, stålhjälmor, indikeringsfärg, indikeringsapparater, gasskyddspapper, ävensom överdragskläder, fodral och glödlampor till ficklampor samt mörkläggningskärl och mörkläggningsstrålkastare till luftskyddsfordon.

Vad till en början angår anskaffningen av *g a s m a s k e r* upplyser inspektionen, att för ändamålet förefunnes en reservation av 2,031,000 kronor, beroende på att gummibristen under senare tid hindrat anskaffningen. Sedan emellertid försvarsväsendets kemiska anstalt numera godkänt ansiktsskydd

till gasmasker av s. k. regeneratgummi torde tillverkningen åter kunna igångsättas.

Behovet av gasmasker utöver redan anskaffade hänförde sig främst till en högst avsevärd ökning av såväl den aktiva luftskyddspersonalen som befolkningen i övrigt inom luftskyddsorderna. Vidare vore det erforderligt, att den nytillkomna socialtjänstens personal, vilken beräknades till omkring 22,000 personer, utrustades med gasmask och stålhjälm. Slutligen borde gasmasker uppläggas i reserv till ett antal, som motsvarade 6 procent av totalt anskaffade gasmasker. Med utgångspunkt från dessa beräkningsgrunder finner inspektionen, att ytterligare upphandling borde ske av 85,000 gasmasker typ A, varav 20,000 i reserv, 40,000 gasmasker typ B, varav 20,000 i reserv, samt 150,000 gasmasker typ C, varav 100,000 i reserv.

Efter en kostnad av 20 kronor för gasmask typ A, 16 kronor för gasmask typ B och 6 kronor för gasmask typ C skulle den totala kostnaden för den föreslagna anskaffningen uppgå till 3,240,000 kronor. För beräkning av medelsbehovet borde från sistnämnda belopp till en början avdragas tidigare angiven reservation, 2,031,000 kronor. Vidare ifrågasätter inspektionen, om icke det belopp å 600,000 kronor, som kvarstode odisponerat av de under ifrågavarande anslag för inköp av gummistövlar avsedda medlen, borde användas för anskaffning av gasmasker, då gummistövlar icke kunde anskaffas under rådande förhållanden. Anslagsbehovet för gasmaskanskaffning skulle sålunda kunna begränsas till (3,240,000 — 2,031,000 — 600,000) i runt tal 600,000 kronor. Inspektionen tillägger, att en nedskärning av antalet gasmasker i reserv till ungefär hälften skulle innebära, att ytterligare medel icke behövde anvisas. Emellertid finner inspektionen dylik nedskärning knappast tillräddig.

För nyssnämnda gasmasker erfordrades ett antal filterbehållare i reserv, som inspektionen beräknade till 100,000 för gasmask typ A och 50,000 för gasmask typ C. Anskaffningskostnaderna beräknades till 3 kronor 50 öre för behållare till typ A och 2 kronor 75 öre för behållare till typ C, eller tillhopa i runt tal 480,000 kronor.

Luftskyddsinspektionen föreslår vidare, att för det allmänna luftskyddets utomhus arbetande personal skulle anskaffas brand- och splittersäkra glasögon såsom skydd mot fosforstänk från brandbomber. Gasmasken erbjöde visserligen nöjaktigt skydd i förevarande avseende men användningen av gasmask vore så tillvida olämplig, att arbetet å skadeplats därigenom försvårades. Behovet av skyddsglasögon uppskattades till 100,000 par. Då kostnaden för par uppginge till 2 kronor, skulle den sammanlagda kostnaden uppgå till 200,000 kronor.

Vad härefter angår luftskydds- och socialtjänstpersonalens utrustning med stålhjälm ar upplyser inspektionen, att hittills anskaffats 638,000 hjälmar, avsedda för luftskyddspersonal. All aktiv personal tillhörande luftskyddet och socialtjänsten borde enligt inspektionens mening förseas med stålhjälm. Numera uppginge den aktiva luftskyddspersonalen till 874,000 personer och socialtjänstens personal till 22,000 personer. Med en reserv av 25,000 hjälmar skulle det totala behovet uppgå till 921,000 hjälmar och den erforderliga ytterligare anskaffningen till (921,000 — 638,000) 283,000 hjälmar. Efter ett pris av 8 kronor för hjälm skulle kostnaderna för denna anskaffning uppgå till 2,264,000 kronor.

För att underlätta påvisandet av förekomst av markstridsgas — fortsätter luftskyddsinspektionen — hade utexperimenterats s. k. indikeringsfärg, varmed enstaka fläckar på broräcken, vägbanor, väggar eller tak skulle bestrykas. Inspektionen finner lämpligt att luftskyddsorderna kostnadsfritt till-

handahållas dylik färg, samt beräknar den erforderliga kvantiteten till 15,000 kg och kostnaden härför till 75,000 kronor.

Vidare upplyser inspektionen, att för fastställande av närvaron och halten av stridsgaser i luften konstruerats s. k. indikeringsapparater, varav särskilt nämnas två typer till ett pris av 325 respektive 175 kronor per styck. Med båda apparattyperna kunde påvisas förekomsten av alla nu kända stridsgaser, med den dyrare apparaten dessutom koloxid, cyanväte och fosgenbemängd rök. Inspektionen finner, att varje luftskyddsort av klass A och B samt 13 gasskyddslaboratorier borde tillhandahållas en apparat av den dyrare typen. Sammanlagt erfordrades 123 sådana apparater. För luftskyddsorterna av klass C och D, till antalet 275, ansåge inspektionen tillräckligt med indikeringsapparater av den billigare typen. Kostnaden för ifrågavarande upphandling beräknades sålunda till $(123 \times 325 + 275 \times 175)$ i runt tal 88,000 kronor.

Vidare har inspektionen föreslagit inköp av gasskyddspapper, avsett att utbreda på starkt trafikerade platser, som misstänktes vara gasbelagda, för att göra dessa provisoriskt farbara. Sådant papper kunde även med fördel användas vid ingångar till avgasningsplatser och i dessas avklädnings- och avgasningsrum, varigenom det efter avgasning nödvändiga saneringsarbetet i hög grad underlättades. Inspektionen räknade med ett förstahandsbehov av gasskyddspapper å luftskyddsorterna å 222,800 m² till ett pris av 60 öre per m². Sammanlagda anskaffningskostnaderna skulle sålunda uppgå till i runt tal 135,000 kronor.

Vad slutligen angår övrig anskaffning — omfattande överdragskläder för vissa personalkategorier inom det allmänna luftskyddet, fodral och glödlampor till ficklampor samt avskärningsanordningar för luftskyddsfordon — har inspektionen föreslagit central upphandling av 35,000 overalls, 15,000 oljedräkter, 20,000 skyddsrockar, 70,000 fodral och 140,000 glödlampor till ficklampor, 5,000 satser mörkläggningssskärmar samt 3,000 par mörkläggningsstrålkastare till en sammanlagd kostnad av 1,425,000 kronor.

Inspektionen hemställer alltså, att för angivna ändamål måtte under anslaget till Civilt luftskydd: Gasskyddsutrustning anvisas ett belopp av $(600,000 + 480,000 + 200,000 + 2,264,000 + 75,000 + 88,000 + 135,000 + 1,425,000)$ 5,267,000 kronor.

*Före-
draganden.*

Luftskyddsinspektionens framställning avser huvudsakligen anvisande av medel för anskaffning av personlig utrustning åt luftskydds- och socialtjänstpersonalen samt den övriga civilbefolkningen å luftskyddsorter.

Vad till en början angår ytterligare upphandling av gasmasker synes sådan höra ske, i den mån härför avsedda medel förslås. Därigenom torde det aktuella behovet av gasmasker bliva tillgodosett. Någon anledning att därutöver upplägga något reservlager av gasmasker synes mig i nuvarande läge icke föreligga.

Vid sådant förhållande torde anskaffningen av reservfilterbehållare till gasmasker typ A kunna begränsas till 70,000. Då varje sådan behållare betingar ett pris av 3 kronor 50 öre, bör för denna anskaffning beräknas ett belopp av 245,000 kronor. Ytterligare reservbehållare för gasmask typ C synas icke böra anskaffas.

Luftskyddsinspektionen föreslår vidare, att den utomhus arbetande personalen inom det allmänna luftskyddet skulle utrustas med specialkonstru-

erade glasögon som skydd mot fosforstänk från brandbomber. Med hänsyn till möjligheterna att för samma ändamål utnyttja gasmaskerna anser jag mig icke böra biträda inspektionens förslag i denna del.

Vad angår inspektionens förslag om anskaffning för luftskydds- och socialtjänstpersonalen av ytterligare 283,000 stålhelmar vill jag erinra om att chefen för socialdepartementet i propositionen nr 216/1942 i anledning av inspektionens närmast föregående framställning om medel för inköp av helmar förklarar, att man tills vidare borde åtnöjas med den anskaffning av helmar som hittills skett, då nödvändigheten av att samtliga inom det enskilda luftskyddet vore försedda med hjälm icke kunde betraktas som så given, att man kunde lämna kostnadssynpunkterna ur räkningen. Enligt min mening äger detta uttalande allttjämt giltighet. Då emellertid på senare tiden det allmänna luftskyddets personal utökats och socialtjänstpersonalen tillkommit, förordar jag en nyanskaffning av 35,000 stålhelmar till en beräknad kostnad av 280,000 kronor.

Av luftskyddsinspektionens övriga förslag, vilka avse anskaffning av indikeringsfärg, indikeringsapparater och gasskyddspapper ävensom överdragskläder, fodral och glödlampor till ficklampor samt avskärningsanordningar för luftskyddets motorfordon, kan jag endast biträda förslaget om inköp av indikeringsapparater. Jag beräknar kostnaden härför till 85,000 kronor. Vad särskilt angår överdragskläder och ficklampodelar synes inspektionen böra anbefalla luftskyddscheferna att i största möjliga utsträckning genom lokala avtal säkerställa, att tillgången på sådan materiel täcker behovet vid ett skärpt beredskapsläge.

I enlighet med vad jag här förordat skulle till gasskyddsutrustning erfordras ett belopp av i runt tal (245,000 + 280,000 + 85,000) 600,000 kronor. För bestridande av ifrågavarande kostnader synes lämpligt att taga i anspråk den av luftskyddsinspektionen berörda reservation på cirka 600,000 kronor, som tidigare avsetts för anskaffande av gummistövlar men som icke kunnat disponeras härför på grund av rådande gummibrist. Riksdagens medgivande till den förändrade dispositionen torde böra utverkas.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva att till den av mig i det föregående angivna anskaffningen må av den kvarstående behållningen å det senast för budgetåret 1942/43 anvisade reservationsanslaget till Civilt luftskydd: Gasskyddsutrustning disponeras ett belopp av högst 600,000 kronor, vilket tidigare avsetts för inköp av gummistövlar.

[6.] **12 c. Civilt luftskydd: Viss motorfordonsberedskap, reservationsanslag.** I sin under nästföregående punkt omförmälda skrivelse den 7 september 1943 har luftskyddsinspektionen hemställt om anslag för viss motor-

fordonsberedskap m. m. Såsom av redogörelsen under nämnda punkt framgår har denna framställning, i vad den avser frågorna om besiktning och reparation av vissa luftskyddsfordon samt om kontroll av vissa drivmedelsförråd, tidigare upptagits till behandling. Framställningen i övrigt avser dels omställning till motyldrift av vissa motorfordon och dels de åtgärder, som äga samband med övergång för luftskyddets del från lastbilar till personbilar med släpkärror.

Vad angår omställningen till motyldrift finner luftskyddsinspektionen sådan böra vidtagas å de 4,500 avregistrerade luftskyddsfordon, beträffande vilka — såsom under närmast föregående punkt angivits — ett reservationsanslag av 765,000 kronor anvisats för besiktning och reparation. Rörande omställningen anför luftskyddsinspektionen följande.

De för luftskyddsändamål avsedda förråden av flytande bränsle bestå för närvarande av bensin eller bentyl. De allt större svårigheterna i fråga om drivmedelsförsörjningen komma emellertid att medföra en övergång till motyl. Redan tidigt har övervägts att inrätta de för flytande bränsle avsedda luftskyddsfordonen för motyldrift men på grund av dels de därmed föränade betydande kostnaderna och dels avsaknaden av klara bestämmelser rörande den framtida bränsletilldelningen har inspektionen ansett, att därmed tills vidare borde anstå. Då det numera är uppenbart, att de för luftskyddet avsedda mobiliseringsförråden av flytande bränsle komma att till övervägande del bestå av motyl, synes en omställning av motorfordonen ofrånkomlig. Härvid böra följande åtgärder vidtagas, nämligen montering av startspruta, rengöring av bränsletank och rörledningar, justering av förgasarens munstycken, utbyte av membranen i bränslepumpen och montering av förvärmarranordning. Kostnaderna per fordon för omställning till motyldrift beräknar inspektionen till omkring 160 kronor. Då antalet fordon uppgår till 4,500 utgöra de sammanlagda kostnaderna 720,000 kronor.

I utlåtande över framställningen vitsordar *statens bränslekommission* däri lämnade uppgifter med tillägg, att i den mån de för luftskyddsändamål avsedda förråden av bensin och bentyl förbrukades, de skulle komma att ersättas med motyl.

I förevarande sammanhang må anmälas, att Kungl. Maj:t den 26 november 1943 i fråga om dispositionen av tidigare omförmålt reservationsanslag till Civilt luftskydd: Besiktning och reparation av vissa motorfordon beslutat bemyndiga luftskyddsinspektionen att, med iakttagande av all möjlig sparsamhet, låta verkställa besiktning och reparation — avseende jämväl vidtagande av åtgärder, vilka befunnes oundgängligen nödvändiga för användning av motyl såsom drivmedel — av vissa avregistrerade luftskyddsfordon i Stockholm, Eskilstuna, Jönköping, Landskrona och Sundsvall.

Luftskyddsinspektionen har i skrivelse den 29 december 1943 meddelat resultaten ur kostnadssynpunkt av de i beslutet angivna åtgärderna beträffande fordonen i förstnämnda fyra städer. Kostnaden i medeltal för stad varierade för besiktning och reparation mellan 145 och 170 kronor samt för omställning till motyldrift mellan 159 och 168 kronor. Med hänsyn härtill ansåge inspektionen omöjligt, att i det belopp, som avsetts för besiktning

och reparation, även inbegripa kostnaden för de absolut nödvändiga åtgärderna för omställning.

Vidkommande härefter de åtgärder, som äga samband med övergång för luftskyddets del från lastbilar till personbilar med släpkärror, erinrar luftskyddsinspektionen i skrivelsen den 7 september 1943 till en början om att Kungl. Maj:t den 8 juli 1943 uppdragit åt överbefälhavaren att, i samråd med statens trafikkommission och efter hörande av övriga av frågan berörda myndigheter, fastställa det antal motorfordon, motorredskap och släpfordon, beträffande vilka skulle under fredstid verkställas uttagning såsom förberedelse till anskaffning genom förfogande eller på annat sätt under krig för, bland annat, civila luftskyddet. Härefter anför luftskyddsinspektionen följande.

Vid den ursprungliga planläggningen av det allmänna luftskyddets sjukvårdstjänst hade icke förelegat någon brist på större lastbilar. För att möjliggöra samtidig transport av ett relativt stort antal skadade personer hade för ändamålet uttagits lastbilar med stora flak, varjämte för betydande kostnader anskaffats särskilda bårställningar till fordonen. Ehuru bårställningarna under årens lopp visat sig mindre lämpliga, hade inspektionen på grund av de nedlagda kostnaderna icke ansett det möjligt att åstadkomma ändring härutinnan. Då luftskyddet i fortsättningen icke kunde räkna med att i full utsträckning få behålla de tunga lastbilarna, vore det nödvändigt att ersätta ett antal sådana med s. k. ambulanssläpkärror, vilka kopplades efter personbilar. Det antal ambulanssläpkärror, som behövde anskaffas, utgjorde 1,000. Då anskaffningskostnaden per släpkärva uppginge till 2,000 kronor, skulle för ifrågavarande ändamål erfordras ett sammanlagt belopp av 2,000,000 kronor.

Även ifråga om andra tjänstegrenar inom luftskyddet såsom brandtjänsten och gasskyddstjänsten samt, i viss utsträckning, den tekniska tjänsten kunde ett antal tunga lastbilar utbytas mot personbilar med släpkärror. Enligt en av inspektionen företagen utredning borde för sådant utbyte anskaffas 2,000 släpkärror. Kostnaden härför beräknades till 2,000,000 kronor.

Såsom dragfordon till släpkärrorna erfordrades 3,000 personbilar. Dessa torde i allmänhet icke ha varit i bruk under en mycket lång tid och vore därför i behov av grundlig översyn och genomgång. Därjämte torde de regelmässigt sakna all gummiutrustning, varför sådan måste anskaffas. Kostnaderna för översyn, genomgång av motor, växellåda, kardan, tändning m. m., inklusive diverse arbetsmaterial, beräknades till i genomsnitt 180 kronor per fordon. Kostnaderna för fem ytterdäck med innerslangar för varje fordon uppskattades till omkring 500 kronor. De sammanlagda kostnaderna för att försätta dessa fordon i kördugligt skick skulle sålunda uppgå till $(3,000 \times 680)$ 2,040,000 kronor.

Överbefälhavaren har den 23 december 1943 beslutat nedsöka antalet lastflakbilar inom det civila luftskyddet med 833 fordon. Med hänsyn till angelägenheten av att alla tänkbara åtgärder vidtoges för övergång från fordon med lastbilsgummi till andra fordon tillstyrker överbefälhavaren luftskyddsinspektionens framställning om anvisande av medel för sådan övergång.

Med anledning av överbefälhavarens beslut har luftskyddsinspektionen i skrivelse den 27 december 1943 anfört följande.

För att kunna minska det totala antalet lastbilar med 833 ansåge luftskyddsinspektionen ovillkorligen nödvändigt, att ersättningsfordon i form av släpvagnar med personbilar som dragkraft anskaffades.

Inspektionen funne lämpligast, att eventuell nedskärning av antalet tyngre lastbilar verkställdes å sjukvårdstjänsten tilldelade fordon. Genom lämpligt byte med andra tjänstegrenar kunde härvid 900 för militärt bruk lämpade bilar frigöras. Sjukvårdstjänstens transportkapacitet skulle genom anskaffning av ambulanssläpkärror i någon mån minskas därigenom att de nuvarande sjuktransportbilarna kunde rymma 5 eller i vissa fall 7 personer, då däremot en ambulanssläpkärra endast rymde 4, högst 5 personer. För att ersätta ifrågakvarande 900 tyngre lastbilar erfordrades därför 1,000 ambulanssläpkärror med lämpliga dragvagnar.

Såsom dragvagnar för ambulanssläpkärrorna måste större personbilar användas. Då sådana ej torde finnas i tillräckligt antal disponibla, vore det inspektionens mening att delvis taga desamma från andra tjänstegrenar, såsom luftskyddets ledning, ordningstjänst och rapporttjänst. För dessa tjänstegrenar skulle i stället uttagas ett antal ersättningsfordon ur småbilsgruppen. Då dessa småbilar emellertid ej rymde motsvarande antal personer, ansåge inspektionen ofrånkomligt, att i motsvarande grad öka antalet bilar. Preliminärt uppskattades det totala antalet till 1,500.

*Före-
draganden.*

Stora svårigheter möta att på tillförlitligt sätt bedöma omfattningen av de åtgärder beträffande ett motorfordon, som äro oundgängligen nödvändiga för att kunna använda motyl såsom drivmedel. Av sakkunniguttalanden, som under hand gjordes vid den tidpunkt då riksdagen behandlade Kungl. Maj:ts i propositionen nr 344/1943 framlagda förslag om anvisande å tilläggsstat I till riksstaten för innevarande budgetår av ett reservationsanslag å 765,000 kronor till Civilt luftskydd: Besiktning och reparation av vissa motorfordon, kom jag till den uppfattningen, att beträffande flertalet av de avregistrerade luftskyddsfordonen relativt obetydliga och litet kostnadskrävande åtgärder behövde vidtagas för att kunna driva dessa fordon med motyl. Med hänsyn härtill och då omställnings- och reparationsåtgärder synas i viss mån sammanfalla, beslöt Kungl. Maj:t den 26 november 1943 på min föredragning, att nämnda av riksdagen då anvisade anslag skulle försöksvis få i mycket begränsad omfattning disponeras jämväl för vidtagande av oundgängligen nödvändiga åtgärder för omställning av fordonen till motyldrifft. Att döma av kostnadsutfallet från denna försöksverksamhet, vilken numera i huvudsak avslutats, synes möjlighet icke föreligga att från de för besiktning och reparation avsedda medlen bestrida även kostnaderna för omställning. Fråga uppkommer då, om särskilda medel för sistnämnda ändamål böra anvisas. Med hänsyn till storleksordningen av kostnaderna, vilka enligt de vid försöksverksamheten vunna erfarenheterna skulle uppgå till cirka 700,000 kronor, och till det förhållandet, att de för luftskyddsändamål avsedda förråden av bensin och bentyl, vilka behöva tagas i anspråk endast vid en skärpning av läget, kunna beräknas förslå under så lång tid, att åtgärder för omställning till motyldrifft i huvudsak kunna medhinnas, innan dessa förråd blivit tömda, finner jag, att medel för sådan omställning icke för närvarande böra äskas. Däremot synes hinder icke böra möta mot att inom ramen för anslaget till besiktning och reparation vidtaga smärre omställningsåtgärder.

Vad härefter angår frågan om övergång för luftskyddets del från lastbilar till personbilar med släpkärror torde överbefälhavarens beslut att nedskära antalet lastbilar inom luftskyddet med 833 fordon nödvändigöra viss sådan övergång. Av olika skäl synes lämpligast, att övergången avser luftskyddets sjuktransportfordon. I likhet med luftskyddsinspektionen finner jag, att härför erfordras anskaffning av 1,000 ambulanssläpkärror till en beräknad sammanlagd kostnad av 2,000,000 kronor. Den upprustning av mindre personbilar, som föranledes av ifrågavarande åtgärder, torde däremot kunna begränsas till 1,200 fordon. Kostnaderna för att sätta dessa personbilar i kördugligt skick ha av luftskyddsinspektionen beräknats till 680 kronor per fordon, varav 180 kronor avsåge översyn och genomgång samt 500 kronor anskaffning av gummiutrustning. Emellertid har jag under hand från statens industrikommission inhämtat, att tillgången på mindre personbilar, försedda med tillfredsställande gummiutrustning, är sådan, att nu ifrågavarande ersättningsbehov kan tillgodoses bland dessa. Medel böra sålunda beräknas endast för översyn och genomgång av fordonen. Härför torde ett belopp av $(1,200 \times 180)$ i runt tal 220,000 kronor vara erforderligt. Sammanlagda kostnaden för utbyte inom civila luftskyddets sjukvårdstjänst av lastbilar mot personbilar med släpkärror kan sålunda beräknas till 2,220,000 kronor. I vidare omfattning synas medel icke i förevarande sammanhang böra anvisas för utbyte av lastbilar mot andra fordon.

För de av mig sålunda förordade ändamålen bör å tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår under rubriken Civilt luftskydd: Viss motorfordonsberedskap anvisas ett reservationsanslag av 2,220,000 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Civilt luftskydd: Viss motorfordonsberedskap* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 2,220,000.

[7.] **12 d. Civilt luftskydd: Bidrag till inköp av motorbrandsprutor åt vissa kommuner, förslagsanslag.** I enlighet med förslag i propositionerna nr 167 till 1940 års lagtima riksdag och nr 305 (Bilaga 3, punkt 4) till 1941 års riksdag har riksdagen (skrivelser nr 288/1940 och 480/1941) till bidrag till inköp av motorbrandsprutor åt vissa kommuner anvisat förslagsanslag å tillhoppa 3,660,000 kronor. Medlen voro avsedda att möjliggöra för luftskyddsinspektionen att inköpa sammanlagt 1,700 motorbrandsprutor, vilka skulle tillhandahållas de kommuner, som inspektionen funne vara i behov därav. Tillhandahållandet skulle ske kostnadsfritt i fråga om de kommuner, som under år 1939 respektive 1941 åtnjöt understöd av skatteutjämningsmedel, medan beträffande övriga kommuner kostnaden skulle så fördelas mellan staten och kommunen, att den senare vidkändes ett belopp, motsvarande årsintäkten av en höjning av kommunalskatten med 5 öre per skattekrona, medan eventuellt överskjutande kostnad skulle falla på staten. I enlighet här-

med har luftskyddsinspektionen inköpt 1,700 motorbrandsprutor, vilka fördelats på de föreskrivna villkoren.

I sin under punkten nr 5 omförmälda skrivelse den 7 september 1943 har *luftskyddsinspektionen* till behandling upptagit frågan om de ytterligare åtgärder, som borde vidtagas för tryggnad av landets brandförsvar i händelse av krig, samt därvid anfört i huvudsak följande.

Den moderna krigföringen med dess allt intensivare luftanfall mot motståndarens hemort ställde väsentligt större krav på brandförsvaret än man tidigare räknat med. På grund härav funne inspektionen för ernående av nöjaktigt brandberedskap erforderligt, att ytterligare omkring 1,000 motorbrandsprutor jämte brandslang och normalkopplingar anskaffades.

Med hänsyn till tillgången på färdig brandslang och på råvaror för slangtillverkning nödgades emellertid luftskyddsinspektionen begränsa sin framställning att avse anskaffning av 600 sprutor jämte slang och kopplingar, vilka skulle tillhandahållas kommuner, som alltså vore i avsaknad av tyngre eldsläckningsmateriel eller behöfde förstärkning av sådan materiel. Till inspektionen hade inkommit rekvisitioner å cirka 150 sprutor, vilka icke kunnat effektueras, och antalet rekvisitioner väntades med säkerhet komma att öka.

Ifrågavarande sprutor borde liksom tidigare anskaffas centralt genom inspektionens försorg och tillhandahållas efter hittills tillämpade grunder. Genom att upphandlingen av sprutorna anförtroddes åt inspektionen torde icke obetydliga besparingar för statsverket uppkomma på grund av möjligheten till serietillverkning. Det syntes även lämpligt, att såväl kontrollen av tillverkningen som fördelningen av motorsprutorna låge hos inspektionen. Sprutornas dimensioner borde avpassas efter det i varje särskilt fall föreliggande behovet och endast av svenska brandtarifföreningen godkända typer borde ifrågakomma.

Efter en genomsnittlig kostnad av 4,000 kronor för motorspruta med tillhörande kärra beräknades sammanlagda utgifterna för ifrågavarande anskaffning till 2,400,000 kronor.

Till varje spruta erfordrades minst 500 meter brandslang eller sålunda för 600 sprutor sammanlagt 300,000 meter. Härav funnes vid tiden för framställningen i inspektionens lager omkring 130,000 meter, varför ytterligare 170,000 meter behöfde anskaffas. Då största delen av nämnda brandslang kunde beräknas åtgå i färdigmonterat skick, borde åt inspektionen uppdragas att anskaffa jämväl erforderligt antal kopplingar eller omkring 6,800 par. Anskaffningskostnaderna torde böra beräknas för brandslangen till 8 kronor per meter och för normalkopplingar (monteringsarbetet inberäknat) till 15 kronor per par. De sammanlagda kostnaderna för brandslang och kopplingar uppginge sålunda till 1,462,000 kronor. Den färdigmonterade brandslangen syntes böra tillhandahållas de kommuner, som tilldelats motorsprutor av inspektionen, till ett pris, som beräknades täcka statsverkets utgifter för den monterade slangen.

Inspektionen hemställde sålunda, att för anskaffning av 600 motorbrandsprutor samt angiven kvantitet brandslang och normalkopplingar måtte anvisas ett belopp av 3,862,000 kronor.

*Före-
draganden.*

För att stärka rikets brandförsvar gingo statsmakterna våren 1940 och hösten 1941 i författning om central upphandling genom luftskyddsinspektionens försorg av motorbrandsprutor, vilka tillhandahöllös sådana kommuner, som för sitt brandväsen voro i behov av desamma. De kommuner, som under

åren 1939 respektive 1941 åtnjutit understöd av skatteutjämningsmedel, erhöilo sprutorna kostnadsfritt, medan statsverket för övriga kommuner bar kostnaden, i den mån denna översteg ett belopp, som motsvarade 5 öre per skattekrone inom kommunen.

I nu angiven ordning ha motorsprutor till ett antal av 1,700 tillförts kommunernas brandförsvar. Härtill komma de sprutor, vilka vissa kommuner anskaffat redan innan det statliga initiativet togs och till vilka enligt särskilt beslut statligt bidrag i viss utsträckning utgått.

Enligt luftskyddsinspektionens nu föreliggande framställning skulle de vidtagna åtgärderna på detta område dock icke vara tillräckliga utan behov föreliggande av ytterligare 1,000 motorbrandsprutor jämte brandslang och normalkopplingar. Med hänsyn till knappheten på färdig slang och slangämnen begränsar emellertid inspektionen framställningen att avse 600 sprutor med tillbehör.

För egen del finner jag med ledning av antalet till luftskyddsinspektionen inkomna rekvisitioner å motorbrandsprutor, vilket numera stigit till drygt 250, tillräckligt, att ytterligare 300 sprutor anskaffas. Denna anskaffning bör ske redan under innevarande budgetår. Vid tillhandahållandet av dessa sprutor åt kommunerna torde i huvudsak samma grunder böra tillämpas som vid tidigare anskaffning. Frågan huruvida en kommun åtnjutit understöd av skatteutjämningsmedel bör avgöras med hänsyn till om dylikt understöd utgått under år 1943. Kommun, i vilken brandkår ej finnes upprättad, bör erhålla motorspruta endast om det med säkerhet kan antagas, att brandkår kommer att upprättas i kommunen inom den närmast framtiden. Såsom villkor för tillhandahållandet på angivet sätt av motorspruta åt en kommun bör tillika uppställas kravet, att kommunen inköper den brandslang och armatur, som luftskyddsinspektionen finner erforderlig.

Enligt vad jag under hand inhämtat beräknar luftskyddsinspektionen, att 90—95 % av anskaffningskostnaden för sprutorna kommer att stanna å statsverket. Detta beror på att det övervägande flertalet brandsprutor torde komma att tilldelas skattetyngda kommuner. Jag förutsätter, att inspektionen utövar noggrann kontroll att denna förmån icke missbrukas.

I likhet med vad tidigare skett torde för ändamålet böra anvisas ett förslagsanslag, till beloppet motsvarande anskaffningskostnaderna för sprutorna efter avdrag av de köpeskillingar, som komma att erläggas av kommunerna. Med ledning av luftskyddsinspektionens beräkningar förordar jag, att å tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår upptages ett förslagsanslag av 1,100,000 kronor.

För användning av ifrågavarande 300 motorbrandsprutor erfordras 150,000 meter brandslang med armatur. Av den brandslang, som genom luftskyddsinspektionens försorg tidigare inköpts för att till självkostnadspris försäljas till kommuner m. fl., beräknas vid den tidpunkt, då nu ifrågavarande motorsprutor kunna levereras, återstå 120,000 meter. Denna kvantitet bör i första hand användas för det ändamål, varom här är fråga. Därutöver erforderlig

brandslang, 30,000 meter, jämte normalkopplingar torde böra av luftskyddsinspektionen centralt upphandlas och tillhandahållas kommunerna till självkostnadspris. Inköpskostnaden kan beräknas till 258,000 kronor.

Slangarmatur har tidigare upphandlats centralt och till självkostnadspris tillhandahållits kommunerna. Därvid har förevarande anslag till bidrag till inköp av motorbrandsprutor åt vissa kommuner anlåtats för att förskottsvis bestrida inköpskostnaderna, vilka sedermera täckts genom de vid armaturens försäljning inflytande köpeskillingarna. Jag utgår från att för anskaffande av nu erforderlig brandslang och armatur liknande anordningar träffas och att sålunda anslag till ifrågavarande förlagsändamål icke är erforderligt.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Civilt luftskydd: Bidrag till inköp av motorbrandsprutor åt vissa kommuner* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 1,100,000.

[8.] **12 e. Civilt luftskydd: Planläggning för källarmursgenombrott i sammanhängande kvartersbebyggelse, reservationsanslag.** I skrivelse den 31 augusti 1942 angående anslag för civila luftskyddets behov under budgetåret 1943/44 hemställde *luftskyddsinspektionen*, att medel skulle anvisas för, bland annat, anordnande av s. k. källarmursgenombrott i sammanhängande kvartersbebyggelse. Vid behandling av frågan om anslag till det civila luftskyddet för budgetåret 1943/44 uttalade chefen för socialdepartementet (prop. 254/1943 sid. 36), att luftskyddsinspektionens framställning i berörda del icke syntes böra föranleda någon åtgärd.

Härefter har luftskyddsinspektionen gjort förnyad framställning i ämnet dels i skrivelse den 15 juli 1943 och dels i den under punkten nr 5 omnämnda skrivelsen den 7 september 1943.

Spörsmålet om anordnande av källarmursgenombrott i sammanhängande kvartersbebyggelse torde därför på nytt få upptagas till behandling.

Luftskyddsinspektionen hade i skrivelsen den 31 augusti 1942 i frågan anfört följande.

En oeftergivlig fordran på ett fullgott skyddsrum vore, att goda möjligheter funnes för de skyddssökande att snabbt taga sig ur skyddsrummet, om ovanför liggande byggnad helt eller delvis raserades. Enligt gällande anvisningar skulle också varje skyddsrum vara försett med minst två förbindelser med yttervärlden. Vid sammanhängande kvartersbebyggelse måste det vidare vara en stor fördel, om särskilda förbindelser kunde anordnas till intilliggande fastigheters källare.

Vikten av dylika åtgärder hade redan tidigare beaktats och i skrivelse till samtliga luftskyddschefer den 28 februari 1941 hade luftskyddsinspektionen framhållit lämpligheten av att en planläggning av källarmursgenombrott snarast genomfördes. Denna planläggning skulle avse en undersökning var och hur genombrotten lämpligen borde ske samt utmärkande därav på plat-

sen. Med hänsyn till att planläggningen varit frivillig, torde den ha ägt rum i tämligen begränsad omfattning.

De senaste erfarenheterna (aug. 1942) från storanfall mot tätbebyggda samhällen i de krigförande länderna visade, att — troligen även på grund av den ökade bombvikten — byggnaderna raserades i större omfattning än man tidigare räknat med. I anledning härav hade i utlandet på många håll anordnats källarmursgenombrott, varigenom samtliga källare inom kvarteret satts i förbindelse med varandra. Erfarenheterna visade nämligen, att, även om en byggnad störtade fullständigt in, källarbjäklagen i allmänhet hölle någorlunda ihop även utan uppstötning, varför möjligheterna att komma ut från ett spärrat skyddsrum genom denna anordning väsentligt ökades.

Enligt inspektionens mening vore ifrågavarande åtgärder av sådan vikt och av så tidskrävande natur, att deras genomförande icke borde uppskjutas. Källarmursgenombrott borde komma till utförande i alla fastigheter, som inginge i sammanhängande kvartersbebyggelse och, om de raserades genom bombnedslag, på grund av rasmassans storlek kunde förväntas helt spärra fastighetens skyddsrum. Öppningen i källarmuren borde maximalt ha en bredd av 850 mm och en höjd av 1,000 mm. Med hänsyn till brandfaran i fredstid borde öppningen tills vidare igenmuras med 1-stenstegelmur, vilken i krigstid lätt kunde genombrytas.

Kostnaderna för ifrågavarande arbeten vore svåra att beräkna, då källarmurarnas typer och tjocklekar vore ytterligt varierande och källarnas inbördes höjdlägen spelade stor roll för arbetenas omfattning. Överslagsvis beräknades källarmursgenombrott erforderliga i 20,000 fall, huvudsakligen i landets största städer, samt medelkostnaden för varje genombrott till 300 kronor, vilket skulle innebära en sammanlagd kostnad av 6,000,000 kronor.

Vidkommande sättet för kostnadernas bestridande kunde såsom ett alternativ tänkas, att åtgärden betraktades såsom en utvidgning av den fastighetsägarens åvilande skyldigheten att inrätta skyddsrum och sålunda komme att bekostas av vederbörande fastighetsägare. Denna utväg syntes emellertid mindre tilltalande med hänsyn till de betydande kostnader fastighetsägarna redan tidigare åsamkats på grund av skyddsrumslagens bestämmelser. En annan utväg vore, att åtgärderna bekostades av vederbörande kommuner, något som dock icke kunde genomföras utan lagändring. Ett skäl som talade för denna lösning vore, att åtgärderna avsåge ett relativt begränsat antal kommuner. Med hänsyn till vikten av att här ifrågavarande åtgärder snabbt genomfördes på ett betryggande sätt ville inspektionen dock förorda ett tredje alternativ, nämligen att kostnaderna helt lades på statsverket.

Inspektionen har därför hemställt, att för ändamålet måtte anvisas ett anslag av 6,000,000 kronor.

Två av inspektionens sakkunniga (statskommissarien Johnsson och polisintendenten Zetterquist) hava anmält avvikande mening samt framhållit, att i den mån källarmursgenombrott efter ytterligare utredning befunnes böra komma till utförande, övervägande skäl syntes tala för att skyldighet att på egen bekostnad vidtaga åtgärder härför borde åläggas vederbörande fastighetsägare.

I utlåtande har *statskontoret* avstyrkt luftskyddsinspektionens ifrågavarande framställning.

Enligt en inom *luftskyddsinspektionen* den 26 februari 1943 upprättad promemoria hade av en närmare undersökning framgått, att källarmursgenombrott vore erforderliga i ungefär 19,000 fall samt att kostnaderna för arbetenas utförande belöpte sig till cirka 10,000,000 kronor. Kostnaderna för enbart planläggning av källarmursgenombrotten och utmärkning av genombrottsställena beräknades till i medeltal 25 kronor för varje genombrott eller sammanlagt till i runt tal 500,000 kronor.

I skrivelsen den 15 juli 1943 framhåller *luftskyddsinspektionen*, att luftkrigföringen mot städer och samhällen på senaste tid ytterligare intensifierats och att detta förhållande motiverade ett snabbt genomförande av källarmursgenombrott i sammanhängande kvartersbebyggelse. Enligt inspektionens mening måste i varje fall detaljplanläggning av sådana murgenombrott omedelbart komma till stånd. Härom anför *inspektionen* följande.

Därest *inspektionen* i form av anvisningar skulle påfordra en omedelbar planläggning av källarmursgenombrott, måste man utgå ifrån att fastighetsägarna med stöd av 10 § *luftskyddslagen* skulle åläggas ingiva planer på ungefär samma sätt som skett beträffande planer för anordnande av enskilda skyddsrum. En följd härav skulle otvivelaktigt bliva, att planläggningen skulle kräva mycket lång tid. Om däremot kommunerna skulle kunna erhålla ersättning av statsmedel för planlägningsarbetet, skulle planläggningen, som måste anses vara mera krävande än planläggning av skyddsrum, kunna i kommunal regi ske snart och på ett i tekniskt avseende riktigt sätt. Det syntes *inspektionen* sålunda angeläget, att ifrågavarande planläggning skedde centralt genom vederbörande kommunala myndigheters försorg.

På grund härav föreslår *luftskyddsinspektionen*, att statsbidrag skulle beviljas kommun för planläggning av källarmursgenombrott med kommunens verkliga kostnader, dock högst 25 kronor för varje genombrott. *Inspektionen* beräknar medelsbehovet för planläggningen på tidigare angivet sätt till 500,000 kronor.

Vad härefter angår verkställandet av de sålunda planlagda källarmursgenombrotten gör *luftskyddsinspektionen* följande uttalande.

Skulle åtgärderna för närvarande inskränkas till att endast omfatta planläggning, måste emellertid beaktas, att arbetenas genomförande vid ett överraskande krigsutbrott eller skärpt beredskapsläge måste förväntas taga en avsevärd tid i anspråk. Att räkna med möjligheten att fastighetsägarna då skulle låta ombesörja källarmursgenombrotten torde icke vara tillrådligt, då tillgänglig fri arbetskraft i ett sådant läge torde vara ytterst begränsad. Åtgärderna vore ej heller av så enkel beskaffenhet att de kunde genomföras av de i fastigheten boende. Möjligen skulle kommunerna kunna ombesörja åtgärderna. En förfrågan hos vissa *luftskyddschefer* hade emellertid givit vid handen, att arbetet icke alltid skulle kunna genomföras med tillgänglig personal och att det även om så vore fallet måste beräknas taga avsevärd tid i anspråk. Med hänsyn härtill ville det synas *inspektionen* i hög grad oroande om genomförandet av källarmursgenombrotten först skulle komma till stånd vid ett skärpt läge.

Även mot *luftskyddsinspektionens* ifrågavarande beslut har sakkunnigen hos *inspektionen*, statskommissarien Johnsson anmält avvikande mening

samt förklarar, att en snabb planläggning genom städernas försorg borde kunna utan statsbidrag åstadkommas med tillämpning av gällande luftskyddslagstiftning.

Slutligen torde i förevarande sammanhang få anmälas, att *överståthållarämbetet* i skrivelse den 7 december 1943 hemställt om vidtagande av åtgärder för skyndsam lösning av förevarande, för luftskyddet livsviktiga fråga samt att *Sveriges fastighetsägareförbund* i skrivelse den 11 i samma månad hävdar, att kostnaderna för källarmursgenombrotten icke borde läggas på fastighetsägarna.

De källarmursgenombrott, vilkas utförande eller i vart fall planläggande luftskyddsinspektionen påyrkat, avse att åstadkomma förbindelser mellan källarna i fastigheter, som äro så sammanbyggda med varandra, att ett ras av någon fastighet i komplexet medför risk att uppgångarna från skyddsrummen spärras. Dylika förbindelser skulle öka möjligheterna för personer i skyddsrummen att taga sig ut via en angränsande fastighet. Värdet ur luftskyddssynpunkt av ifrågavarande anordningar synes ådagalagt av erfarenheterna från de krigförande länderna. Skäl synas föreligga att åtminstone vidtaga vissa beredskapsåtgärder i detta hänseende. Jag förordar därför, att källarmursgenombrotten skola planläggas, d. v. s. att vid undersökning av källarmurarna bestämmas var och hur genombrott lämpligen bör göras och att platsen härför markeras. Därvid böra kostnadsberäkningar verkställas avseende såväl själva genombrottet som eventuellt erforderliga stödordningar för källartaket från skyddsrummet fram till genombrottet. Luftskyddsinspektionen beräknar antalet fall, där källarmursgenombrott kunna bli erforderliga, till 19,000 och den genomsnittliga kostnaden för nämnda planläggning till 25 kronor per fall. Sammanlagda planläggningskostnaden kan sålunda uppskattas till i runt tal 500,000 kronor.

*Före-
draganden.*

Frågan, huruvida källarmursgenombrotten framdeles skola utföras samt huru kostnaderna för desamma i sådant fall skola bestridas, torde få bli beroende på senare prövning. Vad beträffar kostnaderna för själva planläggningen förordar jag, att de i huvudsak skola bestridas av staten. Det torde emellertid i allmänhet visa sig fördelaktigt och även låta sig göra att såtillvida erhålla kommunernas medverkan, att planläggningsåtgärderna ske i kommunal regi. Ersättning synes böra av statsmedel utgå till kommunerna med självkostnaderna för dylik planläggning, dock med i genomsnitt högst 25 kronor för källarmursgenombrott.

Det för bestridande av planläggningskostnaderna erforderliga beloppet, 500,000 kronor, bör anvisas i form av reservationsanslag å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår under rubriken Civilt luftskydd: Planläggning för källarmursgenombrott i sammanhängande kvartersbebyggelse.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Civilt luftskydd: Planläggning för källarmursgenombrott i sammanhängande kvartersbebyggelse* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 500,000.

[9.] **15 a. Anskaffande av baracker för socialtjänsten m. m., reservationsanslag.** I skrivelse den 30 oktober 1943 har *statens utrymningskommission* till behandling upptagit frågan om anskaffning av monteringsfärdiga baracker för socialtjänst- m. fl. ändamål samt därom anfört följande.

Under det pågående stormaktskriget hade luftkrigföringen i hög grad intensifierats. Den senaste tidens erfarenheter gäve vid handen, att luftangreppen kunde ha förödande verkan på bostadsbebyggelsen även i stora städer. Redan tidigare hade kommissionen räknat med att skadorna till följd av luftangrepp kunde bli så stora, att en viss del av befolkningen måste lämna den skadade orten. Härvid hade kommissionen tänkt sig, att de icke arbetsföra befolkningsgrupperna — barn, åldringar, sjuka m. fl. — skulle bortföras. Det vore emellertid numera tydligt, att skadorna kunde vara sådana, att den återstående bostadsbebyggelsen icke ens försloge för de arbetsföra befolkningsgrupperna. Detta skulle alltså kunna medföra, att även dessa befolkningsgrupper skulle behöva i större eller mindre utsträckning lämna orten. För vårt lands förmåga att utkämpa ett krig torde det emellertid vara av avgörande vikt att produktionslivet kunde fortgå. Även efter synnerligen svåra luftangrepp måste därför med all makt eftersträvas, att driften kunde fortsätta i sådana industrianläggningar, som icke blivit svårare skadade vid angreppet, ävensom att driften snarast möjligt kunde återupptagas vid skadade anläggningar. Det vore därför av utomordentlig vikt att i vart fall den arbetsföra befolkningen kunde beredas möjlighet att kvarstanna även i svårt skadade orter. Detta syntes — åtminstone av erfarenheterna från Tyskland och England att döma — icke kunna ske utan att man hade möjlighet att ordna provisoriska bostäder, vilka då måste komma att bestå av snabbt uppbyggda baracker.

Då utsikterna att för ifrågavarande ändamål få disponera befintliga baracker vore synnerligen begränsade, funne kommissionen nödvändigt, att tillverkning av baracker till bostäder åt utbombade igångsattes vid ett krigsutbrott. Med hänsyn till den relativt betydande tid en sådan tillverkning måste taga, ansåge kommissionen emellertid icke detta vara tillräckligt. Om ett angrepp mot vårt land finge blixtkrigets karaktär vore förödande bombangrepp att vänta redan vid krigets början. Behov av baracker kunde uppkomma redan på krigets första dag. Kommissionen funne det därför synnerligen angeläget, att så snabbt som möjligt ett beredskapslager av monteringsfärdiga baracker anskaffades och upplades på lämpliga platser.

Även med hänsyn till möjligheten av en flyktingsinvasion syntes anskaffning av baracker påkallad. Enligt gällande planer skulle vid större tillströmning till riket av flyktingar dessa omhändertagas genom den organisation, som upprättats för inkvartering av evakuerad civilbefolkning. Även om förläggningsfrågan för ett ganska stort antal flyktingar torde kunna ordnas på sådant sätt, måste detta dock innebära en betydande belastning på det normala samhällslivet. Då det icke vore önskvärt att intrång gjordes i enskilda hem för förläggning där av flyktingar, torde internat eller liknande slutna

förläggningar främst böra komma i fråga. Av de fastigheter, som vore avsedda att användas såsom internatförläggningar vid utrymning, utgjordes endast en mindre del av fastigheter, som stode tomma. Huvuddelen bestode av skolor och samlingslokaler, vilkas användning för förläggningsändamål medförde olägenheter i skilda avseenden. Om en civil för krigstid avsedd bostadsreserv i form av monteringsfärdiga baracker funnes att tillgå, torde denna under vissa förhållanden otvivelaktigt kunna tagas i anspråk för förläggning av flyktingar. Härigenom skulle det intrång i det normala samhällslivet, som flyktingarnas omhändertagande eljest skulle medföra, kunna i avsevärd utsträckning minskas. Särskilt avsåge kommissionen att barackerna skulle kunna användas för upprättande av genomgångsläger, där flyktingarna kunde hopsamlas sedan de överskridit gränserna och där de kunde bli föremål för läkarundersökning m. m. innan de placerades ut i mindre förläggningar.

De senaste erfarenheterna av luftkrigföringens förödande verkningar talade för att anskaffningen av baracker borde givas en mycket betydande omfattning. Med hänsyn till att anskaffningen torde komma att draga viss tid ansåge kommissionen det emellertid icke nödvändigt att för närvarande taga ställning till frågan om den slutliga omfattningen av anskaffningen. Innan en mera begränsad anskaffning hunne slutföras, torde tillfälle erbjuda sig att på nytt upptaga denna fråga. Kommissionen ville därför för närvarande begränsa sig till att föreslå en anskaffning av baracker för cirka 30,000 personer.

Vad slutligen anginge frågan om kostnaderna för barackanskaffningen bleve dessa väsentligen beroende på vilken typ av baracker som anskaffades. Valet borde enligt kommissionens uppfattning stå mellan två huvudtyper. Den ena av dessa, typ I, utgjordes av vinterbonade trähus av relativt enkel och billig konstruktion. Den andra typen, typ II, utgjordes av träfiberhus, s. k. valvtält. Typ I vore av mera gedigen beskaffenhet och kunde beräknas vara användbar under minst 10—15 år. Barack av typ II däremot vore utjänt redan efter några års användning. Priset per plats i barack för 48 personer uppginge vid typ I till 190 kronor och vid typ II till 130 kronor. För in-kvartering under mera begränsad tid av utbombade och hemlösa kunde enligt kommissionens uppfattning baracker av typ II vara tillfyllest. Sådana baracker erbjöde också för dylik användning en avsevärd fördel genom att de vore lätta att montera och därför snabbt kunde tagas i anspråk för förläggning. Å andra sidan vore den mera permanenta karaktären hos baracker av typ I av synnerligen stort värde. Särskilt syntes det kommissionen fördelaktigt, att dessa baracker under tid, då de ej måste ligga i beredskap för in-kvartering av utbombade och flyktingar, kunde användas för andra ändamål. Under fredstid kunde de sålunda tagas i bruk vid sommarkolonier eller andra förläggningar. Tänkbart vore även att de kunde komma till användning vid nordisk eller internationell hjälpverksamhet efter kriget. Om så skulle anses lämpligt torde barackerna under en fredstid även kunna avyttras, varigenom hela eller större delen av anskaffningskostnaderna kunde återvinnas. Med hänsyn till olika på frågan inverkan omständigheter föresloge kommissionen, att 500 baracker av typ I och 125 av typ II, varje barack med utrymme för 48 personer, skulle anskaffas.

Kostnaden hos fabrikanter utgjorde för barack typ I 8,540 kronor och för barack typ II 5,880 kronor. Hela denna kostnad uppginge sålunda till $(500 \times 8,540 + 125 \times 5,880)$ 5,005,000 kronor. Barackerna borde uppläggas i för-råd på lämpligen sex olika platser i närheten av större städer. Med anledning härav tillkomme dels fraktkostnader å tillhoppa 237,500 kronor och dels kost-

naden för montering av cirka en tredjedel av barackerna typ I, vilka skulle tjäna som förvaringslokaler för övriga baracker. Sistnämnda kostnader beräknades till 451,500 kronor. Kommissionen förutsatte, att erforderlig mark för förråden skulle kostnadsfritt tillhandahållas av kronan. Däremot borde man för iordningställande av förvaringsplatserna räkna med en kostnad av 100,000 kronor. Sammanlagda kostnaden beräknade kommissionen sålunda till (5,005,000 + 237,500 + 451,500 + 100,000) 5,794,000 kronor, vilket belopp borde avrundas till 5,850,000 kronor.

Då kommissionen av beredskapsskäl funne ifrågavarande anskaffning synnerligen brådskande, hemställde kommissionen, att härför erforderligt anslag måtte anvisas å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1943/44.

Statens arbetsmarknadskommission har i utlåtande över utrymningskommissionens framställning anfört i huvudsak följande.

Arbetsmarknadskommissionen ansåge sig ur de synpunkter kommissionen hade att företräda kunna vitsorda vad utrymningskommissionen anfört angående nödvändigheten av den planerade barackanskaffningen. Med hänsyn till det stora antalet personer, som sysselsattes inom krigsindustrin, ifrågasatte emellertid arbetsmarknadskommissionen, om icke anskaffningen av baracker redan från början borde få större omfattning än utrymningskommissionen föreslagit.

Såsom ett led i arbetsmarknadskommissionens verksamhet för överflyttning av arbetskraft till skogsbruket från andra yrkesområden hade kommissionen anskaffat 2,400 bostadsbaracker, vilka på vissa villkor utlånats till skogsägarna. Dessa barackers konstruktion överensstämde i huvudsak med de i utrymningskommissionens framställning såsom typ I betecknade barackerna. Efter vissa ändringar i planlösningen för arbetsmarknadskommissionens baracker kunde 24 personer härbärgeras i varje barack. Vid tiden för utlåtandets avgivande vore endast drygt en tredjedel av barackerna belagda. Kommissionen hade undersökt möjligheten och lämpligheten att ställa något antal av sina baracker till utrymningskommissionens förfogande. Med hänsyn till dels vissa preliminära uppgifter angående de baracker, som skogsägarna vore villiga inlösa, och dels det behov av baracker, som inom den närmaste framtiden på grund av eventuell begränsning av importen av fossilt bränsle kunde komma att uppstå, hade arbetsmarknadskommissionen funnit, att högst omkring 400 baracker kunde överlåtas till utrymningskommissionen. Även om detta antal baracker ställdes till utrymningskommissionens förfogande, borde på grund härav minskning icke ske av den barackanskaffning, som av utrymningskommissionen föreslagits.

Arbetsmarknadskommissionen hade granskat framställningen även ur tekniska och ekonomiska synpunkter. Därvid hade befunnits, att hela anskaffningen borde avse baracker av typ I. Någon upphandling av s. k. valvtält borde sålunda icke ifrågakomma.

Slutligen har *utrymningskommissionen* anmält, att kommissionen ytterligare undersökt olika möjligheter att lagra barackerna. Undersökningen hade givit vid handen, att det ur kostnadssynpunkt ställde sig mest förmånligt att uppdraga lagringen åt leverantörerna. Kostnaden härför beräknades till cirka 150,000 kronor eller ungefär $\frac{1}{3}$ av kostnaderna för lagring på det sätt, som angivits i framställningen.

Såsom av det anförda framgår hemställer statens utrymningskommission om anvisande av medel för anskaffning av monteringsfärdiga baracker. Barackerna äro i första hand avsedda att utgöra en bostadsreserv för socialtjänständamål. Kommissionen finner nämligen av de senaste krigserfarenheterna framgå, att luftangrepp mot en ort kan försäkra så stora skador å dess bostadsbebyggelse, att vad därav återstår efter angreppet icke förslår för härbärgering ens av den arbetsföra befolkningen. Då det emellertid vore av största betydelse att driften kunde fortsättas vid krigsviktiga företag inom orten, måste möjlighet beredas de arbetsföra befolkningsgrupperna att kvarstanna genom ordnande av provisoriska bostäder för dessa. Härtill skulle ifrågasvarande baracker användas. Behovet av baracker för detta ändamål kunde komma att visa sig mycket betydande. Såsom en första åtgärd för tillgodoseende av detta behov föreslår utrymningskommissionen, att baracker för cirka 30,000 personer omedelbart skulle anskaffas. Enligt kommissionens mening skulle barackerna även få utnyttjas för beredande av inkvarteringsmöjligheter åt flyktingar vid en eventuell flyktingström till riket. Slutligen antyder kommissionen, att barackerna kunde komma till användning vid internationell hjälpverksamhet efter kriget.

I utlåtande över framställningen tillstyrker arbetsmarknadskommissionen densamma men ifrågasätter, om icke anskaffningen av baracker redan från början borde få större omfattning än utrymningskommissionen föreslagit. Arbetsmarknadskommissionen meddelar samtidigt, att omkring 400 av de baracker, som kommissionen anskaffat för skogsarbetare kunde överlåtas åt utrymningskommissionen.

Av de skäl utrymningskommissionen anført finner jag angeläget, att en viss beredskap på ifrågasvarande område åvägabringas. Emellertid synes för närvarande tillräckligt att för ändamålet reserveras baracker som medgiva inkvartering av cirka 20,000 personer. Utöver de 400 baracker, envar med plats för 24 personer, som arbetsmarknadskommissionen förklarar sig kunna ställa till utrymningskommissionens förfogande, erfordras sålunda nyanskaffning av 200 baracker av den storlek utrymningskommissionen föreslagit, alltså med plats för 48 personer. Jag anser emellertid icke uteslutet, att en närmare avvägning framdeles av olika behov kan föranleda att ytterligare ett antal av arbetsmarknadskommissionens baracker tagas i anspråk för nu ifrågasvarande ändamål.

Nyanskaffningen synes böra avse baracker av den mera gedigna konstruktion, som betecknats med typ I i utrymningskommissionens förslag. Såväl ur ekonomisk synpunkt som med hänsyn till en mera varaktig fredstidsanvändning av barackerna vid internationell hjälpverksamhet eller såsom sommarkolonier och liknande förläggningar torde nämligen baracktyp I här vara överlägsen de s. k. valvtälten (typ II). Kostnaden hos fabrikanten för en barack av typ I kan beräknas till 8,540 kronor. Innan upphandlingen verkställs, förutsätter jag dock att en närmare prövning av prisfrågan äger rum. Sammanlagda kostnaderna för anskaffning av 200 baracker skulle sålunda uppgå till i runt tal 1,710,000 kronor. Lagringen av dessa baracker synes lämp-

ligen ske hos fabrikanterna. Kostnaderna härför torde kunna uppskattas till 50,000 kronor. De av arbetsmarknadskommissionen tillhandahållna barackerna äro för närvarande uppmonterade i skogarna. För att utgöra en beredskap på förevarande område måste sistnämnda baracker nedmonteras och transporterats till uppläggningsplatser, där ett antal, förslagsvis en tredjedel, av barackerna åter uppmonteras för att tjäna såsom förvaringslokaler för de övriga. Kontraktsevenligt åligger det samtliga skogsägare, till vilka arbetsmarknadskommissionen utlånat baracker, att nedmontera dessa samt de större skogsägarna därjämte att forsla barackerna till närmaste järnvägsstation. Med hänsyn härtill hava statens kostnader för de åtgärder beträffande barackerna, varom här är fråga, inom arbetsmarknadskommissionen beräknats till cirka 230,000 kronor.

Det totala medelsbehovet till bestridande av utgifterna för anskaffning, ned- och uppmontering, transport samt lagring av ifrågavarande baracker uppgår sålunda till (1,710,000 + 50,000 + 230,000) 1,990,000 kronor. Jag förordar, att ett reservationsanslag å 2,000,000 kronor för ändamålet äskas å tilläggsstat II till riksstaten för löpande budgetår under rubriken Anskaffande av baracker för socialtjänsten m. m.

Under återopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anskaffande av baracker för socialtjänsten m. m.*
å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa
ett *reservationsanslag* av kronor 2,000,000.

G. Diverse.

[10.] **8 b. Understöd m. m. åt vissa estniska medborgare, reservationsanslag.** Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag anvisade 1943 års riksdag (prop. nr 344; skriv. nr 476) under förevarande rubrik ett reservationsanslag av 200,000 kronor, att av kommittén för Rågösvenskarna disponeras för bistånd åt estniska medborgare av svensk härstamning, vilka återvänt eller väntades återvända till Sverige. Till viss del avsåg anslaget även kostnaderna för en planlagd större transport hit av sådana estlandssvenskar. Kungl. Maj:t hade därjämte den 10 september 1943 av förslagsanslaget till oförutsedda utgifter ställt ett belopp av 100,000 kronor till kommitténs förfogande för understöd till återsända Estlandssvenskar.

I skrivelse den 13 december 1943 har *kommittén för Rågösvenskarna* gjort framställning om ytterligare medel för bistånd åt de över 1,500 hittills anlända estlandssvenskarna, nämligen *dels* 100,000 kronor till kostnader för karantänsförläggningar, läkarundersökning, klädesutrustning, administration m. m., *dels* 200,000 kronor till hjälp vid kolonisationen.

Beträffande *medelsbehovet för löpande kostnader* har kommittén i huvudsak framhållit följande.

Kommitténs föreliggande anslagsbegäran avser att täcka det nu överblickbara medelsbehovet under tiden intill den 1 juli 1944. Medel erfordras såväl

för ännu icke erlagda kostnader för estlandssvenskarnas resor, för deras hållande i karantän, för deras första nödtrftiga utrustning med kläder o. dyl.

Ännu tillgängliga medel från de genom Kungl. Maj:ts brev den 10 september 1943 och den 19 november 1943 till kommitténs förfogande ställda anslagen torde räcka till täckande av själva rese- och transportkostnaderna inklusive Stockholms Rederi AB. Sveas räkningar för transporten av 700 nyss hit anlända gamla och sjuka estlandssvenskar.

Därutöver erfordras för en del av de hittills anlända medel 1) till lån för kläder och arbetsredskap, beräknade till cirka 15,000 kr., 2) till kostnaderna för karantänförläggningarna i Stockholm, till kommitténs kansli samt till oförutsedda utgifter omkring 75,000 kr. samt slutligen 3) till ännu icke betalda kostnader för läkarundersökning o. dyl. för tidigare anlända estlandssvenskar 10,000 kr., eller tillhoppa 100,000 kr.

Kommittén är angelägen att framhålla, att det på grund av det oregelbundna och oberäkneliga sätt, varpå de estlandssvenska immigranterna anlända, icke föreligger någon möjlighet för kommittén att framlägga några säkert hållbara kalkyler av kostnaderna.

Beträffande *kostnaderna för den planerade kolonisationsverksamheten* har kommittén bland annat anfört följande.

Bland de hittills till Sverige anlända estlandssvenskarna finnes ett 50-tal familjer, vilka i Estland haft sin utkomst som självständiga idkare av jordbruk och fiske i förening samt ett lika stort antal familjer och ensamstående personer, som helt ägnat sig åt fiske. Av dessa äro de flesta för närvarande utplacerade som anställda i jordbruk, skogsarbete och i några fall i fiske huvudsakligen i Stockholms län och på Gotland. Kommittén har sålunda beträffande beredande av arbete åt dessa förfarit på liknande sätt som med de på hösten 1940 först hit anlända 110 rågösvenskar. Då de kunna erfarenheterna från arbetet med dessas bosättning givetvis är av största värde, då det gäller att lösa den nu föreliggande större kolonisationsuppgiften, vill kommittén om den förstnämnda härmed lämna några korta upplysningar.

Det inom Stockholmsavdelningen av Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet bildade s. k. Estlandsutskottet fick av nationalinsamlingen för Finland mottaga en summa av 100,000 kronor, avsedd såsom hjälp åt de till Sverige överflyttande estlandssvenskarna. I samarbete mellan Estlandsutskottet och Rågöskommittén bildades då den s. k. Rågöstiftelsen, till vilken förutnämnda summa överlämnades. Denna stiftelse kunde snabbt och verksamt bidra till rågöbornas fasta bosättning företrädesvis på Björkö utanför Norrtälje, på Gräsö och Välö. Stiftelsen disponerade sina medel i runda tal med 18,000 kronor till inköp av fiskebåtar, motorer och redskap, 70,000 kronor till inköp av 8 mindre jordbruks- och fiskarelägenheter och 12,000 kronor till inköp av yttre inventarier till dessa.

Fastigheterna, vilka i allmänhet omfatta några tunnland åker samt husbehovsskog, ha av stiftelsen utarrenderats till rågösvenskar mot ett arrende motsvarande 2 procent på inköpssumman. Härtill kommer årlig amortering av de inköpta inventarierna, vilka skola vara slutförbetalade inom 15 år. Då inventarierna amorterats till $\frac{3}{4}$, tillfalla de respektive arrendator. Denne äger rätt att inlösa av honom arrenderad fastighet till stiftelsens inköpspris. Båtar och fiskeredskap ha uthyrts mot samma procentsats och med en amorteringstid av numera 5 år.

Att denna estlandssvenska bosättning lyckats synnerligen väl framgår bland annat därav att å fiskebåtarna, motorerna och redskapen amorterats omkring 70 procent samt å yttre inventarierna över 25 procent, varjämte två

fastigheter redan försålts till vederbörande arrendator. Ytterligare en torde inom närmaste tid komma att inköpas av arrendatorn. Av de ursprungligen till antalet 110 rågöborna bo för närvarande 66 personer i stiftelsens fastigheter på Björkö m. fl., där de försörja sig med fiske som huvudnäring. Förhållandet till den svenska skärgårdsbefolkningen är gott. Resp. kommuners förtroendemän ha hälsat bosättningen med tillfredsställelse, då den motväger den kraftiga och för kommunerna kännbara avfolkning av skärgården, som förekommit tiden närmast före kriget.

Rågösvenskarna, av vilka omkring 80 procent inom ett år blevo svenska medborgare, ha sålunda hastigt vuxit in i det svenska samhället. Därest dessa tidigare självägande bönder och fiskare icke kunnat beredas möjlighet till en verksamhet, som liknade deras föregående i hemlandet, hade de med säkerhet icke kommit till sin rätt här i landet, och de gamla och åldrande hade måst omhändertagas av samhället för full försörjning. Som anställda i det inre av landet kommer denna gammaldags ursprungliga kustbefolkning icke i sin rätta miljö. Såsom självständiga utövare av havsfiske och skärgårdsjordbruk finna de sig däremot snabbt tillrätta — till såväl eget som resp. kommuns och det svenska samhällets fromma, inte minst ur fiskerinäringens och folkförsörjningens synpunkt.

Det till kommittén av Kungl. Maj:t lämnade uppdraget att vidtaga erforderliga åtgärder för att från Estland ankommande personer av svensk härstamning måtte bl. a. genom jordbruk och fiske beredas sådan försörjning, att de inordnas i det svenska samhället, anser sig kommittén, vad beträffar den förutnämnda, tidigare självägande jordbruks- och fiskarebefolkningen angår, endast kunna tillfredsställande lösa, därest kommittén får möjlighet att bedriva bosättningsarbetet på ungefär motsvarande sätt som skett beträffande rågöborna.

Kommittén har emellertid ännu icke möjlighet att överblicka den blivande kolonisationens storlek och kan därför icke förebringa någon tillförlitlig utredning angående storleken av de för kolonisationens genomförande erforderliga medlen. För att emellertid kunna så snabbt som möjligt placera en del av de estsvenska familjerna anser sig kommittén intill den 1 juli 1944 behöva disponera medel enligt följande tablå.

För inköp av fiskebåtar, motorer, redskap m. m. för 20 familjer à 5,000 kronor per familj	kronor 100,000
För inköp av fiskeställen, småbruk o. s. v. för 20 familjer à 5,000 kronor	kronor 100,000
	Summa kronor 200,000.

Kommittén anhåller, att dessa medel måtte ställas till kommitténs förfogande enligt de närmare föreskrifter, som kunna komma att meddelas av Kungl. Maj:t. På grund av erfarenheten från rågöbosättningen har kommittén grundad anledning antaga, att säkerhet finnes för att de sålunda disponerade medlen komma att av vederbörande estlandssvenskar avtalsenligt förräntas och snabbt amorteras.

Departements-
chefen.

Under år 1943 anlände i runt tal 1,600 estlandssvenskar till Sverige. Kostnaderna för den därmed förenade understödsverksamheten avseende mottagande av flyktingarna och deras inplacering i svenskt arbetsliv ha väsentligen bestritts av statsmedel, som ställts till förfogande åt den av Kungl. Maj:t den 12 september 1940 tillsatta kommittén för Rågösvenskarna. Det av kommittén nu anmälda medelsbehovet avser de kostnader, som beräknats belöpa å tiden

intill den 1 juli 1944 för de i mitten av december 1943 hit anlända estlandssvenskarna. Det har givetvis icke varit möjligt att verkställa några kostnadsberäkningar i fråga om estlandssvenskar, som framdeles kunna anlända hit. Därest ett ytterligare medelsbehov skulle uppkomma under våren, torde jag senare få anmäla detta.

Med denna utgångspunkt biträder jag kommitténs beräkningar. Det belopp av 100,000 kronor, som beräknats till löpande kostnader för mottagande och vård av estlandssvenskarna i avvaktan på deras inordnande i det svenska samhället, torde böra anvisas å driftbudgeten under förevarande rubrik.

I fråga om de egentliga kolonisationskostnaderna, som till större delen ha karaktären av lån, som skola förräntas och amorteras, synes medelsanvisningen lämpligen böra ske under fonden för låneunderstöd i form av lån till den s. k. Rågöstiftelsen. Jag förordar, att för ändamålet anvisas ett belopp av 200,000 kronor. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare föreskrifter rörande villkoren för lånet.

Hemställan rörande medelsanvisningen under fonden för låneunderstöd gör jag i annat sammanhang. Här hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Understöd m. m. åt vissa estniska medborgare* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 100,000.

[11.] **15. Kommittéer och utredningar genom sakkunniga, reservationsanslag.** För ifrågavarande ändamål har för löpande budgetår anvisats ett belopp av 500,000 kronor. Vid budgetårets ingång förefanns å anslaget endast en mindre reservation, 8,624 kronor.

Bland de större utredningar, som voro i verksamhet under föregående budgetår, då utgifterna under detta anslag uppgingo till sammanlagt 663,698 kronor, ha socialvårdskommittén och 1941 års befolkningsutredning fortsatt sitt arbete även under löpande budgetår och dragit betydande kostnader. Ett flertal nya utredningar ha tillkommit. Bland dessa må nämnas statens sjukhusutredning av år 1943, kommunindelningsskommittén och 1943 års civilförsvarsutredning, en utredning rörande de partiellt arbetsföras problem och en kommitté för anordnande av arbetsstudier beträffande byggnadsarbete för jordbrukets behov. Den förstnämnda av de nytillkomna utredningarna torde bli särskilt kostnadskrävande till följd av de omfattande arbetsstudier rörande sjukhusarbete, som ansetts böra läggas till grund för utredningens fortsatta arbete. För dessa arbetsstudier ha kostnaderna under år 1944 beräknats uppgå till cirka 75,000 kronor.

En överslagsberäkning rörande medelsbehovet för de utredningar, som sålunda för närvarande pågå inom socialdepartementet, har givits vid handen, att de för löpande budgetår tillgängliga anslagsmedlen icke äro tillräckliga. En anslagsförstärkning med åtminstone 300,000 kronor synes erforderlig.

På grund av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kommittéer och utredningar genom sakkunniga* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 300,000.

Vad föredragandena sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt, behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:
Jan-Erik Stenius.

Bilaga 6.

Egentliga statsutgifter.

Sjätte huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Andersson, anmäler härefter under kommunikationsdepartementets handläggning hörande ärenden angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 samt anför därvid följande.

E. Diverse.

[1.] **2 b. Ersättning åt statens och enskilda järnvägar för transporter av finska barn m. m.** Genom beslut den 16 januari 1942 bemyndigade Kungl. Maj:t järnvägsstyrelsen att, under iakttagande av de kontroll- och befordringsföreskrifter, styrelsen kunde finna skäl utfärda, låta å statens järnvägar i 3 klass avgiftsfritt befordra vissa i Sverige omhändertagna finska barn jämte dem åtföljande vårdare från den ort i Sverige, dit barnen anlant, till deras uppehållsort och åter till nyssnämnda eller annan för hemtransporten lämplig ort. Kungl. Maj:t förklarade sig i detta sammanhang vilja framtida taga under övertvägande, huruvida ersättning för ifrågavarande resor kunde beredas av statsmedel.

Under återopande härav har *järnvägsstyrelsen* i skrivelse den 10 december 1942 hemställt, att ersättning av statsmedel måtte beredas statens och de i personsamtrafiken deltagande enskilda järnvägarna med 50 procent av de enligt ordinarie taxa för vederbörande järnvägar uträknade avgifterna för

ifrågavarande transporter under år 1942 eller med sammanlagt 342,158 kronor 52 öre samt att styrelsen måtte bemyndigas att i avräkningsväg fördela de ersättningsbelopp, som tillkomme de enskilda järnvägsförvaltningarna.

*Departements-
chefen.*

Jag har intet att erinra mot bifall till järnvägsstyrelsens hemställan, som ansluter sig till vad statsmakterna tidigare beslutat i liknande fall. Då ersättningen avser under år 1942 utförda transporter, torde medel böra anvisas redan för nu löpande budgetår. Anslag för ändamålet torde böra upptagas med ett avrundat belopp av 342,200 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning åt statens och enskilda järnvägar för transporter av finska barn m. m. å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44* anvisa ett anslag av kronor 342,200.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Sigurd Lang.

Bilaga 7.

Egentliga statsutgifter.

Åttonde huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Bagge, anmäler härefter under ecklesiastikdepartementets handläggning hörande ärenden angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 samt anför därvid följande.

B. Arkiv, bibliotek och museer.

[1.] **33. Förstärkningsarbeten vid Stockholmsmuseernas skyddsrum, reservationsanslag.** Efter framställning av Kungl. Maj:t (propositionen nr 79) beviljade 1940 års lagtima riksdag på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 under åttonde huvudtiteln ett reservationsanslag av 500,000 kronor för anordnande av skyddsrum för vissa museisamlingar. Anläggningen, vilken skulle anordnas i form av tre tunnlår, insprängda i berg, var avsedd för vissa Stockholmsmuseers elitsamlingar. Sedermera anvisade 1941 års riksdag på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 (skrivelsen nr 45) ett reservationsanslag (B) av 135,000 kronor till anordnande av ett skyddsrum för vissa arkivalier, tillhörande riksarkivet, Svea hovrätt, kommerskollegium, statistiska centralbyrån och riksräkenskapsverket. Detta skyddsrum skulle insprängas såsom en särskild tunnel i anslutning till de övriga tre.

Skyddsrummet har utförts genom byggnadsstyrelsen försorg och tagits i bruk för de avsedda ändamålen. Anläggningen står under vård och förvaltning av byggnadsstyrelsen, som även ombesörjer bevakning. Däremot fast-

ställer riksantikvarien ordningsregler för skyddsrummet och instruktion för tillsyningsmannen över anläggningen.

Riksantikvarieämbetet har nu hemställt, att ett belopp av 18,000 kronor måtte ställas till förfogande för utförande av erforderligt detonationsskydd och övriga förstärkningsarbeten på skyddsrummet. Ämbetet har i huvudsak anfört följande.

I skrivelse den 20 maj 1943 framlade luftskyddsinspektionen förslag till förstärkningsarbeten å skyddsrummet, motiverade av de under senaste tid vunna erfarenheterna och rönen beträffande nyare och tyngre bombers verkningar. Inspektionen hade sålunda funnit, att de splittersäkra dörrarna icke voro tillräckligt motståndskraftiga vid brisad omedelbart utanför branddörrarna, att sprängmanteln över ingången icke skyddade mot tyngsta förekommande pansarbomb samt att ingången icke var skyddad mot den sug- och tryckvåg, som uppstod vid brisad utanför ingången. Anordnande av s. k. detonationsskydd var enligt inspektionens mening nödvändigt för att fullgott skydd skulle erhållas.

Sedan riksantikvarien hos byggnadsstyrelsen hemställt om de av luftskyddsinspektionen påkallade skyddsåtgärderna, anförde byggnadsstyrelsen bland annat följande.

Vid tiden för den ifrågavarande anläggningens planerande och utförande hade vederbörlig hänsyn tagits till då förekommande flygbombstyper. Utvecklingen inom luftkrigets område hade emellertid gått mot användande av betydligt tyngre bomber och med annan verkan än vad man tidigare haft anledning att räkna med. Vid bombbrisader uppstående luftstötter hade vid lättare bombtyper relativt obetydlig verkan, men under senaste tiden vunna erfarenheter utvisade, att de numera använda tunga bomberna i nämnda avseende hade en förödande effekt. Huruvida en bomb vid nedslag omedelbart framför den till ytstorleken förhållandevis obetydliga ingången till här ifrågavarande skyddsrumsanläggning hade sådan verkan, att luftstöterna, direkt eller indirekt, komme att skada de i tunnarna förvarade föremålen, syntes icke vara klarlagt. Den i tunnarna inneslutna luften kunde sålunda på grund av sin stora volym verka kraftigt dämpande på utifrån kommande luftstötter. Då emellertid de förvarade föremålen ägde oersättligt värde, kunde det vara lämpligt att vidtaga även den försiktighetsåtgärden att förstärka tunnelingången och anordna detonationsskydd i enlighet med luftskyddsinspektionens förslag. Kostnaden för utförande av dessa arbeten hade beräknats till 18,000 kronor. För skyddsrumsanläggningen anvisade medel lämnade icke tillgång till bestridande av kostnaderna för ifrågavarande arbeten.

Med hänsyn till vad sålunda förekommit anser sig riksantikvarien icke kunna underlåta att hos Kungl. Maj:t göra framställning om anvisande av medel för anordnande av det detonationsskydd med flera förstärkningsarbeten, som av luftskyddsinspektionen påkallats för skyddsrummet. Riksantikvarien vill understryka att de i skyddsrummet förvarade museiföremålen utgöra ömtåliga elitsamlingar av oersättligt värde. Anordnandet av skyddsrummet ter sig tämligen meningslöst, därest icke de skyddsåtgärder vidtagas, som giva betryggande säkerhet.

Departements-
chefen.

Skyddsrummet för Stockholmsmuseernas elitsamlingar och vissa stalliga institutioners arkivalier är nyligen färdigställt och har anordnats på ett sätt, som vid tiden för planerandet av anläggningen ansågs erbjuda tillräcklig säkerhet. Bombkrigets utveckling har emellertid gjort, att skydds-

rummet enligt luftskyddsinspektionens mening icke längre bereder fullgott skydd. För att uppnå full säkerhet även vid brisad av de numera förekommande tyngsta bombtyperna omedelbart utanför ingången erfordras sålunda vissa förstärkningsanordningar. Då ifrågavarande skyddsrum är avsett att utgöra och bör vara ett skyddsrum av högsta säkerhetsgraden, anser jag mig icke kunna underlåta att biträda riksantikvarieämbetets framställning om anvisande av medel för de ifrågavarande förstärkningsarbetena. För ändamålet torde böra anvisas ett reservationsanslag av 18,000 kronor under driftbudgeten på tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår.

Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förstärkningsarbeten vid Stockholmsmuseernas skyddsrum* på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett *reservationsanslag* av . . . kronor 18,000.

C. Kyrkliga ändamål.

[2.] **11. Vissa skyddsarbeten på Uppsala domkyrka, reservationsanslag.** Uppsala domkyrkas yttre befinner sig i ett synnerligen bristfälligt skick. I avvaktn på en genomgripande restaurering ha under de senare åren efter förslag av domkapitlet i Uppsala och den år 1937 tillsatta domkyrkokommittén omfattande skyddsarbeten vidtagits på domkyrkans ytterdelar för avhjälpan av skador, som inneburit fara för människor och risk för byggnadsverkets bestånd. Sålunda medgavs åren 1938 och 1939, att för ändamålet finge disponeras sammanlagt högst 284,600 kronor, huvudsakligen ur förslagsanslaget till oförutsedda utgifter. År 1941 anvisades vidare på tilläggsstat för budgetåret 1940/41 under åttonde huvudtiteln ett reservationsanslag av 208,000 kronor under rubriken Vissa skyddsarbeten å Uppsala domkyrka (propositionen 1941: 63, riksdagens skrivelse 1941: 200). Sistnämnda anslag avsåg huvudsakligen ombyggnad av strävsystemet ovan sidoskeppstaken på domkyrkans södra fasad samt över gesimsen på kleristoriemuren på samma sida jämte fogningsarbete på denna mur. Därjämte var anslaget avsett för utförande av vissa restaureringsarbeten, för vilkas verkställande de tidigare anvisade medlen icke räckt till, nämligen rivning av kontrefortavtäckningar, nedtagning av vattenutkastare och fogrensningsarbete. Vidare inbegreps försöksbehandling av kapellkransens taklist. År 1943 medgavs slutligen, att av en förefintlig behållning på sistnämnda anslag ett belopp av 16,100 kronor finge disponeras för anordnande av ett i omförmälda skyddsarbeten icke ingående skyddstak m. m. vid domkyrkans västportal (propositionen 1943: 275, riksdagens skrivelse 1943: 442).

Beträffande domkyrkans nuvarande tillstånd och föreliggande restaureringsförslag har en ingående redogörelse lämnats i 1944 års statsverksproposition, åttonde huvudtiteln, punkten 43. Till denna redogörelse torde jag här få hänvisa.

Domkapitlet i Uppsala har i skrivelse den 13 oktober 1943 hemställt om anvisande av ett anslag av 60,000 kronor till bestridande av kostnaderna för ytterligare skyddsarbeten. De arbeten, vartill medel nu äskas, avse dels plåtintäckning av 5 strävbågar på norra långhuset och 3 strävbågar på norra korpartiet, av övre gesimser på långhusets norra sida, norra och södra tvärskeppen samt korpartiets norra sida, av nedre gesimser på norra och södra långhusen och korpartiet, samt av de s. k. solbänkarna på tornen, dels rivningar och plåtintäckningar vid norra och södra tvärskeppens balkonger och fialbaser, dels ock omläggning av vattenutkastare på norra och södra långhusen samt korpartiet. De av domkapitlet framlagda kostnadsberäkningarna, vilka uppgjorts av byggnadsfirman A. Diös, Uppsala, i samråd med arkitekten N. Friberg och länsarkitekten J. Curman, sluta på sammanlagt cirka 55,000 kronor. Då emellertid ytterligare ökning av material- och arbetskostnaderna kunde vara att befara, har domkapitlet ansett kostnaderna böra beräknas till 60,000 kronor.

Byggnadsstyrelsen har på domkapitlets förfrågan förklarat sig finna det framlagda konserveringsförslaget tillräckligt betryggande för ifrågavarande konstruktioners fortsatta bestånd under erforderlig tid.

Med anledning av domkapitlets förevarande framställning uppdrog Kungl. Maj:t genom beslut den 12 november 1943 åt professor emeritus H. Kreüger och byrådirektören i byggnadsstyrelsen N. T. Royen att i samråd verkställa en byggnadsteknisk undersökning rörande de av domkapitlet ifrågasatta skyddsåtgärderna samt till ecklesiastikdepartementet inkomma med redogörelse för undersökningens resultat jämte de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Med skrivelse den 8 december 1943 ha *utredningsmännen* framlagt förslag i ämnet. I skrivelsen anföres bland annat:

När man nu funnit sig nödsakad att åter igångsätta skyddsåtgärder, bör som ledande princip fastställas, att åtgärderna göras betryggande för åtminstone cirka fem år framåt.

Helst borde även de åtgärder, som vidtagas, vara icke blott konserverande utan även av art, att de kunna ingå som led i den framtida restaureringen. Exempelvis torde den redan vidtagna åtgärden med bortbilandet av cementfogningen i vissa delar av fasaderna anses bidra till byggnadens konservering, samtidigt som den är av värde ur utseendesynpunkt.

Då emellertid den tidigare planerade restaureringen avbrutits för att lämna rum för en öppen tävlan, blir det synnerligen svårt för att ej säga omöjligt att planera konserveringsåtgärderna på ett sådant sätt, att de med säkerhet kunna bli av mera bestående värde.

Under hänvisning till vad ovan anförts, hava vi ansett det lämpligt framlägga förslag om skyddsåtgärder med erforderlig skyddsverkan för åtminstone omkring 5 år framåt och under iakttagande av största möjliga sparsamhet.

I viss utsträckning hava de av domkapitlet föreslagna åtgärderna ansetts tillfyllest. Dock måste därutöver föreslås komplettering genom borthuggning av ännu kvarsittande till synes oskadade utstående lister, droppnäsor, voluter o. d. *invid icke inhägnat område*, emedan det kan befaras, att sådana delar snart nog kunna lossna och emedan en med vissa tids mellanrum företagen översyn av kyrkan icke utesluter att under mellantiden viss risk kan föreligga.

Vi vilja utöver domkapitlets anvisningar föreslå övertäckning av de öppna balkongerna å västfasaden med trätak och asfaltpapp för att hindra ytterligare vattenbemängning i undervarande murverk genom den oisolerade cementbeläggningen.

Dessutom hava vi ansett oss även böra föreslå en fastkramling i bakomvarande murverk av cementstensgesimserna, emedan de sakna förband med nämnda murverk. Likaledes böra solbänkarna, vilka av domkapitlet ansetts endast böra cementbehandlas och plåtbeklädas, bakmuras med fullgott tegelmurverk, i de fall då det nuvarande murverket är vittrat i nämnvärd utsträckning. Lösa eller avsevärt rubbade cementstenblock i solbänkarna böra dessutom fastkramlas.

Vi anse lämpligare att gesimser, solbänkar, strävbågar m. m. i stället för av domkapitlet föreslagen cementbruksavjämning och plåtbeklädnad förses med en pappklädd träpanel på läkt, och med rikligt språng, med ett luftrum om 20 å 30 mm mellan träpanelens undersida och cementstenens översida. Därigenom erhålles bättre luftning av undervarande delar och risk för kondensering förebygges.

Omläggning av rännor o. d. bör lämpligen utföras enligt domkapitlets förslag. Däremot torde rivningen av fialskäften vid norra och södra tvärskeppen icke erfordras om blott lösa och utstående delar i deras sidor avlägsnas.

Med utgångspunkt från de sålunda förordade principerna för skyddsåtgärdernas vidtagande ha utredningsmännen framlagt nya, av byggnadsfirman A. Diös uppgjorda kostnadsberäkningar, avseende samtliga av dem föreslagna konserveringsarbeten och slutande på sammanlagt 45,000 kronor, vartill dock kommer 4,000 kronor för eventuell ökning av material- och arbetskostnaderna. Utredningsmännen föreslå, att åtgärder i enlighet med det av dem framlagda förslaget vidtagas till domkyrkans skyddande mot klimatologiska påverkningar samt att för ändamålet anvisas ett anslag av 49,000 kronor.

Domkapitlet har tillstyrkt utredningsmännens förslag.

Såsom jag i annat sammanhang framhållit, ha de på domkyrkan vidtagna genomgripande skyddsåtgärderna haft till följd, att kyrkan nu till det yttre framträder i föga värdigt skick utan att likväl erbjuda full säkerhet mot fortskridande förstörelse och därav förorsakade olyckshändelser. För att åvägabringa ett avgörande av frågan om domkyrkans framtida gestaltning har på hemställen av mig för riksdagen framlagts förslag om anordnande av en arkitektävling rörande kyrkans restaurering. Då emellertid förberedelserna för en dylik restaurering kräva avsevärd tid, har fråga uppkommit om ytterligare skyddsåtgärder för tiden intill dess slutlig ställning kunnat tagas till frågan om kyrkans framtida gestaltning. Härvid torde endast sådana skyddsåtgärder böra ifrågakomma, som av fackmän konstateras vara oundgängligen nödvändiga för att motverka den snabbt fortskridande söndervittringen av vissa byggnadspartier och för avlägsnande av riskerna för olyckshändelser. Av den lämnade redogörelsen framgår, att de av Kungl. Maj:t tillkallade utredningsmännen funnit det icke böra anstå med vidtagande av vissa skyddsarbeten, avseende huvudsakligen konservering genom plåttäckning av ett antal på kyrkans nordsida befintliga strävbågar och

*Departementets
chefen.*

cementbalustrader samt avlägsnande av ännu kvarstående, till synes oskadade partier, vilka inom en nära framtid kunna befaras lossna och orsaka olyckshändelser. De av utredningsmännen föreslagna åtgärderna anses äga skyddsverkan för en tid av omkring 5 år. I likhet med utredningsmännen anser jag de ifrågasatta skyddsarbetena vara av sådan vikt, att de snarast böra utföras. Mot de av utredningsmännen framlagda kostnadsberäkningarna har jag icke funnit anledning till annan erinran än att en post på 4,000 kronor, avseende eventuell stegring av material- och arbetskostnader, bör uteslutas. Med hänsyn till önskvärheten av att de ifrågasatta konserveringsarbetena må kunna igångsättas utan tidsutdräkt torde det erforderliga anslaget (49,000 — 4,000 =) 45,000 kronor, böra anvisas på tilläggsstat II för löpande budgetår.

Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa skyddsarbeten på Uppsala domkyrka* på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 45,000.

O. Diverse.

[3.] **10 a. Främjande av nordiskt-kulturellt samarbete, reservationsanslag.** I bilagan åttonde huvudtiteln av årets statsverksproposition har under punkten 260 för nästa budgetår äskats ett reservationsanslag av 60,000 kronor till främjande av nordiskt-kulturellt samarbete. Anslaget är avsett för vissa närmare angivna ändamål och har motiverats med angelägenheten av att under rådande internationella förhållanden fördjupa och stärka den nordiska samhörighetskänslan.

Redan under innevarande budgetår ha i annan ordning medel ställts till förfogande för detta ändamål. Sålunda har Kungl. Maj:t från åttonde huvudtitelns anslag till extra utgifter anvisat dels högst 13,300 kronor till iordningställande av en serie grammofonskivor jämte tillhörande textböcker, avsedda att såsom gåva överlämnas till vissa läroanstalter i Danmark, Finland och Norge, dels ock 12,000 kronor för att bereda universitet och högskolor tillfälle att anlita vetenskapsmän från Danmark såsom föreläsare och ledare av vissa övningar. Sistnämnda belopp avser att täcka kostnaderna för sagda verksamhet intill utgången av februari 1944. Även andra former för samarbetets främjande torde komma att aktualiseras under budgetåret. Jag erinrar om att styrelsen för Sveriges folkskolläraryrkeförbund i en den 10 december 1943 dagtecknad skrivelse hemställt bland annat, att ett antal norska och danska reselektorer måtte på ett eller annat sätt knytas till folkskoleväsendet för att inom folkskolan hålla uppläsningar och föredrag på respektive språk. Det synes mig önskvärt, att till Kungl. Maj:ts förfogande ställas särskilda medel för tillgodoseende under innevarande budgetår av ytterligare uppkommande önskemål av nämnda eller likartad beskaffenhet. Detta syfte torde lämpligen böra få tillgodoses på det sättet, att för åtgärder av här

ifrågavarande art på tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår uppföres ett reservationsanslag av 20,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Främjande av nordiskt-kulturellt samarbete* på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 20,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Torsten Svensson.

Bilaga 8.

Egentliga statsutgifter.

Nionde huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp, och statsrådet Domö anmäla härefter under jordbruksdepartementets handläggning hörande ärenden angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, statsrådet Pehrsson-Bramstorp beträffande punkterna 1—6 och 8 samt statsrådet Domö beträffande punkten 7. Föredragandena yttra därvid följande.

**D. Undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar
m. m.**

[1.] **3. Lantbrukshögskolan: Materiel m. m., reservationsanslag.** För detta ändamål är för innevarande budgetår anvisat ett reservationsanslag av 120,000 kronor.

I skrivelse den 7 oktober 1943 har *styrelsen för lantbrukshögskolan* hemställt om anvisande av tillhoppa 9,700 kronor till bestridande av vissa kostnader i samband med överflyttandet av högskolans husdjursförsöksanstalt från Experimentalfältet till Ultuna m. m. Styrelsen har i skrivelsen anfört i huvudsak följande.

Lantbrukshögskolans husdjursförsöksanstalt har den 1 oktober 1943 helt överflyttats från Experimentalfältet till provisoriska lokaler vid Ultuna. I samband med överflyttningen ha vissa ofrånkomliga reparationsarbeten måst utföras i nämnda lokaler. Sålunda har i administrationsbyggnadens bottenvåning två rum, som tidigare använts som arkivlokaler för högskolans bibliotek, iordningställt till arbetsrum för husdjursförsöksanstaltens personal.

I samband härmed måste även viss omläggning av det elektriska ledningsnätet ske. Kostnaderna för dessa arbeten uppgå till sammanlagt 2,350 kronor. De största svårigheterna uppstodo, då lämpliga lokaler skulle anskaffas för anstaltens kemiska avdelning. Denna fråga har emellertid kunnat lösas på så sätt, att anstaltens kemister beretts arbetsplats i övningslaboratoriet på institutionen för marklära vid högskolan. Emellertid måste inredas ett kvarnrum samt ett fysiologiskt laboratorium för institutionen, då härför lämpliga utrymmen ej kunnat ställas till förfogande. Kvarnrummet är avsett att inredas på vinden till högskolans stora institutionsbyggnad och det fysiologiska laboratoriet är avsett att anordnas i den s. k. demonstrationshallen. Kostnaderna för iordningställandet av dessa lokaler uppgå till sammanlagt 4,126 kronor.

Vidare får styrelsen anmäla, att den destillationsapparat för gasdrift som år 1937 anskaffades till högskolans växtfysiologiska institution nu är fullständigt sönderbränd och icke vidare kan användas. Det är därför nödvändigt att anskaffa en ny destillationsapparat. Enligt infordrat anbud uppgå kostnaderna för en ny destillationsapparat avsedd för elektrisk drift till 1,875 kronor. Härtill komma kostnader för installation av destillationsapparat samt framdragande av elektriska ledningar. Dessa kostnader uppgå till 1,300 kronor.

I remissutlåtande den 20 oktober 1943 har *statskontoret* — under förmälan att det under nionde huvudtiteln uppförda reservationsanslaget till extra utgifter icke för närvarande lämnade tillgång till täckande av ifrågasvarande kostnader — anfört, att styrelsens framställning icke torde kunna bifallas utan att hemställan gjordes hos riksdagen om anvisande av erforderliga medel.

Departementets-
chefen.

De åtgärder, varom här är fråga, torde vara av den natur, att de snarast böra vidtagas. Mot högskolestyrelsens kostnadsberäkningar har jag intet att erinra. Jag anser mig därför böra förorda, att å tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår äskas ett belopp av 9,700 kronor för ifrågasvarande ändamål. Sagda belopp torde böra anvisas under anslagstiteln Lantbrukshögskolan: Materiel m. m.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Lantbrukshögskolan: Materiel m. m.* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 9,700.

[2.] **8. Lantbrukshögskolan: Byggnadsarbeten och vissa andra engångskostnader, reservationsanslag.** Vid 1942 års riksdag anvisades å riksstaten för budgetåret 1942/43 under denna anslagsrubrik ett reservationsanslag av 973,400 kronor. Genom beslut den 17 april 1942 bemyndigade Kungl. Maj:t byggnadsstyrelsen att med anlitan av förenämnda anslag låta för en sammanlagd kostnad av (765,000 + 10,000 + 108,400 =) 883,400 kronor dels uppföra en gemensam byggnad för lantbrukshögskolans institution för ma-

skin- och redskapslära ävensom för statens maskin- och redskapsprovning-anstalter, dels anordna lokaler för högskolans institution för fysik och meteorologi i den s. k. Hoffman-Bangska villan, dels ock föranstalta om anslutning av högskolans avloppsledningar till Uppsala stads reningsverk samt, i samband därmed, av svenska vall- och mosskulturföreningens kloak- och gasledningssystem till högskolans avlopps- och gasledningssystem.

I skrivelse den 20 december 1943 har *byggnadsstyrelsen* hemställt, att för verkställande av omförmälda byggnadsarbeten måtte hos 1944 års riksdag äskas ytterligare 60,000 kronor. Byggnadsstyrelsen har härvid anfört följande.

Ifrågavarande arbeten närma sig numera sin fullbordan. Sålunda är institutionsbyggnaden färdig med undantag av inredningsarbetena, och av arbetena med anslutningsledningen till Uppsala stads reningsverk återstå inom Ultunas område endast vissa smärre ledningar och pumpverksinstallationer. Arbetena i den s. k. Hoffman-Bangska villan äro ännu icke utförda.

Det har emellertid visat sig, att de för arbetena anvisade medlen icke förslå till arbetenas slutförande på grund av den stegring av priserna på såväl material som arbete, som ägt rum sedan kostnaderna beräknades. Dessa baserade sig nämligen på de priser, som voro gällande i juni 1941. Då arbetena ifråga igångsattes under oktober 1942 och pristegringen därefter hejdats, har denna övat inflytande på hela det för arbetena anvisade beloppet. Byggnadsstyrelsen beräknar, att prisstegringen sedan juni 1941 uppgår till omkring 15 procent. Genom sträng sparsamhet under arbetets gång har denna stegring emellertid till stor del kompensrats, varigenom det belopp, som ytterligare erfordras, kunnat inskränkas till 60,000 kronor eller mindre än 7 procent av anvisade medel.

Med hänsyn till vad byggnadsstyrelsen anfört i ärendet samt till angelägenheten av att förevarande byggnadsarbeten snarast möjligt kunna slutföras vill jag förorda, att erforderliga medel till förstärkning av det förut anvisade anslagsbeloppet äskas å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår. Mot byggnadsstyrelsens beräkning av det ytterligare medelsbehovet för ifrågavarande ändamål, vilken beräkning slutar å ett belopp av 60,000 kronor, har jag intet att erinra. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Lantbrukshögskolan: Byggnadsarbeten och vissa andra engångskostnader* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 60,000.

G. Lanthushållning i allmänhet.

[3.] **Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.** Enligt av riksdagen tidigare meddelade beslut medgavs, att de margarinnaccismedel, som influtit före den 1 juli 1935, finge användas för utdelning gratis eller till nedsatt pris av vissa jordbruksprodukter till hjälpbehövande. Sedan därefter vid 1940 års

*Departements-
chefen.*

lagtima riksdag (prop. nr 276; r. skr. nr 427) fattats beslut om att de medel, som enligt då gällande bestämmelser skulle ingå i jordbrukets prisregleringsfond, efter utgången av juni 1940 ej längre skulle tillföras fonden, bemyndigades Kungl. Maj:t vid 1941 års riskdag (prop. nr 278; r. skr. nr 411) — med hänsyn till önskvärdheten av att prisregleringsfonden slutligt avvecklades och de å fonden disponibla medlen därför ej toges i anspråk — att av medel, som anvisades till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, disponera intill ett belopp av 500,000 kronor för nyssberörda utdelning av livsmedel till behövande.

Enär ett belopp av omkring 200,000 kronor i budgetredovisningen för 1940/41 överfördes från jordbrukets prisregleringsfond till den under huvudinkomsttiteln Diverse inkomster uppförda inkomsttiteln Övriga diverse inkomster, kommo de för nämnda utdelning av livsmedel under följande budgetår disponibla medlen att understiga det belopp varmed man räknade, när riksdagens beslut fattades. Vid besluten om livsmedelsutdelningen i fråga beaktades ej konsekvenserna av nämnda åtgärd. Belastningen av prisregleringsanslaget för ifrågavarande ändamål har till följd därav överstigit den av riksdagen beslutade. Vad sålunda förekommit torde böra anmälas för riksdagen samt riksdagens godkännande av de vidtagna åtgärderna inhämtas. Lämpligen kan detta ske genom att riksdagens medgivande inhämtas att av de under ifrågavarande anslag anvisade medlen få disponera ett belopp av 100,000 kronor utöver det tidigare beslutade.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att av reservationsanslaget till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område må i enlighet med vad förut anförts användas ett belopp av 100,000 kronor.

[4.] **31. Kostnader i samband med svenska spannmålsaktiebolagets verksamhet, reservationsanslag.** I tre särskilda skrivelser den 17 december 1943 har *statens livsmedelskommission* bland annat gjort framställning *dels* om anslag med minst 4,756,077 kronor 25 öre till täckande av viss förlust å svenska spannmålsaktiebolagets verksamhet under verksamhetsåret $\frac{1}{9}$ 1942 —^{31/8} 1943, *dels* om anslag med 17,925,000 kronor för bestridande av vissa kostnader för bolagets verksamhet under verksamhetsåret $\frac{1}{9}$ 1943—^{31/8} 1944, *dels* ock om åtgärder för beredande åt bolaget av en kredit å ytterligare 40,000,000 kronor.

Spannmålsaktiebolagets kostnader under verksamhetsåret $\frac{1}{9}$ 1942—^{31/8} 1943. Dessa kostnader beräknades i propositionen nr 2 till 1943 års riksdag (sid. 82) till 100,305,500 kronor, varav 57,255,000 kronor utgjorde kostnader för regleringen av handeln med oljekraftfoder och fodercellulosa samt 43,050,500 kronor bolagets kostnader i övrigt. Enligt riksdagens beslut (r. skr. nr 20) i anledning av propositionen

skulle de till 43,050,500 kronor beräknade kostnaderna bestridas med anlåtande av dels uppkomna anslagsreservationer å tillhopa omkring 18,000,000 kronor, dels ock ett av riksdagen å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisat reservationsanslag å 25,000,000 kronor. Kostnaderna för regleringen av handeln med oljekraftfoder och fodercellulosa skulle gäldas från anslag å förskottsstaten för försvarsväsendet.

Livsmedelskommissionen har meddelat, att spannmålsaktiebolagets bokslut per den 31 augusti 1943 visade en förlust å sammanlagt 105,702,275 kronor 39 öre, varav 59,193,380 kronor 80 öre belöpte å oljekraftfoder och fodercellulosa samt 46,508,894 kronor 59 öre å bolagets verksamhet i övrigt. Sistnämnda kostnader överstege, enligt vad kommissionen framhåller, de tidigare beräknade med (46,508,894: 59 — 43,050,500 =) omkring 3,400,000 kronor. Den främsta anledningen härtill vore, att kostnaderna för diverse varor uppgått till ett 5,000,000 kronor högre belopp än som beräknats beroende på den oväntat stora omfattning, i vilken bolaget måst inlösa till detsamma hembjudna partier av potatis, köksväxter och fröer. Å andra sidan hade bolagets räntekostnader uppgått till ett 1,600,000 kronor lägre belopp än man tidigare ansett sig böra räkna med.

Kommissionen har erinrat, att Kungl. Maj:t ställt sammanlagt 41,752,817 kronor 34 öre till förfogande för bestridande av andra spannmålsbolagets kostnader än de som sammanhängde med regleringen av handeln med oljekraftfoder och fodercellulosa. Då de för gäldande av ifrågavarande kostnader avsedda anslagsmedlen numera helt tagits i anspråk, erfordrades, enligt vad kommissionen anför, en medelsanvisning av (46,508,894: 59 — 41,752,817: 34 =) 4,756,077 kronor 25 öre för att täcka återstående kostnadsbelopp.

Spannmålsaktiebolagets kostnader under verksamhetsåret $\frac{1}{9}$ 1943— $\frac{31}{8}$ 1944. Ifrågavarande kostnader beräknades i propositionen nr 246 till 1943 års riksdag (sid. 89) till i runt tal 72,000,000 kronor, varav 30,500,000 kronor avsågo kostnader för anskaffande av oljekraftfoder och utgifter i samband med försäljningen av fodercellulosa samt 41,500,000 kronor kostnader för spannmålsaktiebolagets verksamhet i övrigt. Sistberörda kostnader skola enligt riksdagens beslut (r. skr. nr 378) gäldas från ett å riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisat reservationsanslag å 41,500,000 kronor, medan kostnaderna för oljekraftfoder och fodercellulosa skola bestridas från förskottsstaten för försvarsväsendet.

Livsmedelskommissionen har meddelat, att spannmålsaktiebolagets kostnader under verksamhetsåret $\frac{1}{9}$ 1943— $\frac{31}{8}$ 1944 med hänsyn till sådana numera kända förhållanden, som påverkade bolagets kostnader under verksamhetsåret, underkastats ytterligare granskning, samt att denna granskning givit till resultat, att bolagets ifrågavarande kostnader syntes böra beräknas till sammanlagt 72,358,000 kronor. Av sagda belopp utgjorde 12,933,000 kronor kostnader för oljekraftfoder och fodercellulosa samt 59,425,000 kronor kostnader för bolagets verksamhet i övrigt. Sistnämnda kostnader överstege

sålunda det för innevarande budgetår för ändamålet anvisade anslaget med (59,425,000—41,500,000 =) 17,925,000 kronor, vilket belopp enligt kommissionens mening borde äskas av 1944 års riksdag.

Beträffande den närmare beräkningen av spannmålsaktiebolagets kostnader under löpande verksamhetsår torde jag få hänvisa till handlingarna i ärendet.

Spannmålsaktiebolagets kreditbehov. Vid 1943 års riksdag (prop. nr 2; r. skr. nr 20) beslöts viss omläggning av spannmålsaktiebolagets finansiering. Denna omläggning innebar att bolagets kreditbehov, beräknat till 180,000,000 kronor, till ett belopp av 100,000,000 kronor, motsvarande bolagets mera bestående krediter, skulle tillgodoses genom direkt upplåning i marknaden, medan tillfälliga kreditbehov å cirka 80,000,000 kronor liksom tidigare skulle tillgodoses av riksbanken. För att möjliggöra förenämnda kreditgivning å 100,000,000 kronor till bolaget anvisades å tilläggsstat till rikstatsen för löpande budgetår under fonden för låneunderstöd, riksgäldskontorets delfond, ett anslag av 70,000,000 kronor till Lån till svenska spannmålsaktiebolaget, varjämte ett belopp å 30,000,000 kronor, som från anslag under fonden för förslag till statsverket av livsmedelskommissionen ställts till förfogande för inköp av oljekraftfoder, omfördes från sistnämnda fond till fonden för låneunderstöd.

Under förmälan att spannmålsaktiebolaget hos livsmedelskommissionen gjort framställning om ökad kreditgivning åt bolaget har kommissionen anfört i huvudsak följande.

Spannmålsaktiebolaget har uppgivit, att inom bolaget verkställda beräkningar givit vid handen, att den nu tillgängliga krediten å sammanlagt 180,000,000 kronor sannolikt icke komme att förslå under verksamhetsåret $\frac{1}{9}$ 1943— $\frac{31}{8}$ 1944 med hänsyn till den ökade omfattningen av bolagets uppköps- och lagringsverksamhet. Värdet av bolagets lager beräknades den $\frac{31}{8}$ 1944 komma att uppgå till cirka 170,000,000 kronor. Häruöver har bolaget ansett sig behöva äga tillgång till avsevärt rörelsekapital, vilket behov — utöver bolagets aktiekapital — kunde uppskattats till 40,000,000 kronor. Det sammanlagda kreditbehovet för verksamhetsåret $\frac{1}{9}$ 1943— $\frac{31}{8}$ 1944 har sålunda av bolaget beräknats till 210,000,000 kronor. Utöver den kredit, varöver bolaget nu förfogade eller 180,000,000 kronor, förelåge alltså enligt bolagets beräkningar ett kreditbehov på ytterligare 30,000,000 kronor. Med hänsyn till att det penningbehov som kunde föranledas av bolagets verksamhet — särskilt med avseende å inlösen av potatis och grönsaker — vore ytterst svårt att exakt beräkna har bolaget ansett, att kreditmöjligheterna borde ökas med sammanlagt 40,000,000 kronor. Vid denna beräkning hade bolaget utgått från *dels* att bolaget under nästkommande säsong icke komme att såsom hittills varit fallet omhänderha inköp av oljeväxtfrö från odlare men däremot i viss utsträckning ha att finansiera torkfirmornas inköp därav, *dels* att bolaget, på samma sätt som hittills skett, i den mån kostnader uppstode för oljekraftfoder och fodercellulosa, finge successivt under året uppbära mot uppkommen förlust svarande belopp, *dels* ock att bolaget finge lyfta av riksdagen beviljat anslag till kostnader i samband med bolagets verksamhet i övrigt redan i början av år 1944. Med hänsyn till vad som kunde förutses i fråga om bolagets inköp och försäljningar av varor hade det näm-

ligen syntts bolaget, att en viss toppbelastning på bolagets likviditet komme att inträffa under våren 1944.

Livsmedelskommissionen har i stort sett icke något att erinra mot de av bolaget sålunda verkställda beräkningarna. Vad angår det uppskattade behovet av rörelsekapital torde några exakta beräkningar knappast kunna verkställas. Det är emellertid uppenbart, att bolaget för sin löpande affärsrörelse behöver tillgång till icke obetydliga rörelsemedel. Såsom exempel kan nämnas, att bolaget under det senast förflutna verksamhetsåret tidvis hade att ligga ute med omkring 25,000,000 kronor för oljeväxtfröer, som inköpts från odlare men ännu ej levererats till oljefabrik. Enligt vad kommissionen inhämtat torde toppbelastningen i fråga om bolagets likviditet kunna förväntas inträda redan under mars 1944.

På grund av det anförda får kommissionen hemställa, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för beredande åt spannmålsaktiebolaget av en kredit å ytterligare 40,000,000 kronor utöver den nu av bolaget disponerade krediten.

Av vad i det föregående anförts framgår, att kostnaderna för spannmåls-^{Departement-}aktiebolagets verksamhet under verksamhetsåret $\frac{1}{9}$ 1942— $\frac{31}{8}$ 1943 — bortsett från kostnaderna i samband med regleringen av handeln med oljekraftfoder och fodercellulosa — uppgått till 46,508,894 kronor 59 öre, vilken summa med 4,756,077 kronor 25 öre överstiger det anslagsbelopp som stått till förfogande för ändamålet. Med hänsyn härtill torde i anslutning till vad livsmedelskommissionen anført medel till täckning av sistnämnda belopp nu böra äskas å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår. Då kommissionens beräkningar av motsvarande kostnader under verksamhetsåret $\frac{1}{9}$ 1943— $\frac{31}{8}$ 1944, vilka beräkningar sluta å ett (59,425,000 — 41,500,000 =) 17,925,000 kronor högre belopp än det som för ändamålet anvisats av 1943 års riksdag, icke givit mig anledning till erinran, synas å sagda tilläggsstat även böra upptagas medel för bestridande av sålunda förväntade ytterligare kostnader under löpande verksamhetsår. Sammanlagt skulle sålunda för de nu angivna ändamålen under anslagstiteln Kostnader i samband med svenska spannmålsaktiebolagets verksamhet erfordras en medelsanvisning å tilläggsstat av (4,756,077 + 17,925,000 =) i runt tal 23,000,000 kronor.

Med hänsyn till den omfattning spannmålsaktiebolagets uppköps- och lagringsverksamhet erhållit torde det vara erforderligt, att bolaget beredes tillgång till rörelsemedel i betydande utsträckning. Mot att bolaget såsom livsmedelskommissionen föreslagit medges en med 40,000,000 kronor till 220,000,000 kronor utökad kredit har jag intet att erinra. Efter samråd med chefen för finansdepartementet vill jag förorda, att medel för denna utökade kredit anskaffas genom direkt upplåning i marknaden. Å tilläggsstat till riksstaten för löpande budgetår bör i enlighet härmed under fonden för låneunderstöd, riksgäldskontorets delfond, upptagas ett anslag av 40,000,000 kronor för kreditgivning till svenska spannmålsaktiebolaget. Till denna fråga torde jag få återkomma vid anmälan av ärenden angående kapitalinvesteringar å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44.

Under återopande av det anförda hemställer jag under förevarande punkt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kostnader i samband med svenska spannmålsaktiebolagets verksamhet* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 23,000,000.

[5.] **36 a. Statens maskin- och redskapsprovninganstalter: Särskilda undersökningar, reservationsanslag.** I skrivelse den 24 november 1943 — varöver infordrade utlåtanden avgivits av lantbruksstyrelsen, styrelsen för lantbrukshögskolan, styrelsen för statens centrala frökontrollanstalt, styrelsen för statens växtskyddsanstalt, statens livsmedelskommission och statskontoret — har *styrelsen för statens maskin- och redskapsprovninganstalter* hemställt, att Kungl. Maj:t måtte dels till anstalternas förfogande ställa ett belopp av 8,000 kronor för utförande av undersöknings- och provningsverksamhet beträffande potatislagerhus, dels ock bemyndiga svenska spannmålsaktiebolaget att i samråd med anstalterna för nämnda verksamhet inlösa högst 130 ton potatis. Anstaltsstyrelsen har härvid anfört i huvudsak följande.

Lagring av potatis och rotfrukter har tidigare skett väsentligen i mindre källare eller stukor hos producenterna. Dessa lagringsmetoder fylla icke i alla avseenden de krav man numera ställer på desamma. Detta förhållande har medfört, att under de senaste åren framkommit förslag till lösning av lagringsfrågan enligt mera rationella principer. Ett flertal lagerhus ha uppförts, dels mindre, avsedda för den enskilde odlarens behov, och dels större, avsedda för central lagring för konsumtionsorterna. Kunskap om vilken typ av lagerhus som för visst ändamål kan rekommenderas med hänsyn till lagringsresultat och lagringskostnader saknas emellertid ännu. Då det här rör sig om betydande värden — de lagerhus, som uppföras, draga avsevärda byggnadskostnader och de produkter, som lagras, representera mycket stora värden — synes det angeläget, att de olika lagringssystemen bliva föremål för provning och undersökning såväl beträffande uppnådda lagringsresultat som i fråga om kostnaderna för lagringen. Anstaltsstyrelsen har därför beslutat att utföra och har redan i viss mån påbörjat en sådan provnings- och undersökningsverksamhet.

Emellertid påverkas lagringskostnaderna även av andra faktorer än de, som sammanhånga med kostnaderna för själva lagerlokalen. Särskilt i Skåne är det vanligt att potatisen lagras i stukor. Därvid drager själva stukläggningen samt stukornas täckning och avtäckning betydande kostnader, och slutligen åtgå för stukläggning betydande åkerarealer, där man påföljande år får räkna med nedsatt skörd. För att kunna i varje fall taga hänsyn till de betydande kostnader, som stukläggningen och vad därmed sammanhänger kräver, har anstaltsstyrelsen sökt samarbete med svenska lantarbetsgivareföreningen, vilket lett till att föreningen under hösten 1943 påbörjat arbetsstudsstudier dels vid stukläggning och dels vid inlagring i potatislagerhus, försett med mekaniska anordningar för potatisens in- och uttagning. Ifrågovarande arbetsstudsstudier pågå vid Vittskövle i Skåne, där även provning av själva lagringssystemet äger rum. Å nämnda plats är även lagring av potatis i stukor föremål för undersökning. Potatislagerhuset i Vittskövle är ett s. k. Balsby-hus, och avsikten är att få en fullständig bild av hur lagring i lagerhus av denna typ ställer sig i jämförelse med stuka i fråga om lagringens effektivitet, lagringsförluster, arbetsåtgång och energiförbrukning ävensom kostnaderna för lagringen. Utöver vad nu sagts bedrivs anstalternas provnings- och undersökningsverksamhet vid en potatiskällare vid Ultuna av cementföreningens typ,

en potatiskällare vid Skyllbergs bruk i Närke samt ett potatislagerhus för producenter vid Godegårds säteri i Östergötland, konstruerade av jordbrukets elektrotekniska forskningsinstitution enligt system Marklund. På varje plats omfattar undersökningen en sort malpotatis, i Vittskövle dessutom en sort fabrikspotatis. För bedömande av lagringsresultat och lagringsförluster m. m. utföras vissa specialundersökningar, för vilkas genomförande samarbete inlett med statens växtskyddsanstalt.

Den verksamhet, som anstaltsstyrelsen sålunda igångsatt, faller till övervägande delen utanför anstaltarnas ordinarie verksamhet, och medel för dess genomförande äro icke upptagna i dess stat. Visserligen räknar anstaltsstyrelsen med att undersökningen till viss del skall kunna ske genom användande av de ordinarie tjänstemännen och med ordinarie medel, men helt utan tillskott av statsmedel låter sig undersökningen icke genomföras. Anstaltsstyrelsen har beräknat behovet av särskilda medel för ändamålet enligt följande uppställning.

Instrument m. m.	kronor	1,200
Analysar	»	800
Arbets- och kontrollantkostnader	»	3,000
Provningsnämndens resekostnader	»	1,200
Konsultering av särskilda sakkunniga	»	200
Frakter och diverse	»	100
Kostnad för tryckning av illustrerad redogörelse	»	1,200
Oförutsedda utgifter	»	300

Summa kronor 8,000.

För att man skall uppnå största möjliga utbyte av de påbörjade undersökningarna, är det slutligen av vikt, att de kunna pågå till våren och försommaren. Anstaltsstyrelsen räknar med att undersökningarna i Vittskövle böra utsträckas till i början av juni 1944 och övriga undersökningar till i början av maj samma år. För att kunna disponera den lagrade potatisen under så lång tid måste man förutsätta, att den inlöses av staten eller ock att värdarna i annan ordning beredas ersättning för eventuell förlust genom prisfall. Lämpligast synes vara, att potatisen efter överenskommelse inlöses av staten, förslagsvis genom svenska spannmålsaktiebolaget. Bolaget kan, sedan lagringsundersökningarna avslutats, försälja potatisen, varvid någon avsevärd förlust knappast behöver befaras uppstå. Sammanlagt torde det röra sig om 130 ton potatis.

Lantbruksstyrelsen har anfört i huvudsak följande.

En undersöknings- och provningsverksamhet av ifrågavarande slag är synnerligen nödvändig och har, särskilt i samband med handläggningen inom styrelsen av ansökningar om lån från frukt- och potatislagerhusfonden till bestridande av kostnaderna för uppförande av olika typer av lagerhus och lagringskällare, visat sig vara mycket behövlig, enär det här gällt kapitalinvestering i företag, om vilkas lämplighet i tekniskt avseende erfarenheten varit mycket begränsad. Då det icke funnits någon institution eller organisation, som behärskat både lagerhustekniska och lagringstekniska problem, har bedömandet av olika lagerlokalers lämplighet för det ena eller andra ändamålet icke kunnat ske med erforderlig objektivitet. Styrelsen vill framhålla, att de brister, som i nämnda avseende beröra lagerlokaler för potatis, äro lika påfallande i fråga om lagerlokaler för alla slag av färska vegetabilier. Ur sistnämnda synpunkt och då maskin- och redskapsprovningensanstaltarna icke tidigare sysslat med uppgifter av ifrågavarande slag och för närvarande torde

sakna personal för sakligt bedömande av lagringstekniska spörsmål, anser sig styrelsen böra framhålla vikten av att dessa nya uppgifter icke för framtiden bindas vid anstalterna, vilkas verksamhet liksom hittills bör ligga på det maskintekniska området. Då det emellertid är av vikt att snarast möjligt få utrett frågan om olika lagerlokalers lämplighet för potatislagring under varierande förhållanden, har styrelsen i avvaktan på förslag, som eventuellt komma att framläggas av tekniska forskningsutredningen i fråga om ordnandet av forskning rörande förvaringsmetoder för olika slag av livsmedel, intet att erinra mot att anstalterna provisoriskt upptaga ifrågavarande verksamhet på sitt program.

Mot den för verksamheten uppgjorda planen har styrelsen däremot vissa erinringar att framställa. Bland lagerhustyper, som äro avsedda att innefattas i undersökningsverksamheten, synes sålunda den av Varbergs betongvaruaktiebolag framställda standardtypen av lagringsskällare saknas. Denna typ torde äga förutsättningar att intaga ett av de främsta rummen i fråga om för potatis och rotfrukter m. m. lämpliga lagringssystem, helst som den redan synes hava tilldragit sig större intresse än andra typer av mindre lagringsskällare. För bedömande av olika lokaltypers lämplighet torde det vara av största betydelse, att det tillses, att de tekniska resurserna bliva fullt utnyttjade hos varje typ. I annat fall torde det bliva svårt att göra rättvisa jämförelser dem emellan. Enligt lantbruksstyrelsens mening torde man därför ej utan vidare kunna acceptera lagringsanordningarna sådana de för närvarande äro, utan snarare böra undersökningarna i främsta rummet avse att ytterligare utveckla befintliga principer. Till undvikande av att lagringsresultaten bliva missvisande vid den fortsatta utvecklingen av olika lagringssystem får det vidare anses angeläget, att skötseln av respektive lagerhus kontrolleras dels av sakkunnig person genom daglig lokal övervakning, dels ock genom enhetlig övervakning, då i annat fall felbedömningar lätt kunna uppstå. Enligt anstaltsstyrelsens verksamhetsplan äro vissa undersökningar avsedda att avslutas i maj och andra i juni 1944. Då lagringssvårigheterna äro störst under försommaren, innan ny potatisskörd erhålles, torde det vara angeläget, att samtliga försök inom olika lagringslokaler icke avslutas förr än med utgången av juni, så att förlustprocenten kan kontinuerligt bedömas under hela lagringsperioden, även om detta skulle medföra vissa oberäknade ekonomiska förluster av lagervaror. Beträffande i framställningen ifrågasatt expertis vid lagringsresultatens bedömande har nämnts endast statens växtskyddsanstalt. Då även andra frågor än sjukdomsföreteelser i lagringsprodukter böra undersökas, torde, bland annat, statens centrala frökontrollanstalts fältkontrollavdelning, som förfogar över stor erfarenhet på lagringsområdet, böra knytas till ifrågavarande försöksverksamhet.

Slutligen synas kostnaderna för försöksverksamheten vara jämförelsevis snävt beräknade, särskilt som den enligt planen icke avser blott ett orienterande försök. I synnerhet posten konsultering av sakkunniga synes vara upptagen med ett för lågt belopp. Reducering av posten provningsnämndens resekostnader torde däremot i viss grad kunna ske.

Styrelsen för lantbrukshögskolan har såsom eget utlåtande i ärendet åberopat av högskolestyrelsen infordrat yttrande från högskolans försöksnämnd. Nämnden har i sitt yttrande förordat bifall till ifrågavarande framställning under framhållande av angelägenheten av att de olika lagringssystemen bleve föremål för provning och undersökning såväl beträffande uppnådda lagringsresultat som i fråga om kostnaderna för lagringen.

Styrelsen för statens centrala frökontrollanstalt har anfört följande.

Styrelsen anser sig först böra framhålla, att det är av största vikt, att de av statens maskin- och redskapsprovninganstalter planerade undersökningarna komma till stånd, då det är av utomordentligt stor nationalekonomisk betydelse att klarhet vinnes om huru potatis på mest ändamålsenliga sätt lämpligen bör lagras för att bibehålla tillfredsställande beskaffenhet. För att emellertid ifrågavarande undersökningar skola kunna leda till verkligt utslagsgivande resultat, synes det nödvändigt att anstalterna beredas tillfälle att anlita all den sakkunskap, som i berörda avseende förefinnes. Anstaltsstyrelsen anför i sin framställning att den inlett samarbete med statens växtskyddsanstalt rörande sjukdomar och skador, vilka kunna tänkas inverka på lagringsresultaten. Då emellertid frökontrollanstalten sedan tolv år tillbaka bedrivit en rätt omfattande verksamhet beträffande olika spörsmål rörande potatis och på grund därav förfogar över verkliga experter i ämnet, anser styrelsen, att det vore synnerligen önskvärt för en allsidig utredning av på potatislagringen inverkan faktorer att maskin- och redskapsprovninganstalterna beredas tillfälle att samarbeta med frökontrollanstalten. I dylikt fall synes det av anstalternas styrelse upptagna beloppet för konsultering av sakkunniga vara för lågt, varför detsamma borde höjas till åtminstone 1,000 kronor. Styrelsen anser sig vidare böra framhålla, att det vid bedömning av olika lagringsmetoders lämplighet är nödvändigt, att kvalitetsanalyser verkställas såväl vid inlagring som vid uttagning från lager och eventuellt också under lagringstiden. Sedan en följd av år utför frökontrollanstalten dylika analyser, varvid efter kokning av prov bedömning sker av potatisens kvalitet i olika avseenden. Det av anstalternas styrelse för analyser upptagna beloppet, vilket antagligen avser helt andra analyser än nyssnämnda, synes av denna anledning likaledes böra höjas.

Styrelsen för statens växtskyddsanstalt har ävenledes understrukit betydelsen av att en undersökning över lämpliga lagringsförhållanden för potatis kommer till stånd i enlighet med det framlagda förslaget.

Statens livsmedelskommission, som även tillstyrkt anstaltsstyrelsens framställning, har anfört i huvudsak följande.

Frågan om lämpligaste sättet för lagring av potatis under vintern har, i synnerhet under de senaste krigsåren, tilldragit sig stort intresse, och flera nya typer av lagerhus ha framkommit. Såsom i maskin- och redskapsprovninganstalternas skrivelse med rätta framhålls, saknas emellertid ännu tillräcklig kunskap om vilken typ av lagerhus, som på mest ändamålsenliga sätt fyller de krav, som lämpligen böra ställas på ett sådant. Det får därför anses synnerligen värdefullt, att anstalterna igångsatt en undersökning för klarläggande av hithörande frågor. Då undersökningarna enligt den uppgjorda planen synas bliva både omfattande och ingående samt då undersökningen i viss mån synes ligga utanför ramen för anstalternas egentliga verksamhet, har kommissionen icke något att erinra mot att ett anslag anvisas för ändamålet. Ej heller finner kommissionen anledning till erinran mot det begärda anslaget storlek, 8,000 kronor.

Det får vidare enligt livsmedelskommissionens förmenande anses fullt motiverat, att den potatis, som användes för dessa försök inköpes av svenska spannmålsaktiebolaget. Då det här delvis rör sig om potatispartier, som redan äro inlagrade i lagringslokaler, där försöken pågå, och desamma icke utan att försöken bliva förstörda kunna utlagas förrän försöken äro avslutade i maj eller juni år 1944, får det enligt kommissionens mening anses

lämpligast, att spannmålsaktiebolaget erhåller i uppdrag att omedelbart på lämpligt sätt inköpa för undersökningarna erforderlig mängd potatis, högst 130 ton.

Statskontoret har framhållit, att, därest ifrågavarande undersökningsverksamhet ansåges böra komma till stånd, nionde huvudtitelns reservationsanslag till extra utgifter icke lämnade tillgång till gäldandet av kostnaderna därför. Hemställan torde fördenskull böra göras hos riksdagen om anvisande å tilläggsstat för budgetåret 1943/44 av erforderliga medel. Vad anginge de av anstaltsstyrelsen uppgjorda kostnadskalkylerna undandroge sig dessa statskontorets bedömande.

*Departementss-
chefen.*

Såsom framgår av vad i ärendet anförts torde ifrågavarande undersökningar rörande lagring av potatis bliva av stor betydelse i nuvarande försörjningsläge. Genom de rön, som därvid erhållas, torde möjliggöras avsevärda förbättringar i lagringsförhållandena. I likhet med flertalet i ärendet hörda myndigheter vill jag därför tillstyrka, att medel anvisas för ändamålet. Mot storleken av det av anstaltsstyrelsen beräknade anslagsbeloppet, 8,000 kronor, har jag intet att erinra. Med hänsyn till att undersökningarna äro avsedda att slutföras under första halvåret av 1944 synes sagda belopp böra anvisas å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 såsom ett särskilt reservationsanslag, benämnt Statens maskin- och redskapsprovninganstalter: Särskilda undersökningar. Vid undersökningarnas bedrivande bör erforderligt samarbete åvägbringas jämväl med statens centrala frökontrollanstalt. Vad beträffar frågan om bemyndigande för svenska spannmålsaktiebolaget att inlösa för undersökningarna erforderlig mängd potatis torde jag senare få ånyo anmäla detta spörsmål för Kungl. Maj:t.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Statens maskin- och redskapsprovninganstalter: Särskilda undersökningar* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 8,000.

H. Egnahemsbildning, kolonisation och grundförbättringar m. m.

[6.] 15. **Egnahemsbildning: Byggnadsbidrag till vissa arbetarsmåbrukslåntagare, reservationsanslag.** Under denna anslagstitel har för innevarande budgetår anvisats ett reservationsanslag av 50,000 kronor. Enligt 19 § kungörelsen den 7 juni 1940 (nr 590) angående statsunderstödd arbetarsmåbruksverksamhet kan sökande av arbetarsmåbrukslån, om han har tre eller flera barn under sexton års ålder och om hans bostadsbyggnad med hänsyn härtill göres större än som eljest skulle ha varit behöfligt, till täckande av den

härigenom föranledda kostnadsökningen, i mån av behov, erhålla bidrag av statsmedel intill ett belopp av högst 1,000 kronor. Sådant bidrag kan också under motsvarande förutsättningar utgå till innehavare av arbetarsmåbrukslån för att täcka kostnad för tillbyggnad av bostad. Statsbidrag beviljas av egnahemsstyrelsen.

I skrivelse den 30 augusti 1943 har *egnahemsstyrelsen* — med förmälan, att de för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1943/44 tillgängliga medlen redan i det närmaste helt tagits i anspråk — hemställt, att å tilläggsstat till riksstaten för nämnda budgetår måtte anvisas ett reservationsanslag av ytterligare 50,000 kronor.

Då det är önskvärt, att ifrågavarande verksamhet fortsättes även under återstående delen av innevarande budgetår, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

*Departements-
chefen.*

att till *Egnahemsbildning: Byggnadsbidrag till vissa arbetarsmåbrukslåntagare* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 50,000.

K. Lantmäteriväsendet.

[7.] **17. Kostnader för deltagande i fortbildningskurs för lantmätare.** I skrivelse den 18 oktober 1943 har *lantmäteristyrelsen* hemställt, att Kungl. Maj:t måtte anvisa medel till bestridande av resekostnads- och traktamentsersättning åt deltagare i en fortbildningskurs i stadsbyggnad för utexaminerade lantmätare. Härvid har styrelsen anfört i huvudsak följande.

Utvecklingen på bostadsbyggandets och samhällsbildningens områden har under sista decenniet före krigsutbrottet gått i den riktningen, att bebyggelsen sammandragits till samhällen eller kommunikationscentra. Arbetet för de fastighetsbildande myndigheterna har på grund härav alltmera kommit att gå ut på att i möjligaste mån ordna och planlägga denna fastighetsbildning. Lantmätarna ha alltsedan år 1923, då lantmäteriundervisningen omreglerades, åtnjutit obligatorisk undervisning i stadsplanlära. Undervisningen har städse sökt följa utvecklingen på området, men denna har tid efter annan kommit att ställa skärpta och delvis helt nya krav på de tjänstemän, som ha att handlägga hithörande frågor. Det är uppenbarligen ett statsintresse av stor betydelse, att fastighetsbildningen inom samhällen och begynnande samhällsbildningar handhaves så, att den mest ändamålsenliga användningen av marken befrämjas. Då så gott som all fastighetsbildning på landsbygden och till stor del även i samhällena är lagd i lantmätarnas hand, framstår med ökad styrka kravet på kompletteringsutbildning i planläggning och vad därtill hör för de redan utexaminerade lantmätarna. En kurs, som är avsedd att anordnas av Sveriges lantmätareförening och stå under lantmäteristyrelsens överinseende, har därför planerats äga rum under den närmaste tiden. Avsikten är att hålla kursen i Stockholm under en tid av tre veckor, fördelade på en första avdelning under en tid av två veckor och en andra avdelning under en vecka, detta för att deltagarna skola under mellantiden i hemorten kunna utarbeta de tämligen omfattande övningsuppgifter, som erfordras.

Kostnaderna för kursens anordnande skola helt bestridas av deltagarna. Kursavgiften, som alltså varje deltagare själv skall erlägga, har beräknats till 200 kronor. De å distrikt tjänstgörande lantmätarna komma därtill att under den tid kursen varar få avstå samtliga taxeinkomster. Lantmäteristyrelsen räknar med att kunna bereda inträde vid kursen för ett trettiotal lantmätare.

Med hänsyn till de ekonomiska upppoffringar, som kursdeltagarna få vidkännas, torde emellertid billigheten fordra, att de utom Stockholm stationerade lantmätarna beredas ersättning för de extra kostnader, som vistelsen vid kursen kommer att medföra, och styrelsen håller före, att detta bör ske i form av rese- och traktamentsersättning åt vederbörande.

Styrelsen hemställer därför om bemyndigande att innevarande budgetår på sätt förut angivits få anordna en fortbildningskurs för högst 30 utexamineerade lantmätare. Vidare hemställer styrelsen om medgivande att till kursdeltagare för tid de vistas utom hemorten utanordna resekostnads- och traktamentsersättning enligt gällande resereglemente från anslaget till Distriktslantmätare och extra lantmätare m. fl.: Reseersättningar.

I en sedermera överlämnad promemoria har lantmäteristyrelsen beräknat statsverkets kostnader för kursen till omkring 17,000 kronor.

Statskontoret har i remissutlåtande den 3 november 1943 anfört följande.

Statskontoret har icke något att erinra mot att ersättning till deltagare i den i ärendet omfördälda kursen utgår i enlighet med de av lantmäteristyrelsen angivna grunderna.

Såsom framgår av handlingarna i ärendet har lantmäteristyrelsen förutsett, att vederbörande tjänsteman för deltagande i kursen skall åtnjuta tjänstledighet. Under sådana förhållanden torde Kungl. Maj:t för bestridande av resekostnads- och traktamentsersättning åt kursdeltagarna icke äga disponera förslagsanslaget till distriktslantmätarnas m. fl. reseersättningar. Då därjämte det å riksstaten för innevarande budgetår under nionde huvudtiteln uppförda reservationsanslaget till extra utgifter icke lämnar tillgång till bestridande av ifrågavarande utgifter, torde ingen annan utväg stå till buds än att hos riksdagen hemställa om anvisande av för ändamålet erforderliga medel.

*Före-
draganden.*

Såsom lantmäteristyrelsen anfört har på grund av utvecklingen under de senaste årtiondena arbetet för de fastighetsbildande myndigheterna alltmera kommit att omfatta planläggande och ordnande av fastighetsbildning för bostads- och industriändamål inom samhällen och kommunikationscentra. Det är därför naturligt, att de lantmätare, som tidigare icke erhållit särskild undervisning på detta område, kunna vara i behov av att komplettera sin utbildning. Med hänsyn härtill och då det måste anses vara ett allmänt intresse, att ifrågavarande verksamhet bedrivs på ett ändamålsenligt sätt, synes det önskvärt, att den av styrelsen föreslagna kursen kommer till stånd.

I betraktande av de ekonomiska upppoffringar, de blivande kursdeltagarna frivilligt åtagit sig, finner jag i likhet med lantmäteristyrelsen och statskontoret skäligt, att staten bidrager till kurskostnaderna i enlighet med styrelsens förslag. Mot styrelsens beräkning av statsbidraget är från min sida intet att erinra. Emellertid torde såsom statskontoret framhållit ett särskilt anslag för ändamålet böra uppföras å riksstaten. Med hänsyn till att ifrågavarande

utbildningskurs är avsedd att äga rum inom den närmaste tiden synes anslaget böra äskas å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44. Anslaget torde böra benämnas Kostnader för deltagande i fortbildningskurs för lantmätare. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att i sinom tid utfärda de närmare föreskrifter i ämnet, som kunna finnas erforderliga.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kostnader för deltagande i fortbildningskurs för lantmätare* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett anslag av kronor 17,000.

N. Diverse.

[8.] 7. **Kommittéer och utredningar genom sakkunniga, reservationsanslag.** För detta ändamål är å riksstaten för budgetåret 1943/44 uppfört ett reservationsanslag av 200,000 kronor. Härjämte fanns vid ingången av sagda budgetår en reservation å anslaget av i runt tal 30,000 kronor. Under budgetåret ha ett flertal utredningar igångsatts. Bland de utredningar, som för närvarande pågå, må nämnas 1942 års utredning rörande den ekonomiska kartläggningen, utredningen inom skogsstyrelsen rörande skogsvårdslagstiftningen m. m., 1942 års torrläggningssakkunniga, fiskerättskommittén, 1943 års mejerikutredning samt utredningen rörande svenska vall- och mosskultur-föreningens verksamhet. Vidare skola enligt av Kungl. Maj:t meddelade beslut kostnaderna för vissa inom andra departement pågående utredningar delvis gäldas från förevarande anslag. En i december 1943 verkställd överslagsberäkning har givit vid handen, att hithörande utgifter för löpande budgetår kunna uppskattas till omkring 425,000 kronor. På grund härav torde det nuvarande anslaget böra förstärkas med (425,000 — 200,000 — 30,000 =) i runt tal 200,000 kronor.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kommittéer och utredningar genom sakkunniga* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 200,000.

Vad föredragandena sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:
Sven Härdén.

Bilaga 9.

Egentliga statsutgifter.

Tionde huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Chefen för handelsdepartementet, statsrådet Eriksson, anmäler härefter under handelsdepartementets handläggning hörande ärende angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 samt anför därvid följande.

D. Handel och sjöfart.

[1.] **18 a. Driftkostnader för mät- och avmagnetiseringsstationer, förslagsanslag.** Under hänvisning till vad jag förut denna dag i statsverkspropositionen, tionde huvudtiteln under punkten 69 anført, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Driftkostnader för mät- och avmagnetiseringsstationer* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 178,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Åke Hartvig.

Bilaga 10.

Egentliga statsutgifter.**Elfte huvudtiteln.**

Utdrag av protokollet över folkhushållningsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, statsrådet Gjöres, anmäler här-
efter under elfte huvudtiteln hörande ärenden angående egentliga statsut-
gifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 samt anför där-
vid följande.

D. Diverse.

[1.] **5 a. Särskilda omkostnader för vissa fartyg, reservationsanslag.** Ge-
nom beslut den 18 oktober 1940 förordnade Kungl. Maj:t med stöd av 4 §
allmänna förfogandelagen, att nio närmare angivna norska ångfartyg, lig-
gande i Göteborgs och Malmö hamnar, skulle tills vidare, intill dess Kungl.
Maj:t annorlunda förordnade, upplåtas till kronan. Tillika föreskrev Kungl.
Maj:t, att fartygen under tiden för förfogandet skulle behandlas såsom
svenska fartyg, varjämte Kungl. Maj:t uppdrog åt statens trafikkommission
att under samma tid omhänderhava fartygen samt meddela närmare före-
skrifter angående användningen av desamma. Slutligen förklarade Kungl.
Maj:t sig vilja framdeles på framställning av trafikkommissionen meddela
beslut angående bestridandet av kostnaderna i anledning av förfogandet.

Kungl. Maj:t ställde sedermera enligt särskilda beslut sammanlagt 1,050,000
kronor till trafikkommissionens förfogande såsom driftkapital för ifrågava-
rande fartyg. Medel till detta ändamål anvisades av riksdagen under fon-
den för förslag till statsverket.

Sedan det därjämte visat sig, att medel erfordrades för att bestrida en-
gångskostnader för iståndsättande och utrustning av vissa av fartygen samt

för löpande kostnader för underhåll av fartygens förutvarande besättningar, anvisade 1941 och 1943 års riksdagar, efter förslag av Kungl. Maj:t, under elfte huvudtiteln till Särskilda omkostnader för vissa fartyg förslagsanslag å tillhoppa 1,071,000 kronor. Det av 1943 års riksdag beviljade anslaget, som anvisades å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, uppgick till 150,000 kronor och avsåg att täcka kostnaderna för de norska besättningarna under budgetåret 1942/43 (prop. nr 2/1943, bil. 11, punkt 3).

Sedan överenskommelse sedermera träffats med norska vederbörande angående ersättning i anledning av förfogandet i vad avsåg åtta av de nio rekvirerade fartygen anvisade 1943 års riksdag efter förslag av Kungl. Maj:t (prop. nr 199) å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 under elfte huvudtiteln till Ersättning för förfogande över vissa fartyg ett förslagsanslag av 9,600,000 kronor. Detta belopp beräknades motsvara utgifterna för de åtta fartygen intill utgången av budgetåret 1942/43. Beträffande ersättning för det nionde fartyget pågå förhandlingar med norska vederbörande. Med hänsyn till den ovisshet, som rådde rörande det fortsatta behovet av medel för ersättning i anledning av förfogandet ansågs det vid tidpunkten för äskandet av sistnämnda anslag icke lämpligt att äska medel för ersättning, avseende tiden efter den 1 juli 1943. Därest behovet av medel skulle kvarstå efter ingången av budgetåret 1943/44, förutsattes detsamma skola få tillgodoses från förskottsstat.

Genom beslut den 30 juni 1943 anbefallde Kungl. Maj:t statskontoret att från det å förskottsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1943/44 under elfte huvudtiteln uppförda förskottsanslaget till Allmänna utgifter för pris- och handelsreglerande åtgärder, med redovisning under särskild rubrik, till statens trafikkommission utbetala högst 1,655,000 kronor, att av kommissionen användas för bestridande under tiden den 1 juli—31 december 1943 av kostnaderna i anledning av förfogandet över åtta av de nio norska fartygen.

I skrivelse den 10 november 1943 meddelade *trafikkommissionen*, att norska regeringen i avbidan på en slutlig reglering ställt till kommissionens förfogande ett belopp av 459,066 kronor 29 öre, utgörande likvid enligt en av kommissionen den 15 juli 1943 upprättad avräkning beträffande kostnader för reparationer enligt klassens fordringar av åtta av de övertagna fartygen jämte därå löpande ränta till den 1 augusti 1943.

Vidare upplyste kommissionen, att kommissionen månatligen utbetalade ersättning till de förutvarande norska besättningarna med omkring 12,500 kronor. Kommissionen hade möjligheter att till och med den 30 juni 1944 bestrida samma kostnader med medel, som influtit och beräknades inflyta såsom inkomst i den rederirörelse, som kommissionen bedreve med ifrågasvarande fartyg.

På grund härav och under hänvisning till att ersättningen för förfogandet över själva fartygen uppginge till 275,500 kronor 95 öre i månaden hemställde kommissionen slutligen, att ett belopp av 1,196,000 kronor måtte ställas till kommissionens förfogande för bestridande av kostnaderna för förfogandet under tiden den 1 januari—30 juni 1944. Kommissionen förut-

satte därvid, att förutom sistnämnda belopp skulle för ändamålet få disponeras det av norska regeringen inbetalade beloppet av 459,066 kronor 29 öre.

I anledning av trafikkommissionens framställning anbefalldes Kungl. Maj:t den 26 november 1943 statskontoret att till trafikkommissionen, efter rekvisition i mån av behov, från förskottsstaten utbetala ytterligare 1,655,000 kronor, att av kommissionen användas för att bestrida kostnaderna i anledning av fartygsförfogandet under tiden den 1 januari—30 juni 1944.

Enligt reglerna för täckning av anvisningar från förskottsstat böra de genom Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni och 26 november 1943 anvisade beloppen å sammanlagt 3,310,000 kronor täckas genom anvisande under elfte huvudtiteln av ett anslag å motsvarande belopp å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1943/44. Departements-
chefen.

Såsom förut nämnts ha kostnaderna för underhåll av de förutvarande besättningarna å de norska fartygen under tiden intill den 1 juli 1943 bestritts av vissa under elfte huvudtiteln anvisade förslagsanslag till Särskilda omkostnader för vissa fartyg. Kostnaderna för tiden från och med nämnda dag ha däremot enligt vad trafikkommissionen upplyst utgått av medel, som inlutit såsom inkomst i den rederirörelse, som kommissionen bedriver med fartygen. Då dessa inkomster rätteligen böra disponeras för återbetalning av det till kommissionens förfogande ställda driftkapitalet, synes ett särskilt anslag böra anvisas å driftbudgeten för bestridande från och med den 1 juli 1943 av ifrågavarande besättningskostnader.

Från anslagen till Särskilda omkostnader för vissa fartyg ha bestritts jämväl vissa engångskostnader för iståndsättning av de norska fartygen. Till viss del äro dessa arbeten av sådan natur, att kostnaderna för desamma skola gäldas av norska staten. Enligt vad trafikkommissionen meddelat har norska staten till kommissionen för dylika arbeten inbetalat ett belopp av 459,066 kronor 29 öre. Detta belopp synes lämpligen böra redovisas såsom inkomst å det anslag till bestridande av besättningskostnaderna, vars anvisande jag nyss förordat. Då kostnaderna för besättningarna uppgå till för helt år omkring 150,000 kronor, skulle, därest anslaget tillfördes angivna inkomst, detsamma endast behöva anvisas med ett formellt belopp av 100 kronor.

Under förevarande punkt hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Särskilda omkostnader för vissa fartyg* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 100.

[2.] **5 b. Ersättning för förfogande över vissa fartyg, förslagsanslag.** Under hänvisning till vad jag under nästföregående punkt anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning för förfogande över vissa fartyg* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 3,310,000.

[3.] 9 a. **Undersökningar och experiment vid svenska gummiforskningslaboratoriet i Uppsala m. m., reservationsanslag.** På sätt framgår av Kungl. Maj:ts proposition nr 344 (bil. 16) till 1943 års riksdag ha till bestridande av kostnaderna för den under ledning av professorn The Svedberg i Uppsala bedrivna försöksverksamheten för utvinnande av syntetiskt gummi hittills anvisats tillhopa 460,000 kronor. Den senaste medelsanvisningen skedde å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 och omfattade ett belopp av 275,000 kronor. Med detta belopp avsågs att täcka kostnaderna till och med år 1943.

I skrivelse den 15 december 1943 hemställde statens industrikommission om bemyndigande att för bestridande av kostnaderna för fortsatta undersökningar och experiment vid svenska gummiforskningslaboratoriet i Uppsala taga i anspråk erforderliga medel av tidigare å kapitalbudgeten anvisade anslag, som avsetts för uppförande och drift av fabriksanläggningar i Ljungaverk och Stockvik för tillverkning av syntetiskt gummi.

Vidare hemställde industrikommissionen i skrivelse samma dag, att ett belopp av 65,000 kronor måtte ställas till kommissionens förfogande för inköp av neopren från gummiforskningslaboratoriet för provtillverkning av bilringar.

Genom beslut den 22 december 1943 fann Kungl. Maj:t med anledning av framställningarna gott anbefalla statskontoret att från det å förskottsstaten för försvarsväsendet för budgetåret 1943/44 under elfte huvudtiteln uppförda förskottsanslaget till Allmänna utgifter för pris- och handelsreglerande åtgärder (XI a), med redovisning under särskild rubrik, till statens industrikommission, på rekvisition i mån av behov, utbetala högst 465,000 kronor, att av kommissionen användas för bestridande dels intill ett belopp av 400,000 kronor av utgifter för fortsatta undersökningar och experiment vid svenska gummiforskningslaboratoriet i Uppsala, och dels intill ett belopp av 65,000 kronor till kostnader för inköp från nämnda laboratorium av neopren och provtillverkning därav av bilringar.

Departements-
chefen.

För täckning av det genom Kungl. Maj:ts beslut den 22 december 1943 anvisade beloppet å 465,000 kronor bör under elfte huvudtiteln ett anslag å motsvarande belopp anvisas å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Undersökningar och experiment vid svenska gummiforskningslaboratoriet i Uppsala m. m.* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 465,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Siv Schiöler.

Bilaga 11.

Kapitalinvesteringar.**Justitiedepartementet.**

Utdrag av protokollet över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bergquist, anmäler härefter under justitiedepartementets handläggning hörande ärenden angående kapitalinvesteringar å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 samt anför därvid följande.

I skrivelse den 9 juli 1943 har domänstyrelsen hemställt, att å riksstaten för budgetåret 1943/44 måtte beräknas ett anslag å 84,500 kronor till uppförande av *nya ekonomibyggnader m. m. vid ungdomsanstalten å Skenäs och vårdanstalten å Hall*. Vidare har fångvårdsstyrelsen i två särskilda skrivelser den 27 augusti 1943 hemställt, bland annat, att å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1943/44 måtte anvisas *dels* ett anslag å 75,500 kronor till *inköp av egendomen Lockerud* i Leksbergs socken och *dels* ett anslag å 35,000 kronor till *ombyggnadsarbeten vid rannsakingshäktet i Kalmar*. Enär behovet av ekonomibyggnader m. m. vid anstalterna å Skenäs och Hall icke är så trängande att det bör tillgodoses under nuvarande förhållanden, kommer i det följande allenast fångvårdsstyrelsens framställningar att upptagas till närmare behandling.

Statens affärsverksfonder.**E. Domänverket.**

[1.] **a. Inköp av egendomen Lockerud.** I skrivelse den 27 augusti 1943 har *fångvårdsstyrelsen* föreslagit inköp för fångvårdens räkning av jordbruks-egendomen $\frac{1}{2}$ mantal Lockerud 1¹ i Leksbergs socken. Styrelsen har där-

vid erinrat om de nutida strävandena att i ökad omfattning bereda fångar möjlighet att sysselsättas i jordbruksarbete, vilka lett till att fångvårdens jordbruksdrift utökats med nya brukningsområden. Styrelsen uttalar, att en ytterligare utvidgning av jordbruksdriften synes önskvärd särskilt med hänsyn till det nuvarande försörjningsläget och strävandena att bereda jämn sysselsättning åt det på senare år höga fångantalet. Även under normala förhållanden, med lägre fångantal än nu, vore enligt styrelsens mening en ny jordbrukskoloni synnerligen behövlig. Rörande den till inköp föreslagna fastigheten, för vilken begäres ett pris av 75,500 kronor, lämnar styrelsen följande beskrivning.

Fastigheten är belägen intill fångvården tillhörig mark cirka 3 km sydväst om centralfängelset i Mariestad. Den omfattar till den del den skall försälgas följande ungefärliga arealer: Byggnadstomt, trädgård och vägar 1 hektar, åker och annan jord under plog 49.2 hektar samt skogbevuxen mark 25.1 hektar, tillhoppa 75.3 hektar.

Å fastigheten finnas manbyggnad av timmer och tvenne flygelbyggnader av timmer, samtliga i gott skick. Manbyggnaden innehåller å nedre botten 5 rum och kök och å övre botten 2 gavelrum och öppen vind. En flygelbyggnad innehåller 4 rum och kök, den andra flygelbyggnaden huvudsakligen förrådsutrymmen. Dessutom finnas brygghus, stallbyggnad, ladugårdsbyggnad, vagnbod, hönshus, svinhus och redskapsbod. En del av dessa byggnader äro dock i mindre gott skick. I övrigt finnas å gården tvenne arbetarbostäder, den ena på två rum och kök i tämligen gott skick, den andra på ett rum och kök i dåligt skick. Egendomen är försedd med elektriska ljus- och kraftledningar.

Fastighetens taxeringsvärde utgör 40,000 kronor, vilket på orten anses alltför lågt. Fastigheten har i juli 1943 på fångvårdsstyrelsens begäran värderats av agronomen Hård af Segerstad, värderingsman hos länets hypoteksförening, i närvaro bl. a. av lantbruksinspektoren C. Palmgren vid centralfängelset i Mariestad, varvid densamma åsatts ett värde av 77,000 kronor.

Tillträde av fastigheten förutsättes skola ske senast den 14 mars 1944.

Från köpet av fastigheten skulle, enligt vad fångvårdsstyrelsen upplyser, vissa områden undantagas, nämligen *dels* en mindre lägenhet, varå annan person erhållit lagfart, och *dels* ett område av ringa värde om cirka 0.6 hektar, beläget för sig på stort avstånd från övriga ägor. Ytterligare krävde anbudsgivaren att antingen få behålla eller mot annan fångvårdens mark utbyta ett tomtområde å fastigheten.

Å ifrågavarande fastighet avser fångvårdsstyrelsen att anordna en fångkoloni av ungefär samma typ som den närbelägna, Mariestadsfängelset tillhöriga kolonien Rödjan eller eventuellt en anstalt för ungdomsfängelse å dömda. Styrelsen tänker sig därvid, att bostadshusen skola efter hand inredas med tanke på de nya ändamål de skola tjäna. Då detta arbete borde utföras med fångarbetskraft och husen redan nu kunde användas som logement ansåge sig styrelsen icke för närvarande böra begära några medel till ombyggnad eller reparationer. Manbyggnaden beräknades ge plats åt ett tjugotal fångar. I övrigt kunde i huset inrymmas sovrum för bevakningspersonal samt ett expeditjonsrum. En flygelbyggnad kunde användas till kök

och matsal samt omklädnings- och torkrum för fångarna. Den andra flygelbyggnaden syntes lämpligen böra utnyttjas till tjänstebostad.

För att egendomen omedelbart skall kunna på ett rationellt sätt brukas av fångvården är det, enligt vad fångvårdsstyrelsen vidare anför, nödvändigt att vid övertagandet jämväl anskaffa kreatur, lantbruksredskap m. m., vilka icke kunna avstås från Mariestadsfängelsets jordbruk. Kostnaderna för sålunda erforderliga inventarier uppgå enligt en av direktören vid centralfängelset i Mariestad uppgjord beräkning till 42,000 kronor. För dessa utgifter föreslår styrelsen anvisande av ett särskilt anslag å driftbudgeten. De ombyggnadsarbeten, som äro erforderliga å jordbruksbyggnaderna, kunna enligt styrelsens mening utföras efter hand av de intagna och därvid bestridas av specialstaten för jordbruksdriften.

Styrelsen tillägger, att direktören vid centralfängelset i Mariestad samt fångvårdsstyrelsens jordbrukstekniska biträde, statskonsulenten Helge Ryde, tillstyrkt egendomens övertagande av fångvården på angivna villkor samt att jordbruksinventarier anskaffas på sätt föreslagits.

Under återopande av vad sålunda anförts har fångvårdsstyrelsen hemställt, bland annat, att Kungl. Maj: måtte föreslå riksdagen att å tilläggsstat till riksdagen för budgetåret 1943/44 anvisa *dels* till inköp av ifrågavarande fastighet under kapitalbudgeten ett anslag av 75,500 kronor och *dels* till inköp av jordbruksinventarier å driftbudgeten ett anslag av 42,000 kronor.

I infordrat utlåtande över fångvårdsstyrelsens framställning har *statskontoret* med hänsyn till den betydande differensen mellan det för fastigheten begärda försäljningspriset och egendomens taxeringsvärde funnit tveksamt, huruvida den föreslagna uppgörelsen kunde anses fördelaktig för kronan. Enligt ämbetsverkets mening borde frågan om fastighetens värde göras till föremål för en grundlig utredning, innan beslut i ärendet fattades. Därjämte borde en kalkyl över driftskostnaderna upprättas.

Närmare utredning i ärendet har därefter verkställts genom domänstyrelsens och fångvårdsstyrelsens försorg. Utredningen omfattar: 1. yttranden av vederbörande domänintendent rörande egendomens jordbruksvärde m. m.; 2. yttrande av biträdande jägmästaren S. Sjögren angående egendomens skogsvärde; 3. memorial angående byggnadskostnader å egendomen, upprättat av domänstyrelsens byggnadskontor; 4. kalkyl rörande driftskostnaderna, upprättad av direktören vid centralfängelset i Mariestad; 5. promemoria rörande byggnader å egendomen, upprättad av fångvårdsstyrelsens arkitekt G. Birch-Lindgren. Av den sålunda verkställda utredningen framgår, bland annat, att egendomens totalareal rätteligen utgör c:a 69 har, varav c:a 49 har åker och c:a 17 har skog, att egendomens jordbruksvärde av vederbörande domänintendent uppskattats till 55,000 kronor och dess skogsvärde av jägmästaren Sjögren till 17,000 kronor, att kostnaderna för erforderliga reparationsarbeten å huvudbyggnaden och flyglarna av arkitekten Birch-Lindgren beräknats till 13,500 kronor, att de nuvarande ekonomibyggnaderna icke äro i sämre skick än att ett successivt uppförande av nybyggnader med anlitan-
de av

fångarbetskraft och eget virke låter sig göra, att statsverkets kostnader för dylika byggnader härigenom enligt arkitekten Birch-Lindgren kunna begränsas till c:a 30,000 kronor samt att egendomens jordbruksdrift enligt såväl domänintendenten som vederbörande fängelsedirektör kan beräknas lämna ett årligt överskott av 5,000 kronor.

Angående de erforderliga byggnadsarbetena och kostnaderna härför innehåller arkitekten Birch-Lindgrens promemoria bland annat följande.

Ett ekonomiskt och praktiskt utnyttjande av egendomen för fångvårdens räkning synes som första åtgärd innebära, att huvudbyggnaden och dess flygel med minsta möjliga ändringar istandsättas, så att den förstnämnda kan mottaga ett tillräckligt stort fångantal för jordbruksdrift och byggnadsarbete, och den sistnämnda kan tjäna som konstapelsbostäder.

Cirka 18 fångar torde sålunda kunna beredas plats i huvudbyggnaden med de relativt enkla åtgärder, som framgå av följande beskrivning. Därigenom erhållas 4 stora sovrum, gemensamt dagrum och kök samt vaktrum.

I norra flygeln kan med ävenledes enkla åtgärder för konstaplar erhållas dels en familjebostad om två rum och kök dels ett enkelrum för ogift konstapel.

Visserligen bliva de båda byggnaderna av en enkel standard, bl. a. tänkes ej värmeledning och bad utförda, men då byggnaderna i andra avseenden bliva goda, synes det icke motiverat, att under nuvarande tidsläge verkställa nämnda, relativt dyrbara installationer.

I södra flygeln kan lätt erhållas ett omklädnads- och tvättrum för fångar.

Sedan sålunda förläggning av fångar möjliggjorts synes det mig, att uppförandet av nya jordbruksbyggnader (ladugård, stall, loge, vagnslider o. s. v.) bör påbörjas.

De befintliga äro nämligen i det skicket, att de icke låta sig ombygga till numera bruklig standard för lägre kostnad än som betingas av en nybyggnad. Å andra sidan äro de icke sämre än att ett successivt uppförande av nybyggnader på det mest ekonomiska sättet, d. v. s. med användande av fångarbetskraft och eget virke, väl låter sig göra. Härför kan beräknas att en tidrymd av cirka 3 år blir behöflig. Kostnaderna inskränkas då nästan helt och hållet till materialkostnader och böra med nuvarande prisläge icke överstiga 30,000 kronor av vilken summa cirka 10,000 kronor bliva behöfliga under vardera av de tre åren. En fullt exakt beräkning är dock givetvis möjlig först, när ritningar föreligga.

Sedan jordbruksbyggnaderna uppförts och erfarenhet vunnits om gårdens behov, kan det möjligen visa sig önskvärt att uppföra en logementsbyggnad för fångar, varigenom huvudbyggnaden kan frigöras till ytterligare familjebostäder för konstaplar. I sådant fall torde en logementsbyggnad liknande den, som uppförts å Singeshult, böra närmast ifrågakomma. Med nuvarande priser torde den draga en kostnad av cirka 55,000 kronor. Härtill skulle komma cirka 10,000 kronor för konstapelsbostäder i huvudbyggnaden, för införande av värmeledning i denna och norra flygeln m. m.

De erforderliga beloppen skulle sålunda bliva följande:

1944. Huvudbyggnaden och norra flygeln.	Kronor	Kronor
Reparationsarbeten	6,750	
Elinstallationer	750	
Vatten och avlopp	3,500	
Södra flygeln.		
Omklädnads- och tvättrum	2,500	13,500

		Kronor
1945. Påbörjande av ladugård m. m.	cirka	10,000
1946. Fortsättning av ladugård m. m.	»	10,000
1947. » » » » »	»	10,000
1949. Eventuellt ny logementsbyggnad och ytterligare konstapels- bostäder m. m.	»	65,000.

Enligt domänstyrelsens byggnadsbyrå skulle kostnaderna för en ekonomibyggnad av trä, under förutsättning att ersättning ej behövde utgå för virke, förädlingskostnader och arbetslöner, kunna begränsas till 28,000 à 30,000 kronor.

Den av direktören vid centralfängelset i Mariestad uppgjorda kalkylen över driftskostnaderna är av följande innehåll.

Inkomster.

Försålda produkter:	Kronor	Kronor
Spannmål m. m.	6,000	
Nötkreatur	2,000	
Mjölk	13,000	
Virke	2,000	23,000
Övriga inkomster		1,000
	Summa kronor	24,000.

Utgifter.

	Kronor
Arbetspremier	4,500
Expenser	3,000
Skatter och onera	1,000
Underhåll av byggnader och stängsel, markförbättringar m. m.	3,000
Inköp och underhåll av inventarier	1,500
Inköp av utsäde, lantbruksprodukter och övriga förbrukningsartiklar	6,000
Överskott	5,000
	Summa kronor
	24,000.

I kalkylen anmärkes, bland annat, att någon utgift icke beräknats för levande inventarier, enär särskilt anslag förutsatts skola anvisas för nyuppsättning av djurbeståndet.

Domänstyrelsen har för egen del uttalat, att styrelsen visserligen funne det begärda priset, 75,500 kronor, vara i överkant men likväl ansåge att detsamma kunde godtagas, därest med hänsyn till egendomens belägenhet med mera vore angeläget att den förvärvades av kronan i syfte att disponeras av fångvårdsstyrelsen. Det egendomen åsatta taxeringsvärdet, utgörande endast 40,000 kronor, vore lågt och syntes ej böra åberopas som mätare vid uppskattning av egendomens värde. Styrelsen hade icke något att erinra mot den uppgjorda kalkylen rörande driftskostnaderna men ville framhålla, att beräkningarna undandroge sig ett närmare bedömande på grund av föreliggande säregna förhållanden. Mot den av styrelsens byggnadskontor uppgjorda beräkningen å kostnaden för uppförandet av ny ekonomibygnad, enligt

vilken kostnaden under angivna förutsättningar uppskattats till 28,000 å 30,000 kronor, hade styrelsen icke heller något att erinra.

Domänstyrelsens utlåtande jämte den i ärendet verkställda utredningen har med skrivelse den 4 november 1943 överlämnats av *fångvårdsstyrelsen*, som därvid understrukit vad styrelsen tidigare anfört därom att ett förvärv av egendomen vore ur många synpunkter förmånligt och angeläget för fångvården. Många års erfarenhet hade visat, att läget för centralfängelset i Mariestad, vårt största jordbruksfängelse, vore mycket gynnsamt både med hänsyn till dess centrala belägenhet i landet, som vore ägnad att reducera fångtransporterna, och ur synpunkten av de lokala förhållandena, som innebure, att fängelset låge nära en residensstad men samtidigt relativt avskilt och i lämplig omgivning. Då det stigande fångantalet och de nutida strävandena inom fångvården gjorde det mycket önskvärt, att centralfängelsets i Mariestad utrymmen och områden utökades, syntes det styrelsen, att statsverket ej borde försumma ett tillfälle att förvärva ett i anslutning till det nuvarande fängelseområdet beläget, jämväl i övrigt lämpligt område. Det begärda priset 75,500 kronor borde, såsom domänstyrelsen framhållit, kunna godtagas. Vid bedömande av priset borde den omständigheten beaktas, att driften vid Lockerud genom anknytning till centralfängelset bleve billigare än om en ny självständig anstalt skulle upprättas. De reparationsarbeten till ett sammanlagt belopp av 13,500 kronor, som av arkitekten Birch-Lindgren ansetts erforderliga för huvudbyggnaden och flyglarna, borde utföras först efter hand. Efter mindre arbeten, som torde kunna bestridas av tillgängliga medel, kunde byggnaderna tagas i bruk efter tillträdet av egendomen. Medel till ombyggnads- eller reparationsarbeten behövde alltså icke för närvarande begäras. För uppförande av nya ekonomibyggnader borde anslag äskas först till ett eller flera kommande budgetår.

*Departements-
chefen.*

Nyare strävanden inom fångvården avse bland annat att i den utsträckning som med hänsyn till klienteletts beskaffenhet är möjlig ersätta vårderna å slutna anstalter med öppen vård. I enlighet härmed ha under senare år inrättats ett flertal anstalter och avdelningar av öppen karaktär. Dessa ha emellertid huvudsakligen varit avsedda för specialvård. Hit höra det stora flertalet av de till ungdomsfängelseorganisationen hörande anstalterna, vissa paviljonger vid vårdanstalten å Hall samt den för förvarade utlänningar avsedda kolonien Ödevata. Å de för vanligt fångförvar avsedda anstalterna finnas öppna vårdplatser endast vid det såsom jordbruksfängelse disponerade centralfängelset i Mariestad samt de till denna anstalt anslutna kolonierna Rödjan, Singeshult och Leverstad. Sistnämnda koloni användes dock tillsvidare såsom provisorisk ungdomsanstalt. Å Mariestadsfängelset och de därtill anslutna kolonierna finnas sammanlagt 131 platser, däri inberäknat det utrymme som vunnits genom en av 1943 års riksdag beslutad utbyggnad av kolonien å Singeshult.

Med hänsyn till de jämförelsevis begränsade möjligheter som sålunda föreligga att bereda det ordinära fångklientelet sysselsättning under friare former

uttalade jag vid anmälan i årets statsverksproposition av frågan om tillgodoseende av ett ökat platsbehov å fångvårdens anstalter, att platsutrymmet för vanligt fångförvar i första hand borde utökas genom anordnande av nya kolonier och förläggningar (II ht sid. 96). Såsom jag samtidigt anförde, framstår en dylik utökning av de öppna vårdmöjligheterna såsom önskvärd, även om fångantalet skulle nedgå till normal omfattning. Hinder bör därför icke möta att på ett stadigvarande sätt tillgodose ifrågavarande ändamål genom inköp av lämplig fastighet.

Att den nu till inköp föreslagna egendomen Lockerud ur flera synpunkter är lämplig för anordnande av en fångkoloni har närmare utvecklats av fångvårdsstyrelsen. Egendomens belägenhet är därvid av särskild betydelse. Fristående kolonier och förläggningar kräva nämligen relativt stor personal och bliva därför kostsammare än kolonier som anknytas till redan befintliga anstalter. Genom att Lockerud gränsar direkt till ägor under Mariestadsfängelset kan dessutom sambruk äga rum med detta fängelses jordbruk, vilket innebär betydande fördelar.

På grund av det anförda finner jag, i likhet med domänstyrelsen och fångvårdsstyrelsen, att det för egendomen begärda priset icke bör lägga hinder i vägen för fastighetens förvärvande för fångvårdens räkning. Jag biträder alltså fångvårdsstyrelsens förslag om anvisande av anslag för ändamålet. Med hänsyn till det trängande behovet av ytterligare platser för fångvårdsändamål torde erforderliga medel böra anvisas å tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår. På Kungl. Maj:t synes böra ankomma att godkänna de närmare villkoren för överlåtelsen.

Å egendomen bör inrättas en jordbrukskoloni för vanligt fångklientel av samma typ som kolonierna Rödjan och Singeshult. På grund av det för närvarande trängande behovet av platser för män, som ådömts ungdomsfängelse, bör emellertid möjlighet hållas öppen att, liksom fallet är med kolonien Le-verstad, under den första tiden disponera egendomen såsom ungdomsanstalt.

För iståndsättandet av huvudbyggnaden och flyglarna erfordras icke nu några särskilda anslagsmedel, enär de reparationsarbeten, som behöva verkställas vid egendomens tillträde, icke äro av större omfattning än att kostnaderna för dem kunna täckas av tillgängliga medel för byggnadsunderhåll. Förnyelsen av ekonomibyggnaderna kan, såsom framgår av den i ärendet verkställda utredningen, ske successivt under en följd av år. Huruvida kostnaderna härför, såsom fångvårdsstyrelsen ursprungligen tänkt sig, böra bestridas av jordbrukets medel eller om anslag bör anvisas för ändamålet, torde få bestämmas framdeles. Vad fångvårdsstyrelsens arkitekt anfört angående en eventuellt erforderlig logementsbyggnad, torde påkalla prövning först om behov uppkommer att utvidga kolonien. För närvarande synes man därför icke behöva räkna med denna utgift. Däremot är det nödvändigt att redan nu begära medel till anskaffande av erforderliga jordbruksinventarier. I enlighet med fångvårdsstyrelsens i sådant hänseende framlagda förslag har jag föreslagit åskande för ändamålet av ett särskilt anslag av 42,000 kronor å driftbudgeten.

På grund av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Inköp av egendomen Lockerud* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av kronor 75,500.

Statens allmänna fastighetsfond.

[2.] **1 b. Ombyggnadsarbeten vid rannsakningshäktet i Kalmar.** I skrivelse den 27 augusti 1943 har *fångvårdsstyrelsen* hemställt, att anslag måtte äskas å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1943/44 för, bland annat, vissa ombyggnadsarbeten m. m. vid rannsakningshäktet i Kalmar. Styrelsen erinrar, att vid detta häkte från och med den 1 oktober 1942 inrättats en avdelning för utlännningar, som tagits i förvar för längre tid, samt att Kungl. Maj:t med anledning härav redan i viss utsträckning ställt medel till förfo-gande för anstaltens iståndsättande. Dessa medel ha, enligt vad styrelsen upplyser, använts dels till reparationer i kök, diskrum och toaletterum, istånd-sättande av golv samt andra allmänna förbättringsarbeten och dels till av-stängnings-, igenläggnings- och hägnadsanordningar samt fönsterupphugg-ning. Ehuru nu angivna arbeten uppenbarligen i hög grad förbättrat an-staltsbyggnaden, hade det visat sig, att trots vad som vidtagits åtskilliga ar-beten krävdes för att göra rannsakningshäktet helt lämpat för dess nya an-vändning. Styrelsen erinrar i detta sammanhang, att sakkunniga för över-syn av gällande utlänningslag m. m. i sin den 1 augusti 1943 avgivna pro-memoria angående utlännings omhändertagande i förläggning eller tagande i förvar omnämnt de arbeten och anordningar som vidtagits beträffande den särskilda utlänningsavdelningen i Kalmar samt vitsordat, att behov fö-religger av fortsatta förbättringsarbeten.

Rörande de sålunda erforderliga arbetena har fångvårdsstyrelsens arki-tekt G. Birch-Lindgren gjort upp förslag, avseende följande anläggningar och förbättringsarbeten, nämligen anordnande av nya promenadgårdar och ny idrottsplan, iståndsättande av uthus till verkstadsbyggnad, anordnande av tvättstuga i fängelsebyggnaden, införande av varmvattensystem samt ombyggnad av mottagningsavdelningen. I fångvårdsstyrelsens skrivelse an-föres härom närmare:

De nuvarande promenadgårdarnas omfattningsplank äro i mycket dåligt skick. Då promenadgårdarnas antal numera kan avsevärt minskas, kunna de flyttas och återuppföras på annan plats innanför murarna vid fängelsets östra gavel. Ett där befintligt skjul, som är i dåligt skick, rives. I samband med dessa arbeten är det provisoriskt uppsatta nätstängslet avsett att flyttas in från ravelinens kant och anbringas på i marken gjutna cementplintar. Fängelseområdet kommer att på detta sätt bliva avsevärt mycket mera an-vändbart; de intagna erhålla ett större område att röra sig på under sin fritid, vilket är angeläget med hänsyn till att deras tagande i förvar avser lång tid. I samband med att promenadgårdarna flyttas är den nu proviso-

riskt anordnade fotbollsplanen avsedd att flyttas till de nuvarande promenadgårdarnas plats. Det uthus väster om rannsakningshäktet, där tvättstugan nu är belägen, är i synnerligen dåligt skick och bör iståndsättas för att användas till verkstäder och bodar. I samband härmed skulle tvättstugan flyttas till vinden i fängelsebyggnaden, vilket skulle i högsta grad underlätta arbetet och skapa bättre och lättare uppvärmda lokaler.

Då nu rannsakningshäktet i sin helhet tagits i bruk, framstår även som ett oavvisligt krav att tidsenlig varmvattenberedning anordnas samt mottagningsavdelningen förbättras och utökas genom att bl. a. även f. d. vaktfrumrummet inredes till mottagningsrum.

Kostnaderna för sålunda avsedda arbeten ha av arkitekten Birch-Lindgren beräknats på följande sätt:

Promenadgårdar	kronor	5,250
Idrottsplan	»	3,600
Borstning, vattring och avfärgning av anslutningsmuren	»	1,375
Reparation av verkstadsbyggnaden	»	2,550
Inredning av tvättstuga på fängelsebyggnadens vind	»	2,100
Ombyggnad av mottagningsrum m. m.	»	2,800
Anläggning av varmvattensystem m. m.	»	9,445
Elektriska installationer	»	3,000
Oförutsedda utgifter	»	4,880

Summa kronor 35,000.

På grund av det anförda har fångvårdsstyrelsen, som ansett samtliga ifrågavarande arbeten vara av brådskande natur, hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till nya promenadgårdar m. m. vid rannsakningshäktet i Kalmar å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1943/44 bevilja ett investeringsanslag av 35,000 kronor.

Byggnadsstyrelsen, som efter remiss yttrat sig över fångvårdsstyrelsens framställning, har icke funnit något att erinra mot de föreslagna arbetena. De för arbetenas utförande angivna kostnaderna ha syntts byggnadsstyrelsen i och för sig något knappt tilltagna men tillräckliga under förutsättning att arbetena i viss omfattning utfördes av på anstalten intagna personer.

Länsstyrelsen i Kalmar län, som jämväl avgivit infordrat utlåtande i ärendet, har därvid erinrat, att frågan om nedläggande av Kalmarhäktet varit aktuell under åren närmast före krigsutbrottet, samt vidare beträffande fångvårdsstyrelsens förslag anfört bland annat:

Mot detta förslag synes visserligen icke vara något att erinra; men länsstyrelsen anser sig dock böra framhålla, att det är ett viktigt önskemål — med hänsyn till häktets centrala belägenhet å en ur historiska och byggnadssynpunkter synnerligen värdefull plats — att en för stadsbilden mera avvägd byggnad för annat statligt eller kommunalt ändamål kan bli uppförd å platsen. Fördenskull böra sådana arbeten, vilka kunna motverka en framtida förflyttning av häktet och platsens användande för bebyggelse av ovan antytt slag, icke utföras.

Av fångvårdsstyrelsens framställning har länsstyrelsen inhämtat, att den å ravelinen Prins Carl provisoriskt anordnade bollplanen — vilken förlagts väl nära Tullskolan — är avsedd att flyttas intill fängelsebyggnaden. Därigenom förhindras insyn från skolgården, varjämte ravelinens egenskap av byggnadsminnesmärke beaktas.

Departements-
chefen.

Enligt den av 1941 års riksdag fastställda normalorganisationen för rikets fångvårdsanstalter skall anstalten i Kalmar utgöra rannsakningshäkte och huvuddelen av platsutrymmet därstädes stå till förfogande såsom reservutrymme. Den för närvarande dit förlagda utlänningsavdelningen är av provisorisk natur. På grund härav bör återhållsamhet iakttagas beträffande kapitalinvesteringar i ifrågavarande anstalt. Utöver vad som oundgängligen erfordras med hänsyn till det speciella ändamål, för vilket den nu provisoriskt disponeras, böra i princip endast sådana förbättringsarbeten utföras, som äro motiverade jämväl med hänsyn till dess användning under normala förhållanden. De av fångvårdsstyrelsen föreslagna arbetena torde därför endast delvis böra komma till utförande, nämligen såvitt avser införande av varmvattensystem, reparation av verkstadsbyggnad samt inredande av tvättstuga. Enligt vad jag inhämtat kunna kostnaderna för dessa arbeten hållas inom ett belopp av 15,000 kronor, under förutsättning att för arbetena i största möjliga utsträckning anlitas anstaltens egen arbetskraft.

Då det är angeläget, att de av mig sålunda förordade arbetena komma till utförande snarast möjligt, torde anslag för ändamålet böra anvisas å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår.

På grund av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ombyggnadsarbeten vid rannsakningshäktet i Kalmar* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av kronor 15,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Bertil Crona.

Kapitalinvesteringar.

Försvarsdepartementet.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Sköld, anmäler härefter under försvarsdepartementets handläggning hörande ärenden angående kapitalinvesteringar å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44.

Med förmälan tillika att ärendena under punkterna 1 och 3 vore av den natur, att närmare redogörelse för deras innebörd än som av det följande framginge icke borde ske till statsrådsprotokollet, varför ytterligare upplysningar borde få lämnas genom de handlingar, som komme att överlämnas till riksdagens vederbörande utskott, anför departementschefen följande.

Försvarsväsendets fastighetsfond.

Arméförvaltningens delfond.

[1.] **10 d. Ordande av förläggningen för försvarsväsendets radioanstalt.** På förslag av Kungl. Maj:t (propositionen 1941:305, 1942 års statsverksproposition och propositionen 1943:222, sid. 186) har riksdagen (skrivelser 1941:492, 1942:355 och 1943:335) till förevarande ändamål anvisat tillhoppa 3,161,000 kronor, vilka medel icke belastat den av 1942 års riksdag för försvarsväsendet angivna kostnadsramen.

I skrivelse den 2 december 1943 har för försvarsväsendets radioanstalt hemställts om anvisande å tilläggsstat för innevarande budgetår av 56,000 kronor för bestridande av kostnader för vissa installationsarbeten vid anstalten av i framställningen angiven art.

Departements-
chefen.

De ifrågasatta arbetena synas mig ofrånkomliga och beräkningen av kostnaderna för ändamålet har icke givit mig anledning till erinran. Då kostnaderna direkt sammanhånga med byggnadsföretag, som beslutats före 1942 års försvarsbeslut, torde desamma i likhet med de till förevarande ändamål tidigare anvisade medlen icke böra belasta femårsplanens kostnadsram. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ordnande av förläggningen för försvarsväsendets radioanstalt* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av .. kronor 56,000.

[2.] **10 e. Ombyggnad av stallbyggnad vid Jönköpings-Kalmar regemente.** I skrivelse den 11 oktober 1943 har *arméförvaltningens fortifikationsstyrelse* hemställt om anvisande av medel för om- och tillbyggnad av en brandskadad stallbyggnad vid Jönköpings-Kalmar regemente och därvid i huvudsak anfört följande.

Den 3 augusti 1943 hade regementets sommarstall brunnit ned efter blixtnedslag. Detta stall hade haft plats för 39 hästar. Behovet av stallutrymme vid regementet uppginge numera till 43 spiltplatser i vinterstall och 15 spiltplatser i sommarstall. Då 34 hästar kunde inrymmas i det nuvarande vinterstallet, erfordrades en tillbyggnad av detta för 9 hästar och en nybyggnad av ett sommarstall för 15 hästar. Därjämte vore vissa rivnings- och röjningsarbeten efter den brunna stallbyggnaden erforderliga.

Kostnaderna för dessa arbeten beräknades enligt prisläget den 1 juli 1941 av styrelsen enligt följande.

Tillbyggnad av vinterstall	kronor	20,800
Nybyggnad av sommarstall	»	26,000
Rivning av brunnet sommarstall	»	1,000
Administration och oförutsett, cirka 6 procent	»	2,800

Summa kronor 50,600.

Prisstegringen fram till den 1 juli 1943 beräknades till 7,700 kronor.

Statskontoret har anfört, att medel för återuppförande av sommarstall jämte tillbyggnads- och rivningsarbeten borde äskas av riksdagen såsom anslag å kapitalbudgeten till kapitalinvestering i arméförvaltningens delfond av försvarsväsendets fastighetsfond.

Departements-
chefen.

Jag har intet att erinra mot bifall till fortifikationsstyrelsens förslag och förordar alltså anvisande av det äskade beloppet, 58,300 kronor. Då de föreslagna arbetena erfordras för att ersätta en nedbrunnen byggnad, torde de icke böra bestridas inom den i 1942 års försvarsbeslut fastställda kostnadsramen. Jag föreslår, att medel anvisas såsom särskilt investeringsanslag å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ombyggnad av stallbyggnad vid Jönköpings-Kalmar regemente* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av kronor 58,300.

Marinförvaltningens delfond.

[3.] **Vissa byggnadsarbeten m. m.** Såsom framgår av 1943 års statsverksproposition (kapitalbudgeten, bilaga 2, sid. 44) har för innevarande budgetår under marinförvaltningens delfond av försvarsväsendets fastighetsfond till Vissa byggnadsarbeten m. m. uppförts ett anslag med 10,000,000 kronor. Anslaget har beräknats såsom s. k. kvotanslag, d. v. s. uppförts med omkring en fjärdedel av det belopp, som för byggnadsarbeten för marinen återstår att anvisa för budgetåren 1943/47, med rätt för Kungl. Maj:t att överskrida detsamma inom den av riksdagen fastställda kostnadsramen samt för mötande av prisstegringar. Nämnade kostnadsram inrymmer viss marginal för nya kapitalinvesteringar. Förevarande anslag får dock av Kungl. Maj:t tagas i anspråk för sådana investeringar som regel först efter av riksdagen lämnat medgivande.

I skrivelse den 23 augusti 1943 har *marinförvaltningen*, bland annat, äskat ett belopp av 80,000 kronor för anordnande av personalskyddsrum å Galärvarvet i Stockholm. De i skrivelsen omförmälda av ämbetsverket föreslagna åtgärderna för erhållande av en tillfredsställande lösning av skyddsrumsförhållandena därstädes hade godkänts av luftskyddsinspektionen, som i skrivelse till chefen för Stockholms örlogsvarv bland annat anfört, att inspektionen ansåge, att vidtagande av de föreslagna åtgärderna vore av sådan vikt, att de med minsta möjliga tidsutdräkt borde genomföras.

I utlåtanden den 21 och den 30 september 1943 ha *chefen för marinen* samt *överbefälhavaren* förklarat sig tillstyrka bifall till framställningen.

Mot bifall till marinförvaltningens framställning har jag intet att erinra. *Departements-
chefen.* Kostnaderna torde i enlighet med ämbetsverkets förslag kunna beräknas till 80,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1943.

Enär ifrågavarande kostnad synes böra falla inom den i 1942 års försvarsbeslut fastställda kostnadsramen för marinens byggnader, lärer kostnaden böra bestridas från förenämnda investeringsanslag av 10,000,000 kronor till Vissa byggnadsarbeten m. m.

Åberopande det anförda får jag sålunda hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att förevarande arbete må komma till utförande med anlåtande av det för budgetåret 1943/44 för marinen anvisade investeringsanslaget av 10,000,000 kronor till Vissa byggnadsarbeten m. m.

[4.] **16 a. Modernisering av Stockholms örlogsvarv.** Efter förslag av Kungl. Maj:t (propositionen 1940 U: 60, punkten 5, samt statsverkspropositionen till 1941 års riksdag, kapitalbudgeten, bilaga 1, punkten 20) har riksdagen (skrivelser 1940 U: 73 och 1941: 80) till modernisering av Stockholms

örlogsvarv såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond, marinförvaltningens delfond, anvisat reservationsanslag om tillhopa (430,000 + 2,520,000 ==) 2,950,000 kronor. Härjämte har riksdagen (skrivelsen 1940 U: 73) bemyndigat Kungl. Maj:t att för samma ändamål av Stockholms varvs byggnadsfond disponera ett belopp av 2,200,000 kronor.

Vidare har riksdagen (skrivelse 1941: 512) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag (propositionen 1941: 344, punkten 6) till örlogsvarvets modernisering anvisat ett kapitalinvesteringsanslag av 1,305,000 kronor. Av propositionen framgår, att av nämnda belopp 700,000 kronor hänförde sig till täckning för ett över förskottsstaten för försvarsväsendet anvisat belopp för utförande av slipar och förvaringshallar för motortorpedbåtar vid örlogsvarvet, under det att 605,000 kronor vore att hänföra till merkostnader för moderniseringen av örlogsvarvet, bland annat beroende av prisstegringar.

Slutligen har riksdagen (skrivelse 1943: 25) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag (propositionen 1943: 2, bilaga 13, punkten 8) för sistnämnda ändamål anvisat ett reservationsanslag av 225,000 kronor. Det sammanlagda beloppet av de för modernisering av Stockholms örlogsvarv till förfogande ställda anslagsmedlen uppgår således till (2,950,000 + 2,200,000 + 605,000 + 225,000 ==) 5,980,000 kronor.

I skrivelse den 20 december 1943 har nu *marinförvaltningen* hemställt, att ytterligare medel för bestridande av merkostnader på grund av inträdda prisstegringar måtte ställas till ämbetsverkets förfogande och i anslutning därtill anfört i huvudsak följande.

Av de anvisade anslagsmedlen avsåges beloppet 605,000 kronor för täckande av merkostnader orsakade dels av viss utökning av den ursprungligen av marinförvaltningen framlagda planen, dels av prisstegring fram till augusti 1941, varjämte beloppet 225,000 kronor anvisats för att täcka de merkostnader, som uppstått på grund av under tiden augusti 1941—juli 1942 inträffad prisstegring.

I sin skrivelse av den 31 oktober 1942 angående modernisering av Stockholms örlogsvarv, som låge till grund för äskandet av sistnämnda belopp, hade marinförvaltningen framhållit, att ytterligare kostnadsstegringar efter den 1 juli 1942 syntes ofrånkomliga samt att en ny beräkning liknande den, som då verkställdes, måste komma att utföras vid senare tidpunkt.

Av en genom försorg av chefen för ingenjördepartementet i Stockholm uppgjord beräkning över kostnadsstegringen efter den 1 juli 1942 framginge, att den sammanlagda kostnadsstegringen efter tidpunkten 1 juli 1942 till följd av prisstegring uppginge till 127,600 kronor. Sistnämnda kostnadsstegring hade även under hand varit föremål för en granskning inom industrikommissionen, enligt vilken granskning någon anmärkning mot den beräknade kostnadsstegringen ej kunde göras. Enligt vad nu kunde bedömas syntes något ytterligare belopp för prisstegringar å ifrågavarande arbeten icke vara erforderligt.

Under återopande av vad sålunda anförts har marinförvaltningen hemställt, att för modernisering av Stockholms örlogsvarv ett ytterligare belopp av 127,600 kronor måtte ställas till ämbetsverkets förfogande.

Av propositionen 1941: 344 framgår, att viss tvekan förelegat huru stor del av den av marinförvaltningen hösten 1941 anmälda kostnadsökningen som varit beroende på prisstegring men att jag ändock ansett mig böra vid anmälan av propositionen med viss begränsning godtaga den av marinförvaltningen till grund för den ökade medelsanvisningen lagda beräkningen, enär örlogsvarvets modernisering icke utan våda för flottans krigsberedskap kunde uppskjutas.

*Departements-
chefen.*

Vidare framgår av vad jag vid anmälan av propositionen 1943: 2 anförde, att det förutnämnda beloppet å 225,000 kronor vore att hänföra till kostnadsstegringar intill den 1 juli 1942 men att ytterligare kostnadsökning för genomförande av varvets modernisering vore att förvänta med hänsyn till befarade prisstegringar efter den 1 juli 1942.

Den av marinförvaltningen nu anmälda kostnadsökningen är i sin helhet att hänföra till prisstegring. Av en ämbetsverkets skrivelse bilagd tablå framgår, att det äskade beloppet, 127,600 kronor, hänför sig till kostnadsstegring på grund av allmän fördyring efter den 1 juli 1942 samt tilläggskostnader till följd av entreprenadkontraktens glidande indexskalor i fråga om arbetslöner och materialpriser m. m. Marinförvaltningens ifrågavarande kostnadsberäkningar giva mig icke anledning till erinran. Med hänsyn till medelsanvisningens ändamål torde anslaget, i likhet med det förutnämnda beloppet å 225,000 kronor, icke böra medräknas inom den av 1942 års riksdag för försvarsväsendet fastställda kostnadsramen.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Modernisering av Stockholms örlogsvarv* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av kronor 127,600.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Sven Berglund.

Bilaga 13.

Kapitalinvesteringar.***Socialdepartementet.***

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, anmäler under socialdepartementets handläggning hörande ärenden angående kapitalinvesteringar å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 samt anför därvid följande.

Statens utlåningsfonder.

[1.] **1. Lånefonden för bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer.** Under återopande av vad jag denna dag anført i statsverkspropositionen vid äskande av anslag till hyresrabatter för mindre bemedlade, barnrika familjer (V. punkt 21) får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

*Departements-
chefen.*

att till *Lånefonden för bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av kronor 10,000,000.

Fonden för låneunderstöd.

[2.] **1. Tertjärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet.** Under återopande av vad jag denna dag anført i statsverkspropositionen vid äskande av anslag till hyresrabatter för mindre bemedlade, barnrika familjer (V. punkt 21) hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

*Departements-
chefen.*

att till *Tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av kronor 30,000,000.

[3.] **2. Tilläggsån till viss bostadsbyggnadsverksamhet.** Under åberopande av vad jag denna dag anfört i statsverkspropositionen vid äskande av anslag till hyresrabatter för mindre bemedlade, barnrika familjer (V. punkt 21) hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Tilläggsån till viss bostadsbyggnadsverksamhet* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av kronor 2,000,000.

[4.] **2 a. Lån till den s. k. Rågöstiftelsen.** Under åberopande av vad jag förut denna dag anfört i samband med äskande av anslag under femte huvudtiteln till Understöd m. m. åt vissa estniska medborgare å tilläggsstat II för löpande budgetår hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Lån till den s. k. Rågöstiftelsen* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av kronor 200,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Jan-Erik Stenius.

Bilaga 14.

Kapitalinvesteringar.

Kommunikationsdepartementet.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Andersson, anmäler här efter under kommunikationsdepartementets handläggning hörande ärenden angående kapitalinvesteringar å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 samt anför därvid följande.

Statens affärsverksfonder.

B. Telegrafverket.

[1.] **14. Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.** Under hänvisning till vad jag tidigare i dag anført vid anmälan av telegrafverkets anslagsäskanden för budgetåret 1944/45 (kapitalbudgeten: bil. 4, punkten 16) hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av kronor 4,000,000.

[2.] **20. Utbyggnad av orienteringsnät för luftförsvarets telefontrafik m. m.** På förslag av Kungl. Maj:t i proposition, nr 313, har 1943 års riksdag till anordnande av orienteringsnät för luftförsvarets telefontrafik för budgetåret 1943/44 anvisat ett investeringsanslag av 853,000 kronor.

I skrivelse den 12 november 1943 har *telegrafstyrelsen*, efter framställning av chefen för försvarsstaben, på anförda skäl hemställt om anvisande å tilläggsstat för innevarande budgetår av ett anslag av 1,192,000 kronor för utbyggande av orienteringsnätet samt för vissa till sitt syfte likartade anläggningar.

Med hänsyn till innehållet i framställningen torde någon närmare redogörelse för densamma icke böra lämnas till statsrådsprotokollet, utan riksdagens vederbörande utskott torde därom böra erhålla erforderliga upplysningar genom handlingarna, vilka komma att tillhandahållas utskottet.

Departements-
chefen.

Med hänsyn till betydelsen ur försvarsberedskapssynpunkt av de anläggningar, om vilka här är fråga, anser jag mig böra tillstyrka, att medel för desamma äskas av riksdagen för innevarande budgetår.

Telegrafstyrelsen har förutsatt, att de medel, som för ifrågavarande ändamål investeras i telegrafverkets fond, skulle i sin helhet avskrivas. Denna fråga torde i annat sammanhang få upptagas av chefen för finansdepartementet.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utbyggnad av orienteringsnät för luftförsvarets telefontrafik m. m.* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av . . kronor 1,192,000.

D. Statens vattenfallsverk.

[3.] a. **Ny kraftstation i Trollhättan.** För byggande av ny kraftstation vid Hojums varp i Trollhättan har riksdagen för budgetåren 1938/39—1942/43 anvisat anslag å respektive 1,000,000 kronor, 4,000,000 kronor, 6,500,000 kronor, 5,000,000 kronor och 3,900,000 kronor eller tillhopa 20,400,000 kronor. I detta belopp ingå icke kostnaderna för försvarsanordningar, vilka kostnader med stöd av Kungl. Maj:ts och riksdagens bemyndigande täckts genom disposition av till vattenfallsstyrelsens förfogande stående likvida medel, som uppkommit genom avsättning till statens vattenfallsverks förnyelsefond.

Kraftstationen har tagits i bruk och har hösten 1943 invigts för sitt ändamål. Den beräknades år 1938 kosta 14,000,000 kronor. Sedan beslut fattats om användning av turbiner med större effekt än ursprungligen förutsatts, beräknades en till 15,220,000 kronor ökad kostnad. Det därutöver beviljade beloppet har avsetts för att täcka merkostnader, som intill sommaren 1942 uppkommit i huvudsak på grund av den allmänna fördyringen men även till följd av ökade sprängnings-, jord-, schaktnings- och betongarbeten.

I sin skrivelse den 30 september 1943 med anslagsäskanden för budgetåret 1944/45 har nu *vattenfallsstyrelsen* anmält, att på grund av förutnämnda kostnadsökande omständigheter ett ytterligare anslag av 400,000 kronor erfordrades för Hojumstationens färdigställande.

Styrelsen upplyser i detta sammanhang, att hela anläggningen blivit så rikligt dimensionerad, att den visat sig kunna avgiva 100,000 kW i stället för högst 88,000 kW, som åsyftades då beslut fattades om övergång till de större turbinerna.

Vattenfallsstyrelsen hemställer, att ett anslag av 400,000 kronor måtte anvisas å tilläggsstat för budgetåret 1943/44.

Med tillstyrkande av vattenfallsstyrelsens framställning hemställer jag, att *Departements-*
Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen *chefen.*

att till *Ny kraftstation i Trollhättan* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag
av kronor 400,000.

[4.] **1. Kraftstation vid Torpshammar.** Till byggande av kraftstation vid Torpshammar har riksdagen för budgetåren 1938/1939—1943/44 anvisat respektive 300,000 kronor, 1,500,000 kronor, 7,000,000 kronor, 6,000,000 kronor, 9,400,000 kronor och 2,000,000 kronor eller sammanlagt 26,200,000 kronor.

Beträffande arbetena med anläggningen torde jag få hänvisa till redogörelsen härför i 1941 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 3, punkten 27). Här må nämnas, att den totala effekten hos anläggningen beräknades till 90,000 kW med två maskinaggregat. Kostnaden för anläggningen med vattenbyggnader för två aggregat men med endast ett aggregat installerat angavs av vattenfallsstyrelsen hösten 1941 till 25,000,000 kronor, däri inräknade 400,000 kronor för försvarsanordningar. Hösten 1942 beräknades kostnaderna till det hittills anvisade beloppet, 26,200,000 kronor. Av merkostnaden hänförde sig 700,000 kronor till förstärkningar i en krosszon, som i slutet av sommaren 1942 påträffats i avloppstunneln, samt återstoden eller 500,000 kronor till allmänna prisstegringar.

I sin förenämnda skrivelse den 30 september 1943 har *vattenfallsstyrelsen* anmält, att kraftstationen sånär som på vissa kompletteringsarbeten färdigställt samt att den tagits i drift under juli månad 1943. Vid förnyad genomräkning av anslagsbehovet hade det befunnits erforderligt med ett tilläggsanslag av 1,750,000 kronor, motsvarande en total byggnadssumma av 27,950,000 kronor.

I detta sammanhang har styrelsen upplyst, att det insatta aggregatet visat sig vid avsedd fallhöjd kunna avgiva 53,000 kW eller 8,000 kW mer än som ursprungligen beräknats för ett maskinaggregat.

Beträffande orsakerna till den ytterligare fördyringen meddelar styrelsen, att den nyssnämnda krosszonen befunnits vara betydligt mera svårartad än som ursprungligen kunnat förutses. Flera tunnelras hade inträffat där, och inklädnad med betong hade erfordrats på en längd av icke mindre än 90 meter. Merkostnaden för betongklädseln och på grund av ökning av den bergmassa, som måst bortforslas, hade uppgått till över 1,000,000 kronor. Ut-

över denna kostnad hade i skrivelsen tidigare angivna fördyrande omständigheter (se 1944 års statsverksproposition, kapitalbudgeten: bil. 4, sid. 74—75) i hög grad gjort sig gällande.

Styrelsen meddelar i anslutning till dessa uppgifter, att i den angivna byggnadskostnaden icke inräknats ombyggnad av en flottningsränna, som provisoriskt tätats och som syntes kunna bibehållas tills vidare.

Slutligen anmäler styrelsen, att vissa ytterligare kostnader eventuellt framdeles kunde uppkomma i samband med slutlig uppgörelse i vissa frågor, som av vederbörande vattendomstol ställts på framtiden, nämligen angående avläggningsplatser för flottgods, vägar, anordningar för fiske m. m.

Vattenfallsstyrelsen hemställer om anvisande av ett tilläggsanslag å 1,750,000 kronor.

Departements-
chefen.

Det av vattenfallsstyrelsen begärda tilläggsanslaget torde böra anvisas för nu löpande budgetår.

I den mån ytterligare medel erfordras i samband med slutlig uppgörelse i vissa på framtiden ställda frågor torde efter framställning från vattenfallsstyrelsen ytterligare anslag böra anvisas, därest icke anslaget till mindre utvidgningar av förefintliga kraftstationsanläggningar och mindre regleringsföretag m. m. visar sig förslå för ändamålet.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kraftstation vid Torpshammar* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av kronor 1,750,000.

[5.] **2. Kraftstation i Midskogsforsen.** Under åberopande av vad jag tidigare i dag anfört vid anmälan av vattenfallsstyrelsens anslagsäskanden för budgetåret 1944/45 (kapitalbudgeten: bil. 4, punkten 40) hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kraftstation i Midskogsforsen* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av kronor 2,000,000.

[6.] **4. Reglering av Holmsjön och Leringen i Ljungans vattensystem.** I samband med inköpet år 1937 av Torpshammarfallet erhöll kronan, bland annat, viss vattenrätt i Gimån och Ljungan. Enligt det kontrakt, som låg till grund för förvärvet, skulle kronan och säljarna samarbeta för reglering i första hand av Holmsjön och Leringen och därefter av högre upp belägna sjöar. Arbetena för regleringen av förenämnda två sjöar voro avsedda att bedrivas så, att regleringen bleve fullt genomförd samtidigt med att kraftstationen vid Torpshammar stode färdig att tagas i bruk. I fråga om regleringens omfattning och den andelsprocent, som beräknats för delägarna i företaget, torde jag få hänvisa till redogörelsen i 1942 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 4, punkten 37).

Till regleringsföretaget har riksdagen för budgetåren 1938/39—1942/43 under skilda anslagsrubriker å riksstaten anvisat tillhopa 4,475,000 kronor, motsvarande vattenfallsstyrelsens andel i totalkostnaderna för företaget enligt beräkningar hösten 1941. Av 1943 års riksdag anvisades därefter till regleringsföretaget ytterligare 2,025,000 kronor, varav 1,000,000 kronor å tilläggsstat för budgetåret 1942/43 och 1,025,000 kronor å riksstaten för budgetåret 1943/44. Det ökade anslagsbehovet föranleddes av stegrade arbetslöner, höjda materialpriser och transportkostnader samt brist på rationella arbetsmaskiner, varjämte det visat sig nödvändigt att utföra mera omfattande arbeten för flottningen än som från början ansetts behövliga.

Hittills hava sålunda för ändamålet anvisats tillhopa 6,500,000 kronor.

I sin förenämnda skrivelse den 30 september 1943 har *vattenfallsstyrelsen* meddelat, att en förnyad genomräkning av anslagsbehovet visat, att kostnaden för vattenfallsstyrelsens del komme att stiga med ytterligare 800,000 kronor till 7,300,000 kronor.

Beträffande orsakerna till denna fördyring meddelar styrelsen, att bristen på arbetskraft och arbetsmaskiner skapat hinder i arbetet och nedsatt arbetskapateten. Vidare hade transporterna fördyrats och planerade rationella arbetsmetoder måst övergivras för dyrbarare arbetsätt. En opåräknad kostnadsökning hade uppstått genom att styrelsen på grund av föreskrifter i dom av vederbörande vattendomstol nödgats ersätta överdämda vägar med nya vägar enligt senaste konstruktionsprinciper och med betydligt bättre kvalitet än de ersatta. Ökade strandägarersättningar och ogynnsam tidpunkt för skogsröjning hade även bidragit till fördyringen. I vad fördyringen härrörde från verkställd forcering för att den senaste vårfloden skulle kunna innehållas i sjöarna, uppvägdes den emellertid av värdet av den ökade energi, som komme att erhållas i Torpshammar under vintern 1943/44.

Slutligen anmäler styrelsen, att vissa ytterligare kostnader eventuellt framdeles kunna uppkomma i samband med slutlig uppgörelse i vissa frågor, som av vattendomstolen ställts på framtiden, nämligen angående regleringarnas inverkan på flottning, virkesavläggning, fiske m. m.

Den beräknade fördyringen av regleringsföretaget med 800,000 kronor är *Departement-* avsevärd, även om hänsyn tages till att den del av merkostnaden, som hänför sig till forceringsarbeten för att möjliggöra ett utnyttjande av vårfloden vid Torpshammars kraftstation, bör kunna återvinnas i form av ökade energiuttag. *chefen.*

Det av vattenfallsstyrelsen begärda tilläggsanslaget synes emellertid vara nödvändigt för arbetenas fullföljande. Det torde böra anvisas för nu löpande budgetår.

I den mån ytterligare medel erfordras i samband med slutlig uppgörelse i vissa på framtiden ställda frågor torde efter framställning från vattenfallsstyrelsen ytterligare anslag böra anvisas, därest icke anslaget till mindre utvidgningar av förefintliga kraftstationsanläggningar och mindre regleringsföretag m. m. visar sig kunna förslå för ändamålet.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen,

att till *Reglering av Holmsjön och Leringen i Ljungans vattensystem* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av .. kronor 800,000.

[7.] **7. Påbyggnad av regleringsdammen vid Suorva.** För budgetåren 1937/38—1940/41 anvisades sammanlagt 4,200,000 kronor för en höjning av regleringsdammen vid Suorva från en dämningshöjd av + 104.0 till + 110.8 enligt det s. k. äldre höjdsystemet. Sedermera visade det sig möjligt att utan merkostnad öka dämningshöjden med ytterligare 1 meter till + 111.8. Redan innan nämnda höjningsarbeten voro fullt avslutade befanns det, icke minst på grund av riskerna för krigsförstörelse, önskvärt att verkställa en del rätt omfattande förstärkningsarbeten på dammen och berggrunden nedströms denna. Då arbetena sålunda skulle fortsättas i Suorva, ansågs det lämpligt att omedelbart utföra en ytterligare höjningsetapp, nämligen till + 113.88, d. v. s. 430.80 meter över havet. Åtgärden framstod såsom ändamålsenlig icke minst med hänsyn till tillkomsten av det stora kraftbehovet för Norrbottens järnverk, om vars uppförande beslut förelåg i slutet av år 1941. Det förutsattes därvid, att de fasta kostnaderna för transportled och administration, inbegripet sociala anordningar på arbetsplatsen, skulle täckas med driftmedel. Tilläggskostnaden för den sista dammhöjningen beräknades i februari 1942 av vattenfallsstyrelsen till 1,240,000 kronor. Härav hava 140,000 kronor bestritts av reservation å tidigare anslag. Ett anslag av 500,000 kronor beviljades för budgetåret 1942/43; återstoden eller 600,000 kronor har anvisats för budgetåret 1943/44.

I skrivelse den 24 september 1942 meddelade vattenfallsstyrelsen, att endast en mindre del av påbyggnadsarbetena medhunnits sommaren 1942, varför större delen beräknades skola utföras sommaren 1943. En fortsatt allmän prisstegring finge, anförde styrelsen, beräknas medföra en ökning av det ursprungligen angivna kostnadsbeloppet.

I sin skrivelse den 30 september 1943 har *vattenfallsstyrelsen* anmält, att en rätt betydande sådan kostnadsstegring uppkommit, nämligen icke mindre än 650,000 kronor.

Vattenfallsstyrelsen upplyser i sin skrivelse vidare, att kostnadsökningen berott, förutom på samma omständigheter som på andra arbetsplatser — huvudsakligen transportsvårigheter och allmän prisstegring — även därpå, att konstruktionen för den sista dammhöjningen icke kunnat göras fullt så enkel som förutsatts vid den första planläggningen. Svårigheterna att kvarhålla personalen hade gjort sig särskilt kännbara vid Suorva. Trots fördyringen kunde kostnaden för det nytillkomna magasinet anses såsom måttlig.

Vattenfallsstyrelsen hemställer, att ett belopp av 650,000 kronor för påbyggnad av regleringsdammen vid Suorva måtte anvisas å tilläggsstat för budgetåret 1943/44.

Den uppkomna kostnadsstegringen är förhållandevis stor. Vid bedömandet härav måste beaktas att de svårigheter, som äro förenade med konstruktion och utförande av omfattande vattenbyggnadsarbeten i ödemarken, i hög grad accentuerats av transportsvårigheter och brist på arbetskraft. Bland annat tack vare att för arbetena med dammens höjning kunnat utnyttjas den transportorganisation, som i allt fall måst upprättas för erforderliga förstärkningsarbeten, hava merkostnaderna likväl kunnat begränsas så att totalbeloppet i förhållande till vad som vunnits kan anses måttligt.

Med tillstyrkande av vattenfallsstyrelsens framställning hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Påbyggnad av regleringsdammen vid Suorva* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av kronor 650,000.

Lufftartsfonden.

[8.] **3. Radiofyrrar för luftfarten.** Under hänvisning till vad jag tidigare i dag anfört vid anmälan av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens anslagsäskanden beträffande kapitalinvesteringar i luftfartsfonden för budgetåret 1944/45 (kapitalbudgeten: bil. 4, punkten 48) hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Radiofyrrar för luftfarten* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av kronor 200,000.

Statens allmänna fastighetsfond.

[9.] **8 b. Hissanläggning inom länsresidenset i Vänersborg.** Med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition den 6 mars 1942, nr 179, framlagda förslag har riksdagen *dels* medgivit, att av det å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisade reservationsanslaget (B) å 620,000 kronor till nybyggnad för lantmäterikontoret i Vänersborg finge för om- och tillbyggnadsarbeten å länsresidenset därstädes tagas i anspråk ett belopp av 330,000 kronor, *dels ock* till om- och tillbyggnad av residenset för budgetåret 1942/43 anvisat ett reservationsanslag av 180,000 kronor.

Enligt förslaget skulle residenset ombyggas och två flyglar, en norr och en söder om detsamma, uppföras. Lokaler skulle beredas länsstyrelsen i residenset och i den norra flygeln. I flygeln söder om residenset skulle inrymmas länsarkitekt- och vägingenjörskontor samt landsfogdeexpedition jämte vaktmästarbostad.

Riksdagen har därefter med bifall till Kungl. Maj:ts i 1943 års statsverksproposition framlagda förslag (kapitalbudgeten: bil. 4, punkten 57) till om- och tillbyggnad av länsresidenset i Vänersborg ytterligare anvisat ett investeringsanslag av 80,000 kronor. Beloppet avsågs för en utökning av länsresi-

densets södra flygelbyggnad för att anskaffa erforderliga utrymmen åt den nya vägförvaltningen.

Genom beslut den 29 maj 1942 och den 26 februari 1943 har Kungl. Maj:t bemyndigat byggnadsstyrelsen att taga i anspråk de av riksdagen till förfogande ställda medlen.

I skrivelse den 27 september 1943 har *länsstyrelsen i Älvsborgs län* meddelat, att byggnadsstyrelsen i samband med pågående omändringsarbeten å residensbyggnaden komme att i tjänstevåningarna iordningställa erforderligt hisschakt jämte dörrar och hissmaskinrum. Kostnaden för leverans och montage av hiss inginge däremot icke i de byggnadsanslag, som för ändamålet stode till byggnadsstyrelsens förfogande.

Genom den omorganisation av taxeringsväsendet, som väntades komma att beslutas av 1943 års höstriksdag, komme, fortsätter länsstyrelsen, landskontorets personal att utökas med omkring 10 personer. Genom viss om disposition av lokalerna samt genom en del enklare ändringar, till vilka länsstyrelsen komme att underställa byggnadsstyrelsen förslag så snart statsmakterna beslutat i organisationsfrågan, låte sig denna icke obetydliga personalutökning bemästras inom ramen för de nu påtänkta lokalerna.

Landskontoret komme emellertid därvid att arbeta på icke mindre än 5 våningsplan. Dess huvudsakliga och mest omfattande arbete koncentrerade sig dels till det för samtliga underavdelningar gemensamma, till över 900,000 ex. uppgående deklarationsmaterialet, varmed samtidigt måste arbetas på ett flertal händer och ur olika synpunkter, dels till mantals-, taxerings-, debiterings- och uppbördslängder. Allt detta material befunde sig ständigt på cirkulation emellan landskontorets samtliga underavdelningar i alla våningar. Ett uteslutande av hissordningen vore under sådana förhållanden irrationellt, i det att kostnaden för därigenom nödvändigblivande utökning av expeditivsvaktpersonalen skulle på ett fåtal år uppväga den besparing, som kunde vinnas genom uppskov med anskaffning av själva hissen med tillhörande maskineri.

Under återopande av det anförda hemställer länsstyrelsen om bemyndigande för byggnadsstyrelsen att i samband med pågående omändringsarbeten inom länsresidenset omedelbart låta utföra hissinstallering i tjänstevåningarna samt om anvisande av medel härför.

Över länsstyrelsens framställning har *byggnadsstyrelsen* avgivit utlåtande den 4 oktober 1943. Däri har byggnadsstyrelsen erinrat om att styrelsen i skrivelse den 11 november 1941 rörande beredande av utökade lokaler för länsstyrelsen anför, att den på förslagsritningarna angivna hissen icke för det dåvarande borde komma till utförande men att hisschaktet lämpligen borde iordningställas i samband med övriga arbeten. I kostnadsberäkningen hade endast ingått kostnaden för själva hisschaktet.

De av länsstyrelsen i förevarande framställning framlagda skälen för hissens inmontering funne byggnadsstyrelsen starkt tala för att hissinstalleringen komme till utförande och helst innan pågående ombyggnadsarbeten

vore helt avslutade. Byggnadsarbetena för hisschaktet vore utförda, varför leverans och montage av själva hissen kunde utföras för en kostnad av 10,500 kronor. Detta belopp kunde emellertid icke rymmas inom de för ombyggnadsarbetena anvisade medlen.

Byggnadsstyrelsen hemställer om bemyndigande att låta utföra hissanläggningen ifråga samt om anvisande av 10,500 kronor för ändamålet.

Det synes mig lämpligt, att den av besparingsskäl tidigare uteslutna hiss- *Departements-*
anläggningen, som nu befunnits erforderlig på grund av omDispositioner i *chefen.*
samband med den nya taxeringsorganisationens genomförande kommer till utförande i samband med de pågående om- och tillbyggnadsarbetena vid länsresidenset i Vänersborg. Mot den beräknade kostnaden har jag icke något att erinra.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Hissanläggning inom länsresidenset i Vänersborg* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av kronor 10,500.

[10.] **10 a. Inköp av tomt för nybyggnad för vägförvaltningen i Värmlands län m. m.** Med bifall till Kungl. Maj:ts i 1939 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 4, punkten 68) gjorda framställning anvisade riksdagen till ökade lokaler för länsstyrelsen i Värmlands län för budgetåret 1939/40 ett reservationsanslag av 516,500 kronor.

I anslutning till vad som förutsatts i Kungl. Maj:ts proposition, nr 79, till 1939 års urtima riksdag angående åtgärder för begränsning av statsutgifterna förordnade Kungl. Maj:t den 30 december 1939, att då icke disponerade eller bundna medel av anslaget finge tagas i anspråk endast för bestridande av kostnaderna för ritningar och entreprenadhandlingar.

I Kungl. Maj:ts proposition, nr 2, till 1941 års riksdag (bil. 17, punkten 35) uttalades att, då behovet av utökade lokaler för länsstyrelsen alltjämt kvarstode, de för ändamålet anvisade, icke disponerade medlen borde ställas till förfogande, därest förhållandena å arbetsmarknaden skulle motivera arbetenas igångsättande. För att kompensera den stegring av byggnadskostnaderna, som inträffat under tiden efter anvisandet av nybyggnadsanslaget, anvisades därjämte å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 ett reservationsanslag (B) av 98,500 kronor.

Genom beslut den 21 mars 1941 ställde Kungl. Maj:t medel till byggnadsstyrelsens förfogande för bearbetning av förslaget till ifrågavarande byggnadsföretag i syfte att ytterligare nedbringa kostnaderna och att anpassa förslaget till under tiden uppkomna förändringar i förvaltningsorganisationen.

Enligt det förslag, som låg till grund för beviljande av förenämnda anslag, skulle utmed residenstomtens östra gräns uppföras en nybyggnad, varvid de å tomten befintliga södra och norra flyglarna skulle rivas. Inom nybyggnaden skulle inrymmas lokaler för landskontoret samt för landsfogde-, läns-

arkitekts- och vägingenjörsexpeditionerna ävensom två vaktmästarbostäder, varjämte skulle erhållas reservlokaler om tillhoppa 250 kvadratmeter samt en arkivsal om 240 kvadratmeter.

I skrivelse den 6 oktober 1943 har *byggnadsstyrelsen* meddelat, att styrelsen numera för sin del övergivit den ursprungliga planen för beredande av ökade lokaler åt länsstyrelsen. I avsikt att i möjligaste mån nedbringa kostnaderna för byggnadsföretaget hade byggnadsstyrelsen i samråd med länsstyrelsen låtit verkställa en reducering av lokalprogrammet, varvid medtagits endast de lokaler, för vilka ett påvisbart behov omedelbart förelegat. Det hade visat sig att lokalernas omfattning därvid kunde begränsas i sådan grad, att lokalerna skulle kunna rymmas inom en i två våningar uppförd byggnad förlagd utmed residenstomtens norra gräns mot Kungsgatan. En sådan lösning av byggnadsfrågan förutsatte, att den norra flygeln skulle rivas, under det att den södra flygeln skulle åtminstone tills vidare kunna bibehållas. Sistnämnda flygel hade genom byggnadsstyrelsens försorg numera reparerats samt försetts med centraluppvärmning, varefter lokalerna, som måste anses tillfredsställa rimliga anspråk på tjänsterum, för sådant ändamål tagits i anspråk av länsstyrelsen. Länsstyrelsen hade genom denna lokalutvidgning erhållit en viss lättnad i sin trångboddhet, även om länsstyrelsen alltjämt vore i trängande behov av ytterligare utrymme.

Byggnadsstyrelsen hade emellertid tagit under omprövning även andra möjligheter för tillgodoseende av ifrågavarande lokalbehov. Sålunda hade styrelsen övervägt, huruvida en lösning skulle kunna åvägabringas genom att hela länsresidenset toges i anspråk såsom ämbetslokaler, under det att åt landshövdingen beredd bostad på annat håll. Det hade därvid dock visat sig, att en sådan lösning skulle draga stora kostnader utan att i och för sig kunna anses lämplig.

Genom 1943 års riksdags beslut angående vägväsendets förstatligande och därigenom framkomna behov av lokaler för den statliga vägförvaltningen hade, fortsätter styrelsen, en ny omständighet tillkommit, som måste påverka lösandet av de statliga lokalfrågorna i Karlstad.

Vid sammanträde i Karlstad mellan länsstyrelsen och en representant för byggnadsstyrelsen hade lokalfrågorna för samtliga till Karlstad förlagda statsinstitutioner upptagits till diskussion i ett sammanhang. Därvid hade från länsstyrelsens sida framförts betänkligheter mot att i en å residenstomten uppförd flygelbyggnad inrymma lokaler för såväl länsstyrelsen som vägförvaltningen. Man måste nämligen räkna med att lokalbehovet för båda dessa myndigheter komme att avsevärt stegras, och för att undgå att svårösta lokalproblem ånyo inom en förhållandevis snar framtid skulle uppstå, vore det välbetänkt om residenstomten i sin helhet reserverades för länsstyrelsens räkning. Länsstyrelsen hade härjämte funnit det tveksamt, huruvida det vore lämpligt att nu definitivt ordna länsstyrelsens lokalfråga, då en del organisatoriska förändringar beträffande länsstyrelserna vore under utredning.

Det hade under överläggningen vidare framhållits, att fördelar med hän-

syn till arbetets bedrivande skulle stå att vinna, om vissa myndigheter, som i sin verksamhet hade beröringspunkter med varandra, lokalt sammanfördes. I första hand borde sådant sammanförande eftersträvas för lantmäterikontor, vägförvaltning, länsarkitekt och egnahemsnämnd. Då lantmäterikontoret redan hade en egen och ändamålsenlig byggnad inom kvarteret Mätaren, kunde detta önskemål endast realiseras genom att invid denna uppföra en nybyggnad avsedd för de andra institutionerna. Dessa skulle här även komma på ett förhållandevis ringa avstånd från länsstyrelsens lokaler. Därest en sådan nybyggnad komme till stånd inom kvarteret Mätaren, kunde egnahemsnämndens nuvarande, intill år 1952 förhyrda lokaler om 9 rum jämte arkiv inom den i omedelbar närhet av länsresidenset belägna fastigheten Tingvallagatan nr 23 övertagas av länsstyrelsen, som med tillgång till dessa och de provisoriska lokaler, som för länsstyrelsen iordningställts inom den södra flygeln å residenstomten, skulle kunna låta sig nöja i avvaktan på att länsstyrelsens framtida lokalbehov kunde överblickas med större säkerhet.

På grund av vad sålunda förekommit hade byggnadsstyrelsen anhållit, att länsstyrelsen måtte inleda förhandlingar med Karlstads stad om förvärv av erforderlig tomt i kvarteret Mätaren. Samtidigt hade byggnadsstyrelsen uppdragit åt länsarkitekten i Värmlands län att uppgöra och till styrelsen inkomma med program för en nybyggnad för vägförvaltningen, länsarkitektkontoret och egnahemsnämnden å tomt inom nämnda kvarter.

Sedermera hade, fortsätter byggnadsstyrelsen, Karlstads stad genom dess drätselkammare i skrivelse till länsstyrelsen den 16 augusti 1943 förklarat sig villig att till kronan försälja tomten nr 2 i kvarteret Mätaren med en areal av 1,383.2 kvadratmeter till ett pris av 20,748 kronor, inberäknat på tomten belöpande gatumarkslösen och gatukostnader. Anbudet hade drätselkammaren förklarat vara för staden bindande till den 1 juli 1944. Länsstyrelsen hade uttalat, att det begärda priset enligt länsstyrelsens mening vore synnerligen förmånligt.

Länsarkitekten i Värmlands län Conny Nyquist hade, anför styrelsen vidare, med skrivelse den 17 augusti 1943 till byggnadsstyrelsen inkommit med den begärda programutredningen i form av summariska planskisser och på dem grundade kostnadsberäkningar. Enligt denna utredning skulle en nybyggnad å tomten nr 2 i kvarteret Mätaren med lokaler för vägförvaltningen, länsarkitektkontoret och egnahemsnämnden draga en kostnad av omkring 360,000 kronor, däri icke inberäknat kostnaden för inköp av tomt, medan en tillbyggnad å residenstomten, inrymmande lokaler för länsstyrelsen, vägförvaltningen och länsarkitektkontoret skulle betinga en kostnad av omkring 475,000 kronor. Anledningen till att en nybyggnad inom kvarteret Mätaren skulle draga en så avsevärt lägre kostnad vore, att man inom en sådan skulle kunna genomföra en mera rationell och ekonomisk utformning, i det att byggnaden kunde erhålla en mindre planyta och större våningsantal än som vore möjligt vid uppförandet av en flygel å residenstomten, där hänsyn måste tagas till residensets måttförhållanden och våningshöjder samt till intilliggande bebyggelse i övrigt. Visserligen syntes det

icke vara uteslutet att vid ett närmare utarbetande av förslaget till en ny flygelbyggnad å residenstomten någon minskning av kostnaderna skulle kunna åvägabringas. Den verkställda utredningen gäve emellertid vid handen, att ett inköp av tomten nr 2 i kvarteret Mätaren samt uppförande därstädes av en nybyggnad för nyssnämnda institutioner i varje fall skulle ställa sig minst lika ekonomiskt fördelaktigt som uppförande av en motsvarande nybyggnad på residenstomten.

På grund av vad sålunda anförts hemställer byggnadsstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att, med frånträdande av sitt beslut rörande uppförande av en flygelbyggnad å residenstomten i Karlstad, å tilläggsstat för innevarande budgetår anvisa ett investeringsanslag å 20,748 kronor för inköp av tomten nr 2 i kvarteret Mätaren i Karlstad.

Departements-
chefen.

Av det för budgetåret 1939/40 anvisade reservationsanslaget å 516,500 kronor till ökade lokaler för länsstyrelsen i Värmlands län har ställts till byggnadsstyrelsens förfogande ett nettobelopp av 26,500 kronor, varav största delen åtgått för upprättande av byggnadsritningar, markundersökningar m. m.

Den nu föreslagna lösningen av vissa statsinstitutioners i Karlstad lokalfråga synes mig kunna medföra så avsevärda fördelar, att det tidigare förslaget att, sedan de befintliga flyglarna å residenstomten rivits, uppföra en nybyggnad å samma tomt bör övergivas. Kostnaderna för uppförande av en nybyggnad å den nu till inköp föreslagna tomten ställa sig enligt byggnadsstyrelsens beräkningar lägre än en tillbyggnad å residenstomten, även om hänsyn toges till kostnaden för tomtförvärvet och till de belopp, som nedlagts på planering av de ursprungligen avsedda arbetena.

På grund av vad sålunda anförts anser jag mig böra tillstyrka, att beslut fattas om förvärv av ifrågavarande tomt. Till frågan om plan för tomtens bebyggande samt om medelsanvisning för detta ändamål torde jag längre fram få återkomma.

Mot storleken av den preliminärt avtalade köpeskillingen för tomten ifråga har jag intet att erinra. Anslag för ändamålet torde böra upptagas å tilläggsstat med avrundat belopp av 20,800 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Inköp av tomt för nybyggnad för vägförvaltningen i Värmlands län m. m.* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag
av kronor 20,800.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:
Sigurd Lang.

Bilaga 15.

Kapitalinvesteringar.***Finansdepartementet.***

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anmäler härefter under finansdepartementets handläggning hörande ärenden angående kapitalinvestering å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 samt anför därvid följande.

Fonden för förlag till statsverket.

[1.] **4 a. Kreditgivning till Finland.** Genom beslut den 5 augusti och den 16 december 1943 ställde bankofullmäktige två krediter om vardera högst 5 miljoner kronor till finska statens förfogande mot borgen av Finlands bank. Kreditgivningen, som ingick som ett led i handelsöverenskommelserna mellan Sverige och Finland avseende andra halvåret 1943 resp. första halvåret 1944, upptogs till övervägande inom bankofullmäktige efter hänvändelse från statsrådet. I enlighet med tidigare tillämpade principer böra krediterna nu överföras på statsverket genom anvisande av särskilt täckningsanslag. Med avseende å förvaltningen av ifrågavarande lån torde böra tillämpas samma förfaringssätt som godkänts av riksdagen för vissa äldre krediter av samma typ.

Med åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kreditgivning till Finland* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av kronor 10,000,000.

[2.] **4 b. Reglering av vissa krediter.** För reglering av vissa krediter torde å tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår böra äskas ett investeringsanslag å 42,100,000 kronor. Med hänsyn till ärendets karaktär synes det icke lämpligt att till statsrådsprotokollet redogöra för den närmare innebörden av anslagsäskandet. En fullständig redogörelse för ärendet torde få lämnas vederbörande riksdagsutskott.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Reglering av vissa krediter* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av kronor 42,100,000.

[3.] **4 c. Ytterligare reglering av vissa krediter.** Jämväl för reglering av vissa andra krediter torde å tilläggsstat II till riksstaten för löpande budgetår böra äskas ett särskilt investeringsanslag å 5,000,000 kronor. Med hänsyn till ärendets karaktär synes det icke lämpligt, att till statsrådsprotokollet lämna redogörelse för den närmare innebörden av anslagsäskandet. En utförlig redogörelse för ifrågavarande krediter och därmed sammanhängande förhållanden torde få lämnas riksdagens vederbörande utskott.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ytterligare reglering av vissa krediter* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av kronor 5,000,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:
Rolf Arfwedson.

*Bilaga 16.***Kapitalinvesteringar.*****Ecklesiastikdepartementet.***

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1944.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Bagge, anmäler härefter under ecklesiastikdepartementets handläggning hörande ärenden angående kapitalinvestering å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 samt anför därvid följande.

Statens allmänna fastighetsfond.

[1.] **21. Ombyggnad av maskinhallen i institutionen för kemisk teknologi vid Chalmers tekniska högskola.** För detta ändamål har för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 110,000 kronor. Ombyggnaden, som har till ändamål att tillgodose behovet av ökat utrymme inom den kemiska avdelningen, innefattar inläggande av ett bjälklag i maskinhallen, varigenom denna skall uppdelas i två våningar. Medelsanvisningen är grundad på ett av länsarkitekten E. Friberger den 10 december 1942 uppgjort förslag, enligt vilket kostnaderna beräknats till cirka 110,000 kronor.

Chalmerska byggnadskommittén, som handhar ombyggnadens utförande, har nu hemställt om anvisande av ytterligare 7,000 kronor för ändamålet. Kommittén har anfört:

Enligt infordrade lägsta anbud skulle kostnaderna uppgå till icke mindre än 160,000 kronor. Med anledning härav har byggnadskommittén sökt vidtaga förenklingar i byggnadsprogrammet av sådan art, att de icke i avsevärd grad inverka på arbetets kvalitet eller byggnadens framtida användbarhet. Även efter vidtagandet av dessa förenklingar torde den totala byggnadskostnaden komma att uppgå till 117,000 kronor och således överstiga an-

slaget med 7,000 kronor. Skillnaden är enligt kommitténs mening helt att hänföra till den prisstegring, som inträffat under den tid, som förflutit sedan arbetena kostnadsberäknades.

Kostnaderna enligt Fribergers förslag, de infordrade anbuden och kommitténs framställning fördela sig på följande sätt:

	Fribergers förslag kronor	Anbud kronor	Byggnads- kommitténs förslag kronor
Byggnadsarbeten	59,721	55,800	52,165
Värme-, ventilations- och sanitets- anläggningar	24,500	56,800	28,300
Elektrisk installation.....	16,600	27,050	18,900
Arkitektarvode, oförutsett m. m. . .	10,179	20,350	17,600
Summa	111,000	160,000	117,000

Departements-
chefen.

Den osäkerhet, som under rådande förhållanden vidlåder kostnadsberäkningarna för ny- och ombyggnadsarbeten, har, enligt vad jag under hand inhämtat, gjort sig gällande med särskild styrka i detta fall. Chalmerska byggnadskommittén har emellertid genom förenklingar i byggnadsprogrammet lyckats nästan helt eliminera de uppkomna merkostnaderna. Efter de vidtagna besparingsåtgärderna återstår emellertid att täcka ett belopp av 7,000 kronor. Detta torde böra anvisas på tilläggsstat II för innevarande budgetår. Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ombyggnad av maskinhallen i institutionen för kemisk teknologi vid Chalmers tekniska högskola* på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av kronor 7,000.

[2.] **22 a. Anordnande av skolkök vid småskoleseminariet i Växjö. 22 b. Om- och tillbyggnadsarbeten vid småskoleseminariet i Skara. 22 c. Ändringsarbeten vid småskoleseminariet i Härnösand. 22 d. Ombyggnadsarbeten vid småskoleseminariet i Landskrona.** Vid 1936 års riksdag beslöts omorganisation av småskoleseminarierna. Genomförandet av organisationsplanen förutsatte vissa byggnadsarbeten. Åren 1937—39 beviljades därför anslag för utförande av dylika arbeten, dock icke i den utsträckning, som erfordrades på grund av omorganisationen, emedan denna till följd av förefintligt läraröverskott och därav föranledd inskränkning av elevintagningen vid seminarierna ansågs böra till stor del uppskjutas. De anslag till byggnadsarbeten vid småskoleseminarierna, som beviljades under nämnda år, avsågo även andra behov än dem, som sammanhänge med omorganisationen. De planerade byggnadsarbetena vid dessa seminarier ha på grund av angivna omständigheter och med hänsyn till nödvändigheten att under kristiden så mycket som möjligt begränsa den statliga anläggningsverksamheten icke i full utsträckning kommit till utförande. Såsom framgår av 1943 och 1944 års stats-

verkspropositioner måste emellertid seminarieorganisationen till följd av stegrad lärarbehov icke blott helt tagas i anspråk utan även ytterligare utvidgas. Denna utvidgning nödvändiggör utförandet av vissa byggnadsarbeten vid småskoleseminarierna.

Byggnadsstyrelsen har hemställt om anvisande av investeringsanslag om tillhoppa 336,000 kronor för byggnadsarbeten vid småskoleseminarierna i Växjö, Skara, Härnösand och Landskrona. Förslaget avser icke blott sådana arbeten, som erfordras på grund av seminarieorganisationens utökning, utan även förbättringar, som påkallas av andra behov. Byggnadsstyrelsen anför:

Småskoleseminariet i Växjö. 1938 års riksdag anvisade för budgetåret 1938/39 till ändringsarbeten m. m. vid vissa småskoleseminarier ett reservationsanslag av 66,500 kronor, varav till uppgörande av byggnadsritningar, entreprenadhandlingar och dylikt för inredning av skolkökslokaler vid småskoleseminariet i Växjö disponerades 4,000 kronor. Med anledning härav framlade byggnadsstyrelsen av länsarkitekten Olof Lundgren uppgjorda ritningar och entreprenadhandlingar rörande omförmälda inredningsarbeten vid seminariet. På grund av kristidens inträde ha arbetena emellertid icke fått igångsättas. Såsom byggnadsstyrelsen i utlåtande den 15 januari 1943 meddelat, kan, om vissa förenklingar beträffande de föreslagna arbetena vidtagas, kostnaden för desamma beräknas till 28,500 kronor.

Skolöverstyrelsen har nu anført, att sedan seminariet genom beslut av 1943 års riksdag förändrats till dubbelseminarium, behovet av skolkökslokal stegrats. Härtill komme, att seminariet möjligen inom en snar framtid måste ytterligare utvidgas och att skolkökslokalerna då bleve ännu nödvändigare. Någon möjlighet att förhyra lokaler i staden förefunnes enligt rektors uppgifter icke. Under innevarande år vore frågan provisoriskt löst på så sätt att de lokaler, som vore avsedda att inredas till skolkök, försetts med från Kronobergs läns landsting lånade skolköksinventarier, tillhörande ett ambulerande skolkök. Denna anordning vore givetvis otillfredsställande och dessutom alldeles tillfällig. Det syntes skolöverstyrelsen på grund härav vara angeläget, att de tidigare föreslagna arbetena utfördes under sommaren 1944, så att de vore färdigställda vid höstterminens början.

Byggnadsstyrelsen, som biträder vad överstyrelsen sålunda anført, finner det önskvärt, att medel till ifrågavarande ändamål anvisas för budgetåret 1944/45. Kostnaderna för arbetena torde alltjämt kunna beräknas till ovan nämnda belopp av 28,500 kronor.

Småskoleseminariet i Skara. För budgetåret 1938/39 anvisades dels ett reservationsanslag av 126,000 kronor för till- och påbyggnad av en flygelbyggnad m. m. vid seminariet, dels ett reservationsanslag av 14,500 kronor till toalettanordningar vid seminariet. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 30 december 1939 fingo ifrågavarande byggnadsarbeten icke fullföljas i vidare mån än i vad avsåge upprättande av byggnadsritningar och entreprenadhandlingar. Vidare anvisades för budgetåret 1939/40 ett reservationsanslag av 17,500 kronor till ny vaktmästarbostad vid seminariet. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 29 februari 1940 fick detta anslag icke disponeras i annan mån än som erfordrades till bestridande av kostnaderna för redan utförda förarbeten.

Beträffande vaktmästarbostaden föreligga av arkitekten Ivar Stål upprättade huvudritningar, under det att fullständiga entreprenadhandlingar av Stål uppgjorts rörande övriga ovan angivna arbeten. I yttrande den 15 januari 1943 har byggnadsstyrelsen beräknat kostnaderna för samtliga här avsedda arbeten till sammanlagt 230,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har anfört, att det torde vara nödvändigt att rätt avsevärda kostnader nedlades på detta seminarium för att dess lokaler skulle motsvara ett dubbelseminariums behov. Emellertid torde det vara lämpligt, att de hittills upprättade förslagen underkastades en grundlig omarbetning för att en billigare lösning möjligen skulle kunna vinnas. Slutligen har överstyrelsen erinrat om att överstyrelsen tidigare påpekat, att det givetvis varit önskvärt, att ifrågavarande arbeten hade kunnat avslutas sommaren 1944, enär seminariet beräknades vara i full verksamhet hösten 1944. Detta torde emellertid icke bli möjligt. Däremot vore det angeläget, att arbetena utfördes under budgetåret 1944/45, så att de kunde vara färdiga vid höstterminens början 1945.

Sedan byggnadsstyrelsen i anledning av vad överstyrelsen sålunda anfört anmodat arkitekten Stål att upprätta utredningsskisser jämte kostnadsräkning rörande sådana om- och tillbyggnadsarbeten vid småskoleseminariet i Skara, som vore av särskilt angelägen natur, har denne inkommit med ritningar till ombyggnadsarbeten inom huvudbyggnaden, om- och tillbyggnad av flygeln samt anordnande av toaletter inom västra uthuset.

Till huvudbyggnaden äro för närvarande såväl själva seminarielokalerna som övningsskolans lokaler förlagda. Enligt det nu upprättade förslaget ha övningsskolans samtliga lokaler förlagts till huvudbyggnaden med undantag för salen för flickslöjd, som förlagts till bottenvåningen inom ovannämnda flygel, där i övrigt själva seminarielokalerna inrymts. Vidare äro i huvudbyggnaden inrymda rum för rektor, kollegium, bibliotek samt lärarinnor. I den i huvudbyggnaden befintliga aulan, som upptager onödigt stor volym och icke står i förbindelse med byggnadens övriga lokaler, skulle bottentbjälklaget höjas, varigenom ingång till salen beredes från huvudtrappan och erforderligt antal överspelningsrum erhållas under salen. Dessa arbeten ha beräknats draga en sammanlagd kostnad av 38,000 kronor.

Flygelbyggnaden omfattar för närvarande skolkök, slöjdsal samt sal för undervisning i naturkunnsighet, men skulle efter genomförande av den i förslaget avsedda om- och tillbyggnaden rymma lokaler för seminariet i dess helhet. I bottenvåningen äro enligt förslaget förlagda entréer, sal för kvinnlig slöjd, skolkök med omklädningsrum och matsal, sal för undervisning i naturkunnsighet med laboratorium samt rum för samlingar. Till våningen 1 trappa upp äro förlagda 4 klassrum samt materialrum. En halv trappa ned anordnas toaletter för elever och en halv trappa upp lärarrum. Kostnaderna ha beräknats till 146,000 kronor.

Inom västra uthuset skola enligt förslaget anordnas toaletter för övningsskolans elever för en kostnad av 12,000 kronor.

Det torde icke vara oundgängligen nödvändigt att en ny vaktmästarbostad färdigställs före läsåret 1945, varför detta byggnadsföretag torde kunna anstå något år.

Skolöverstyrelsen, som under hand tagit del av de nu upprättade skisseritningarna, har förklarat sig icke ha något att erinra beträffande desamma samt betonat angelägenheten av att däri avsedda arbeten snarast komma till utförande.

Byggnadsstyrelsen biträder skolöverstyrelsens mening och finner det alltså önskvärt, att de för förslagens genomförande erforderliga medlen (38,000 + 146,000 + 12,000) 196,000 kronor anvisas för sistnämnda budgetår.

Småskoleseminariet i Härnösand. Skolöverstyrelsen har anfört, att de nuvarande lokalerna vid seminariet i stort sett torde vara tillräckliga för det behov, som komme att förefinnas, sedan seminariet från och med höstterminen 1944 erhållit ett dubbelseminariums samtliga klassavdelningar.

Emellertid erinrar överstyrelsen därom, att förslag tidigare framställets rörande vinnande av ett läsrum genom avbalkning av en del av korridoren i en av seminariebyggnadens våningar, vilket förslag av överstyrelsen tillstyrkts.

Kostnaderna för den sålunda avsedda avbalkningen för erhållande av ett läsrum har byggnadsstyrelsen beräknat till 1,500 kronor.

Småskoleseminariet i Landskrona. Seminariets byggnader färdigställdes år 1902. Huvudbyggnadens uppvärmningsanordning utgöres av en i samband med byggnadens uppförande utförd varmluftanläggning, som nödortfigt reparerats år 1941. Denna anläggning, som endast kan eldas med koks, befinner sig numera i ett så bristfälligt skick, att det knappast torde kunna ifrågakomma att underkasta densamma en ytterligare reparation, varför den bör med det snaraste ersättas med en tidsenligare anläggning. Vidare äro gymnastik- och skolköksanläggningarna m. m. bristfälliga. Enligt ett av länsarkitekten N. Blanck uppgjort preliminärt förslag böra följande ändringar vidtagas inom seminariet:

Inom huvudbyggnaden förflyttas huvudingången. Varmluftanläggningen ersättes med en varmvattenvärmeledning och den föråldrade elektriska belysningsinstallationen utbytes delvis mot en ny. Toaletter, tvätt- och duschrum samt omklädningsrum för övningsskolans elever anordnas inom källarvåningen. Den i bottenvåningen befintliga vaktmästarbostaden inredes till klassrum för övningsskolan. Lärosalen för klass I uppdelas till bibliotek och utrymme för vaktmästare. I våningen 1 trappa upp inredes en ny lärosal för undervisningen i naturkunnighet jämte tillhörande laboratorium. I övrigt avser förslaget endast vissa omplaceringar inom huvudbyggnaden.

I gymnastikbyggnaden förses gymnastiksalen med ett värmeisolerande undertak, varjämte ventilation m. m. anordnas.

Den nuvarande rektorsbostaden ombygges för att inrymma slöjdsalar, skolkök med tillhörande utrymme, läs- och överspelningsrum samt vaktmästarbostad. Förslaget förutsätter, att rektor för framtiden hyr bostad i staden.

Kostnaderna för de sålunda föreslagna arbetena ha beräknats till sammanlagt 110,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har icke funnit annat att invända mot förslaget än att förläggande av överspelningsrum i omedelbar närhet av vaktmästarens bostad såvitt möjligt torde böra undvikas.

Med hänsyn till det bristfälliga skick, i vilket seminariet befinner sig, torde det vara påkallat, att de föreslagna arbetena snarast möjligt komma till utförande.

Den starka utvidgning av småskoleseminariernas organisation, som måste genomföras inom den närmaste framtiden, kräver utförandet av ändringsarbeten vid vissa seminarier. Vid Växjöseminariet erfordras sålunda enligt byggnadsstyrelsens förslag inrättande av en skolkökslokal. Behovet härav synes vara ådagalagt och jag har intet att erinra mot förslaget. Vad angår seminariet i Skara, har riksdagen tidigare beviljat anslag till byggnadsarbeten därstädes, vilka arbeten på grund av kristiden dock icke kommit till utförande. Vid detta seminarium erfordras relativt omfattande ändringar. Det nu föreliggande byggnadsförslaget innebär emellertid i jämförelse med tidigare förslag en begränsning av byggnadsprogrammet till de mest angelägna arbetena. Jag tillstyrker, att medel anvisas för genomförande av det sålunda förenklade förslaget. För anordnande av ytterligare ett läsrum i seminariebyggnaden i Härnösand torde anslag böra beviljas i överens-

*Departements-
chefen.*

stämmelse med byggnadsstyrelsens förslag. Vid seminariet i *Landskrona* befinna sig lokalerna till stor del i ett föråldrat och bristfälligt skick. De föreslagna moderniserings- och förbättringsarbetena böra därför komma till utförande, dock att vad skolöverstyrelsen anfört rörande förläggningen av ett överspelningsrum så vitt möjligt bör beaktas.

Mot byggnadsstyrelsens beräkning av kostnaderna för här ifrågakvarande arbeten har jag ingen erinran att framställa. Då byggnadsarbetena med hänsyn till seminariernas förestående utvidgning böra komma till stånd snarast möjligt, torde anslag för ändamålet böra äskas på tilläggsstat för innevarande budgetår. Enligt vad jag under hand inhämtat torde i så fall möjligheter förefinnas, att byggnadstiden för de angelägna arbetena vid Skarseminariet skulle kunna avsevärt förkortas.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa

dels till Anordnande av skolkök vid småskoleseminariet i Växjö ett investeringsanslag av kronor 28,500;

dels till Om- och tillbyggnadsarbeten vid småskoleseminariet i Skara ett investeringsanslag av kronor 196,000;

dels till Ändringsarbeten vid småskoleseminariet i Härnösand ett investeringsanslag av kronor 1,500;

dels ock till Ombyggnadsarbeten vid småskoleseminariet i Landskrona ett investeringsanslag av kronor 110,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Torsten Svensson.

Bilaga 17.

Kapitalinvesteringar.**Jordbruksdepartementet.**

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp, och statsrådet Domö anmäla härefter under jordbruksdepartementets handläggning hörande ärenden angående kapitalinvesteringar å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, statsrådet Pehrsson-Bramstorp beträffande punkterna 2—4 samt statsrådet Domö beträffande punkten 1. Föredragandena yttra härvid följande.

Statens allmänna fastighetsfond.

[1.] **27. Byggnadsarbeten vid veterinärhögskolan.** I skrivelse den 29 juni 1943 har *styrelsen för veterinärhögskolan* hemställt om anvisande för nästa budgetår av erforderliga medel för utförande av vissa byggnadsarbeten vid högskolans husdjursavdelning.

Ifrågavarande byggnadsarbeten, beträffande vilkas utförande högskolestyrelsen tidigare vid skilda tillfällen gjort framställning, avse dels omändring och utvidgning av försöksladugården vid husdjursavdelningen, dels uppförande av ett höns hus och ett kaninhus, dels ock iordningställande av ambulatoriska klinikens lokaler för husdjursavdelningens museum.

Ur innehållet i tidigare verkställda utredningar rörande omförmälda byggnadsarbeten må här återgivas följande.

Omändringen och utvidgningen av försöksladugården åskådliggjordes å två ritningar, daterade den 28 april och den 28 november 1938. Utvidgningen omfattade tillbyggnad på norra gaveln i en våning med källare. Tillbygg-

naden skulle innehålla en avdelning för smådjur, foderrum och kokrum samt en avdelning för försöksdjur med därtill hörande rum för avelsdjur, vågrum, förråd och diskrum. I källaren skulle inrymmas pannrum, kolrum, pumprum samt utrymme för luftkonditionering. I den nuvarande ladugården skulle inredas två klädrum med toaletter samt utföras vissa ändringar i den befintliga inredningen. Norr om denna tillbyggnad hade förlagts ett hönshus med tre dagrum, kläckningsrum och rum för kycklingsbatterier samt arbetsrum. Hönshuset uppvärmdes och luftkonditionerades från tillbyggnaden medelst ledningar i kulvert. Vid sidan av hönshuset var ett mindre kaninhus förlagt.

Kostnaderna belöpte sig för ladugården till 92,000 kronor, för hönshuset till 25,000 kronor och för kaninhuset till 3,000 kronor samt fördelades sålunda:

Ladugården.

Byggnadsarbeten, tillbyggnaden	kronor	41,000	
Byggnadsarbeten, ändringar	»	12,000	
Ledningsarbeten, inberäknat luftkonditionerings- och ledningskulvert till hönshuset	»	29,500	
Ritningar, kontroll och administration samt oförutsedda utgifter	»	9,500	kronor 92,000

Hönshuset.

Byggnadsarbeten	kronor	16,000	
Ledningsarbeten inkl. luftkonditionering	..	»	6,500	
Ritningar, kontroll och administration samt oförutsedda utgifter	»	2,500	» 25,000

Kaninhuset.

Byggnadsarbeten	»	3,000.
-----------------	-------	---	--------

Husdjursavdelningens museum avsåges skola inrymmas i ambulatoriska klinikens nuvarande lokaler, då dessa i samband med nämnda kliniks överflyttande till en planerad nybyggnad blevo lediga. Ändringsarbetena i dessa lokaler beräknades draga en kostnad av 6,000 kronor.

I skrivelser den 21 maj 1941 och den 16 maj 1943 från professorn i husdjurslära vid veterinärhögskolan, vilka skrivelser fogats vid högskolestyrelsens framställning, har såsom motivering för ifrågavarande byggnadsarbetens utförande uttalats bland annat följande.

Å veterinärhögskolans avdelning för avelsbiologi och husdjurshygien (husdjursavdelningen) bedrivs ett omfattande forskningsarbete inom ärftlighetens, husdjurshygienens och djurnäringens områden. Sålunda pågå sedan flera år tillbaka omfattande ärftlighetsundersökningar över sterilitet hos nötkreatur. För detta ändamål användes försöksladugårdens hela nötkreatursbesättning till avelsförsök; på grund av alltför litet djurantal och bristande utrymmen i försöksladugården har dessutom en särskild försöksgård, Medstugans egendom i Jämtland, inrättats, varjämte statens förutvarande avelscentra för fjällboskap och fjällrasföreningens avelsgårdar i hela Norrland lämna försöksmaterial. Särskilda statsanslag utgå för dessa undersökningar. Den ärftlighetsstatistiska bearbetningen av materialet utföres med hjälp av det tekniska bitrådet å avdelningen och ett för ändamålet anställt extra biträde. Provisorisk arbetslokal för dessa biträden har ordnats i avdelningens

museum, som emellertid vintertid är så kallt och dragigt, att det icke kan användas. Försöksdjuren (kalvar och ungdjur) måste sommartid inhysas i det fallfärdiga hönshuset intill ladugården. Vintertid äro kalvar och ungdjur sammanpackade i den trånga ungdjursavdelningen i försöksladugården, och för utrymmets skull måste en del av ungdjuren nedslaktas, så snart förändringarna i könsorganen kunnat diagnostiseras; någon längre tids observation är omöjlig på grund av brist på utrymmen.

Ladugården, i det skick den nu befinner sig, har även utnyttjats för ladugårdshygieniska undersökningar, som därjämte bedrivits utanför högskolan i betydande utsträckning. De rådande förhållandena äro sådana, att ifrågasvarande avdelning i betraktande av sina arbetsuppgifter kan betecknas som den sämst lottade av högskolans institutioner, och i jämförelse med motsvarande institutioner vid utländska veterinärhögskolor torde avdelningen i fråga om lokala arbetsmöjligheter och utrustning vara synnerligen dåligt försedd. Bristen på arbetslokaler är icke minst kännbar med hänsyn till undervisningen.

I ett den 18 oktober 1943 avgivet utlåtande har *byggnadsstyrelsen* under hänvisning till nu gällande materialpriser och arbetslöner beräknat kostnaderna för ifrågasvarande byggnadsarbeten till följande belopp.

Omändring och utvidgning av försöksladugården	kronor	120,000
Nytt hönshus, inberäknat stängsel	»	32,000
Nytt kaninhus	»	3,500
Husdjursavdelningens museum	»	7,500
Yttre ledningar och planeringsarbeten	»	6,000

Summa kronor 169,000.

Sedermera har byggnadsstyrelsen i en den 10 december 1943 dagtecknad skrivelse i detta ärende ytterligare anfört följande.

Enligt byggnadsstyrelsens tidigare förslag till tillbyggnad av försöksladugården skulle i tillbyggnadens källare beredas utrymme för bland annat pann- och bränslorum. Vid sedermera verkställd utredning rörande anordningarna för byggnadernas uppvärmning visade det sig emellertid lämpligare att ansluta dessa anordningar till de i den närbelägna hundklinikbyggnaden befintliga huvudledningarna från högskolans huvudcentral, och de uppgivna kostnaderna ha beräknats under denna förutsättning. Den tidigare för pann- och bränslorum avsedda källarlokalen skulle sålunda bli obehörlig för detta ändamål men har på framställning från högskolan dock bibehållits för att disponeras såsom förrådslokal, enär brist på dylika lokaler föreligger.

Jag torde vidare här få anmäla framkomna förslag rörande byggnadsarbeten för åstadkommande av bättre bostäder åt assistenter och jourhavande vid veterinärhögskolans kirurgiska avdelning.

I skrivelse den 22 juli 1942 har *styrelsen för veterinärhögskolan* hemställt om utredning rörande denna fråga. Efter remiss har byggnadsstyrelsen i utlåtande den 17 augusti 1943 framlagt vissa alternativa förslag till frågans lösning samt hemställt om anvisande för budgetåret 1944/45 av ett reservationsanslag å 14,000 kronor för inredande av vissa bostadslägenheter i enlighet med ett av arkitekten J. Lundeqvist utarbetat förslag. Härefter ha

remissutlåtanden avgivits av högskolestyrelsen den 23 september 1943 och av 1940 års civila byggnadsutredning den 29 oktober 1943. Högskolestyrelsen har vid sitt utlåtande fogat ett den 15 september 1943 dagtecknat yttrande av högskolans lärarkollegium.

Innan jag närmare ingår på byggnadsförslaget torde för belysande av behovet av ifrågavarande byggnadsarbeten få återgivas följande av den av högskolestyrelsen åberopade motiveringen för arbetena.

Bostadsförhållandena för assistenterna och för jourhavande på kirurgiska kliniken äro sådana, att en ändring av desamma är oundgängligen nödvändig. För de båda assistenterna finnas nu en bostad, bestående av ett rum och ett mindre sovrum, samt en annan, bestående av endast ett rum. Ingen av bostäderna är försedd med avlopp eller toalettanordningar. Kök för tillredande av mat finnes icke i någon av bostäderna, utan uppvärmning av föda får ske på elektrisk kokplatta, som placeras i rummen. I bostaden på två rum bor nu en assistent, som är gift och har barn. I den andra bostaden bor en gift assistent.

Jourhavanden är inlogerad i ett amanuensrum i huvudbyggnaden. Detta innebär självfallet en utomordentligt stor olägenhet, då jourhavande ju bör bo inom den institution, där han tjänstgör.

Byggnadsstyrelsen har i sitt utlåtande den 17 augusti 1943 anfördt i huvudsak följande.

I samråd med veterinärhögskolans rektor, professorn G. Forssell, ha inom byggnadsstyrelsen utarbetats två alternativa förslag till frågans lösning. Alternativ a) avser uppförande av en bostadsbyggnad för kirurgiska klinikkens laborator i likhet med och i anslutning till planerade bostadsbyggnader för befattningshavare vid bujatrisk-obstetriska kliniken. Den nuvarande laboratorbostaden om 3 rum och kök i kirurgiska klinikkens vindsvåning övertages av en gift assistent, och den befintliga bostaden för ogift assistent om ett enkelrum i samma vindsvåning förbättras och moderniseras. I alternativ b) bibehålles laboratorbostaden å kirurgiska klinikkens vind och där inredes en lägenhet om 2 rum och kök för gift assistent och en dubblett med kokvrå för ogift assistent.

I båda förslagen användes den nuvarande assistentbostaden om 2 rum i våningen 1 trappa upp i klinikbyggnaden till bostad för jourhavande.

Enligt verkställda beräkningar uppgår kostnaden för alternativ a) till 45.000 kronor för nybyggnad, vartill komma 3.000 kronor för förbättring av befintlig assistentbostad (enkelrummet) genom anordnande av tambur och toalettutrymme. För alternativ b) beräknas kostnaden till sammanlagt 32.500 kronor.

I alternativ b) avses att inreda hela vinden i kirurgiska kliniken för bostadsändamål, vilket icke kan betraktas såsom en tillfredsställande lösning och dessutom icke står i överensstämmelse med föreskrifterna i byggnadsstadgan och skyddsrumslagen. Härtill kommer, att rummen och köket i tvårumslägenheten måste förläggas i olika plan med cirka 1.3 meters nivå-skillnad. Icke heller kan dubletten med kokvrå framdeles användas såsom familjebostad. Kostnaderna för de två lägenheternas inredning å vinden motsvara ett å-pris av 110 à 115 kronor per kubikmeter, vilket måste anses som en alltför dyr lösning av denna bostadsfråga.

Vid fortsatt behandling av ärendet har byggnadsstyrelsen uppdragit åt arkitekten J. Lundeqvist att utarbeta nytt förslag, varefter denne inkommit med ett den 7 januari 1943 dagtecknat förslag. Detta innebär, att en

nuvarande professorsbostad i norra delen av huvudbyggnadens bottenvåning uppdelas, varigenom erhålles en lägenhet om 4 rum och kök och en lägenhet om två rum och kök. Amanuensrummet mitt för huvudtrappan, som måste tagas i anspråk för tvårumslägenhetens kök, ersättes av det nuvarande assistentrummet å kirurgiska klinikkens vind. Kostnaderna för åstadkommande av de föreslagna lägenheterna inom huvudbyggnaden ha beräknats till 14.000 kronor.

Byggnadsstyrelsen finner alternativ a) i och för sig innebära den fördelaktigaste lösningen av ifrågavarande byggnadsfråga, men, under nuvarande läge på byggnadsmarknaden, torde en sådan bebyggelse, som detta förslag innebär, knappast kunna realiseras. Dessutom bör ett sådant nybyggnadsförslag ses i ett större sammanhang och prövas i samband med uppförande av andra planerade bostadshus för högskolans personal.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer byggnadsstyrelsen, att för åstadkommande av förbättrade bostäder för assistenter och jourhavande vid veterinärhögskolans kirurgiska avdelning måtte för budgetåret 1944/45 anvisas ett reservationsanslag av 14.000 kronor.

Veterinärhögskolans lärarkollegium har framhållit bland annat följande.

Det är av synnerligen stor betydelse för arbetet vid högskolans kliniker, att vederbörande klinikchef har bostad vid högskolan och därigenom vid alla tider på dygnet kan övervaka arbetet på klinikerna och vid behov ingripa. Under de mer än 30 år, som förflutit sedan högskolans nuvarande byggnader togos i anspråk, ha de nuvarande arrangemangen med bostäder åt klinikcheferna visat sig vara till sådan nytta, att de icke böra frångås.

Lärarkollegiet anser att bostadsfrågan för assistenterna vid kirurgiska kliniken lämpligast bör lösas därigenom, att en ny bostad uppföres för laboratorn vid samma klinik. Ett förslag till sådant bostadsbygge har utarbetats av arkitekten Lundeqvist på uppdrag av byggnadsstyrelsen i samband med utredning rörande nybygge för obstetrisk-bujatriska avdelningen. Förslaget innebär ett förbilligande av alternativ a). Detta nybygge med vatten, avlopp och elektriska ledningar har av byggnadsstyrelsen kostnadsberäknats till 35,250 kronor. Lärarkollegiet anser därför, att en professorsbostad icke bör delas för omändring till assistentbostäder, och föreslår, att ett nybygge kommer till stånd i enlighet med nyssnämnda förslag. Lärarkollegiet vill därvid särskilt framhålla, att detta förslag är utarbetat så, att byggnaden kan anpassas till eventuella nya byggnader, avsedda till bostäder för lärare.

Högskolestyrelsen har förklarat sig tillstyrka det med a) betecknade alternativet till nybyggnad, därvid styrelsen ansett sig kunna förorda den modifierade, något billigare form för byggnadsfrågans lösning, som föreslagits av lärarkollegiet.

1940 års civila byggnadsutredning har uttalat, att utredningen i likhet med byggnadsstyrelsen ansåge, att det av arkitekten Lundeqvist den 7 januari 1943 upprättade förslaget under nu rådande förhållanden borde komma till utförande.

Frågan om utförande av de i styrelsens för veterinärhögskolan framställtning den 29 juni 1943 omförmälda byggnadsarbetena har tidigare vid upprepede tillfällen varit föremål för överväganden. Förhållandena vid husdjursavdelningens ifrågavarande lokaler ha såsom framgår av utredningen i ären-

*Före-
draganden.*

det sedan länge varit synnerligen otillfredsställande, vilket medfört att såväl det vetenskapliga arbetet som undervisningen vid avdelningen icke kunnat bedrivas i den omfattning och på det sätt som varit önskvärt. Med hänsyn till den stora betydelse som ifrågakarande verksamhet vid högskolan har för landets husdjursskötsel, böra medel för byggnadsföretagen upptagas å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1943/44. Kostnaderna för arbetena i fråga ha av byggnadsstyrelsen i utlåtande den 18 oktober 1943 beräknats till 169,000 kronor. Den av byggnadsstyrelsen verkställda kostnadsberäkningen har icke föranlett erinran från min sida.

Även bostadsförhållandena för assistenter och jourhavande vid högskolans kirurgiska klinik äro sådana, att ett förbättrande av de för nämnda befattningshavare avsedda bostäderna framstår såsom mycket angeläget. De nuvarande bostäderna äro såsom framgår av utredningen i ärendet av mycket otillfredsställande beskaffenhet, vilket förhållande säkerligen i icke ringa grad bidragit till de svårigheter, som föreligga att erhålla assistenter till kliniken. Jag anser mig därför böra förorda, att även nu ifrågakarande förbättringsarbeten komma till utförande. Vid valet mellan de olika förslag som framlagts har jag vid vägande mot varandra av de med förslagen förknippade för- och nackdelarna kommit till den uppfattningen, att det av byggnadsstyrelsen med alternativ a) betecknade förslaget innebär den lämpligaste lösningen av förevarande spörsmål. Enligt vad jag inhämtat från byggnadsstyrelsen skulle kostnaderna jämlikt sistnämnda alternativ, därest det i högskolans lärarkollegiums skrivelse den 15 september 1943 omförmälda, av arkitekten J. Lundeqvist utarbetade jämningsförslaget kommer till utförande, uppgå till sammanlagt 43,000 kronor. Detta belopp torde nu böra äskas å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår.

Vid bifall till vad jag i det föregående förordat skulle till byggnadsarbeten vid veterinärhögskolan å tilläggsstat för innevarande budgetår behöva anvisas ett investeringsanslag av $(169,000 + 43,000 =)$ 212,000 kronor. Jag förutsätter, att vid byggnadsarbetenas utförande kommer att iakttagas den strängaste sparsamhet så att de icke göras mera omfattande eller kostsamma än som oundgängligen av förhållandena påkallas.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Byggnadsarbeten vid veterinärhögskolan* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av kronor 212,000.

Statens utlåningsfonder.

[2.] **Egnahemslånefonden.** Vid 1904 års riksdag beslöts inrättande av egnahemslånefonden. Enligt gällande bestämmelser för lånerörelsen, vilka äro intagna i kungörelsen den 7 juni 1940 (nr 589) angående den statliga egnahemsverksamheten, ändrad genom kungörelsen nr 578/1942, skola från

fonden utlämnas jordbrukslån, skogslån, bostadslån, lån till förstärkning av ofullständiga jordbruk ävensom egnahemsstatslån till låneförmedlare. 1943 års riksdag har medgivit att för budgetåret 1943/44 må beviljas lån från egnahemslånefonden intill ett belopp av 20,000,000 kronor, därav 12,000,000 kronor för jordbruksfastigheter och 8,000,000 kronor för bostadsfastigheter, med rätt dock för Kungl. Maj:t att, därest förhållandena skulle giva anledning därtill, medgiva jämkning i sagda fördelning mellan jordbruks- och bostadsfastigheter. Såsom kapitalökning till egnahemslånefonden ha för budgetåret 1943/44 anvisats 2,000,000 kronor.

Egnahemsstyrelsen har i skrivelse den 30 augusti 1943 hemställt, att för budgetåret 1943/44 måtte få beviljas lån från egnahemslånefonden med ett intill 25,000,000 kronor utökat belopp, därav 15,000,000 kronor för jordbruksfastigheter och 10,000,000 kronor för bostadsfastigheter. Styrelsen har härvid anfört i huvudsak följande.

En betydande ökning av efterfrågan på egnahemslån har gjort sig gällande, vilken med avseende å bostadslån givetvis sammanhänger med rådande bostadsbrist. Vad angår egnahemslångivningen för jordbruksändamål bör ihågkommas, att denna långivning nu mer än förr är inriktad på bärkraftiga familj jordbruk, för vilka fordras tämligen höga lånebelopp. Efterfrågan har i själva verket varit större än som kunnat förutses, i det att behandlingen av ansökningar avseende budgetåret 1942/43 på grund av medelsbrist i viss omfattning måst anstå till nu innevarande budgetår.

Med hänsyn härtill finner sig styrelsen nödsakad att för nu löpande budgetår hemställa om sådan utökning av ifrågavarande maximibelopp, att för budgetåret 1943/44 må kunna beviljas lån från egnahemslånefonden intill ett belopp av 25,000,000 kronor, därav 15,000,000 kronor för jordbruksfastigheter och 10,000,000 kronor för bostadsfastigheter, med rätt dock för Kungl. Maj:t att, därest förhållandena skulle giva anledning därtill, medgiva jämkning i sagda fördelning mellan jordbruks- och bostadsfastigheter. Något ytterligare kapitaltillskott till egnahemslånefonden för innevarande budgetår behöver ej föranledas av en sådan utökning av utlåningen.

I remissutlåtande den 17 september 1943 har *statskontoret* förklarat sig icke ha något att erinra mot att, på sätt egnahemsstyrelsen föreslagit, maximibeloppet för lån från egnahemslånefonden för budgetåret 1943/44 ökas från 20,000,000 kronor till 25,000,000 kronor.

Av vad egnahemsstyrelsen anfört synes framgå, att en utökning av maximibeloppet för långivning från egnahemslånefonden är erforderlig, därest låneverksamheten under innevarande budgetår skall kunna givas avsedd omfattning. En dylik utökning torde därför böra medgivas. Mot styrelsens förslag att maximibeloppet för utlåning från fonden bestämmas till 25,000,000 kronor har jag intet att erinra. I enlighet med vad styrelsen föreslagit torde av beloppet 15,000,000 kronor böra avse jordbruksfastigheter och 10,000,000 kronor bostadsfastigheter, med rätt för Kungl. Maj:t att, därest förhållandena skulle giva anledning därtill, medgiva jämkning i sålunda förordad fördelning. Ifrågavarande ökning av utlåningen torde, såsom styrelsen framhållit, icke behöva föranleda att nytt kapital behöver tillföras fonden.

*Departementets-
chefen.*

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att för budgetåret 1943/44 må beviljas lån från egnahemslånefonden med ett intill 25,000,000 kronor utökat belopp, därav 15,000,000 kronor för jordbruksfastigheter och 10,000,000 kronor för bostadsfastigheter, med rätt dock för Kungl. Maj:t att, därest förhållandena skulle giva anledning därtill, medgiva jämkning i sagda fördelning.

Fonden för låneunderstöd.

[3.] **7. Lån till svenska spannmålsaktiebolaget.** Under åberopande av vad jag förut denna dag anført i samband med äskande av anslag under egentliga statsutgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, punkt 4, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Lån till svenska spannmålsaktiebolaget* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av kronor 40,000,000.

Diverse kapitalfonder.

[4.] **4. Fonden för anordnande av spannmålslagerhus och kylhus.** Beträffande förvaltningen av fonden för anordnande av spannmålslagerhus och kylhus gäller från och med budgetåret 1938/39, att inkomster och utgifter för statens lagerhus upptagas å en särskild inkomst- och utgiftsstat för fonden, vilken stat fastställles av Kungl. Maj:t för varje budgetår. Det belopp, varmed inkomsterna för ett visst budgetår överstiga utgifterna under samma budgetår, tillgodoföres den å riksstaten under driftbudgeten upptagna inkomstiteln Diverse kapitalfonder. Genom beslut den 21 maj 1943 har Kungl. Maj:t fastställt inkomst- och utgiftsstat för fonden för tiden den 1 juli 1943—30 juni 1944. I staten beräknas ett överskott för sagda tid av i runt tal 45,000 kronor. I rikshuvudboken redovisas fonden med ett kapital av i runt tal 1.05 miljoner kronor.

I skrivelse den 21 september 1943 har *statens lagerhus- och fryshusstyrelse* hemställt, att Kungl. Maj:t måtte medgiva styrelsen att vid inlevererande till riksgäldskontoret av överskottet å styrelsens verksamhet såsom rörelsekapital innehålla ett belopp av 50,000 kronor. Till stöd för sin framställning har styrelsen anført följande.

I Kungl. Maj:ts brev till statens lagerhus- och fryshusstyrelse den 15 februari 1929 föreskrefs, att styrelsen skulle erhålla ett rörelsekapital av 25,000 kronor. Det har emellertid visat sig, att detta belopp icke är tillräckligt. Under vissa delar av året är beläggningsen av lagerhusen ringa, vilket

gör att inkomsterna vid dessa tillfällen äro små. I många fall kunna också de lagerhusen tillkommande avgifterna icke uppbäras, förrän spannmålen av inlagraren uttages från lagerhuset. Detta medför, att lagerhusen under långa perioder icke ha några inkomster. De löpande utgifterna såsom löner, avgifter för elektrisk energi m. m. måste emellertid betalas, och det har visat sig, att rörelsekapitalet vid vissa tillfällen icke räcker till härför. Tidigare har styrelsen till sitt förfogande haft det kapital, som uppkommit genom överskott å försäkringsavgifterna för å lagerhusen upplagd spannmål, men då genom Kungl. Maj:ts brev till styrelsen den 8 januari 1943 förordnats, att detta överskott skall redovisas som inkomst och inlevereras till riksgäldskontoret, kan styrelsen icke längre disponera dessa medel som rörelsekapital. Styrelsen anser, att ett belopp av 50,000 kronor erfordras, för att styrelsen utan störningar skall kunna bedriva sin verksamhet.

I ärendet ha remissutlåtanden avgivits av statskontoret, riksräkenskapsverket och fullmäktige i riksgäldskontoret.

Statskontoret har — under framhållande att ämbetsverket saknade möjlighet att bedöma det erforderliga rörelsekapitalets storlek — beträffande sättet för medlens anvisning anfört följande.

I princip torde det vara riktigast, att styrelsen erhåller rörelsekapital i form av en rörlig förlagskredit hos riksgäldskontoret, varvid anvisat förlagskapital i första hand bör användas till återbetalning av det i statskontoret inestående förskottet, 25,000 kronor. Å lyftade kreditbelopp bör utgå ränta, bestämd av riksgäldskontoret med hänsyn till allmänna ränteläget.

Därest frågan på grund av beloppets ringa storlek och ärendets brådskande natur icke anses böra underställas riksdagens prövning, torde Kungl. Maj:t möjligen kunna utöka redan beviljat rörelsekapital genom att anvisa ytterligare 25,000 kronor såsom förskott från statskontoret att utgå av under händer varande medel. En dylik anordning torde emellertid icke böra ifrågakomma annat än i undantagsfall beträffande förskott avseende en kort begränsad tid.

I förevarande framställning har styrelsen själv föreslagit, att erforderligt rörelsekapital skulle ställas till förfogande genom medgivande att vid inleverering till riksgäldskontoret av överskottsmedlen få innehålla 50,000 kronor. Överskottet för budgetåret 1942/43 har emellertid redan inlevererats. Någon återbetalning av dylika medel torde ej vara möjlig. Enligt ämbetsverkets mening torde det ej heller vara lämpligt att disponera överskottsmedel på föreslaget sätt.

I anslutning till det anförda förordar statskontoret, att begärt rörelsekapital beredes styrelsen i form av en rörlig kredit mot ränta hos riksgäldskontoret.

Riksräkenskapsverket har av budgettekniska skäl icke kunnat tillstyrka lagerhus- och fryshusstyrelsens förslag, att det för styrelsen erforderliga rörelsekapitalet skulle ställas till förfogande av de inkomster, som inflöte i den av styrelsen bedrivna verksamheten. Enligt riksräkenskapsverkets mening borde de för verksamheten erforderliga rörelsemedlen antingen på sätt statskontoret föreslagit tillhandahållas i form av en rörlig kredit hos riksgäldskontoret eller också anvisas å ett för ändamålet uppfört anslag till kapitalinvestering i fonden för anordnande av spannmålslagerhus och kylhus. Beträffande båda dessa alternativa lösningar erfordrades riksdagens medverkan.

Fullmäktige i riksgäldskontoret ha förklarar sig icke ha något att erinra mot att frågan om beredande av erforderligt rörelsekapital åt statens lager- och fryshusstyrelse ordnades på sätt styrelsen föreslagit. Därest detta emellertid ej ansåges kunna ske av principiella skäl, låge det närmast till hands att riksgäldskontoret — i likhet med vad som skett i fråga om domänverket och statens reproduktionsanstalt och på sätt statskontoret i sitt utlåtande föreslagit — tillhandahölle rörelsekapital i form av en rörlig förlagskredit. Mot en dylik anordning talade emellertid, att, såsom erfarenheten visat, åtminstone hälften av det begärda beloppet syntes avse ett mera permanent kapitalbehov. Med hänsyn härtill och då det knappast kunde vara lämpligt att för det återstående mera rörliga behovet, som avsåge ett jämförelsevis obetydligt belopp, en kredit upplades i riksgäldskontoret, ha fullmäktige i stället förordat, att ett anslag å kapitalbudgeten av 50,000 kronor anvisades såsom rörelsekapital till fonden för anordnande av spannmålslagerhus och kylhus. Anslaget skulle i första hand disponeras för återbetalning av styrelsens förskott hos statskontoret.

*Departements-
chefen.*

I likhet med de i ärendet hörda myndigheterna har jag intet att erinra mot att ytterligare medel såsom rörelsekapital ställas till lagerhus- och fryshusstyrelsens förfogande. I fråga om formen för denna medelsanvisning förordar jag i anslutning till vad fullmäktige i riksgäldskontoret samt riksräkenskapsverket uttalat, att å tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår äskas anslag till rörelsekapital för fonden för anordnande av spannmålslagerhus och kylhus med 50,000 kronor. Anslaget torde i första hand böra disponeras för återbetalning av styrelsens förskott hos statskontoret.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fonden för anordnande av spannmålslagerhus och kylhus* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av kronor 50,000.

Vad föredragandena sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Sven Härdén.

*Bihang.***Förteckning**

över av Kungl. Maj:t hos riksdagen äskade anslag å tilläggsstat II
till riksstaten för budgetåret 1943/44.

Driftbudgeten.**A. Egentliga statsutgifter.***I. Kungl. hov- och slottsstaten.*

	Kronor
A: 8 a Ersättning för vissa bränslekostnader vid de kungl. hoven	200,000
B: 4 a Ersättning för vissa personalkostnader vid Stockholms slott	3,500
B: 6 Vissa reparationsarbeten vid Drottningholms och Ulriksdals slott, <i>reservationsanslag</i>	60,000
	263,500

II. Justitiedepartementet.

E: 13 Inköp av jordbruksinventarier m. m. för egendomen Lockerud, <i>reservationsanslag</i>	42,000
Statens uppfostringsanstalt å Bona:	
F: 2 a Ny ladugårdsbyggnad, <i>reservationsanslag</i>	68,000
G: 8 Kommittéer och utredningar genom sakkunniga, <i>reservationsanslag</i>	50,000
	160,000

III. Utrikesdepartementet.

Avlöningar vid beskickningar och konsulat:	
B: 5 Extra biträden och vaktbetjänte, <i>reservationsanslag</i>	50,000
C: 4 Svenska rödakorsdelegater i Grekland, <i>reservationsanslag</i>	250,000
D: 10 Extra utgifter, <i>reservationsanslag</i>	42,000
	342,000

IV. Försvarsdepartementet.

Arméns fortifikationsförvaltning:	
B: 4 a Engångsanskaffning av maskiner m. m. för byggnads- och reparationsberedskapen, <i>reservationsanslag</i>	6,000,000
Försvarsstaben:	
C: 5 a Viss utrustning, <i>reservationsanslag</i>	62,500
Sjukvård:	
C: 15 b Anskaffning av sjukvårdsmateriel för hemvärnet, <i>reservationsanslag</i>	340,000

	Kronor	
	Tygmateriel m. m.:	
C: 38 b	Ytterligare anskaffning av sprängämne för ammunitionstillverkning, <i>reservationsanslag</i>	4,800,000
C: 39 a	Underhåll av signalförbindelser, <i>reservationsanslag</i>	75,000
	Flytande materiel, artillerimateriel m. m.:	
C: 93 c	Anskaffning av viss ammunition, <i>reservationsanslag</i>	883,000
C: 93 d	Viss materiel för kustartilleriet, <i>reservationsanslag</i> ..	195,200
C: 98 a	Täckning av vissa engångskostnader för flottans skifferoljeverk å Kinnekulle, <i>reservationsanslag</i>	242,000
	Flygmateriel m. m.:	
C: 133	Skyddsanordningar vid flygfält, <i>reservationsanslag</i> ..	1,072,000
	Garnisonssjukvården m. m.:	
	Garnisonssjukhusen:	
D: 23 a	Röntgenutrustning m. m. för garnisonssjukhuset i Skövde, <i>reservationsanslag</i>	117,000
E: 13	Militärfysisk verksamhet, <i>reservationsanslag</i>	100,000
E: 17 b	Särskild apparatanskaffning, <i>reservationsanslag</i>	30,000
	13,916,700	

V. Socialdepartementet.

	Förbättrande av bostadsförhållandena m. m.:	
B: 21	Bidrag till inrättande av pensionärshem, <i>reservationsanslag</i>	2,000,000
C: 65 a	Viss utbildningskurs för distriktsbarnmorskor, <i>reservationsanslag</i>	3,500
E: 20	Anskaffande av vissa automatvapen för polisen, <i>reservationsanslag</i>	300,000
	Civilt luftskydd:	
F: 12 c	Viss motorfordonsberedskap, <i>reservationsanslag</i>	2,220,000
F: 12 d	Bidrag till inköp av motorbrandsprutor åt vissa kommuner, <i>förslagsanslag</i>	1,100,000
F: 12 e	Planläggning för källarmursgenombrott i sammanhängande kvartersbebyggelse, <i>reservationsanslag</i> ..	500,000
F: 15 a	Anskaffande av baracker för socialtjänsten m. m., <i>reservationsanslag</i>	2,000,000
G: 8 b	Understöd m. m. åt vissa estniska medborgare, <i>reservationsanslag</i>	100,000
G: 15	Kommittéer och utredningar genom sakkunniga, <i>reservationsanslag</i>	300,000
	8,523,500	

VI. Kommunikationsdepartementet.

E: 2 b	Ersättning åt statens och enskilda järnvägar för transporter av finska barn m. m.	342,200
--------	--	---------

VIII. Ecklesiastikdepartementet.

B: 33	Förstärkningsarbeten vid Stockholmsmuseernas skyddsrum, <i>reservationsanslag</i>	18,000
-------	---	--------

	Kronor
C: 11 Vissa skyddsarbeten på Uppsala domkyrka, <i>reservationsanslag</i>	45,000
O: 10 a Främjande av nordiskt-kulturellt samarbete, <i>reservationsanslag</i>	20,000
	<u>83,000</u>

IX. Jordbruksdepartementet.

Lantbrukshögskolan:	
D: 3 Materiel m. m., <i>reservationsanslag</i>	9,700
D: 8 Byggnadsarbeten och vissa andra engångskostnader, <i>reservationsanslag</i>	60,000
G: 31 Kostnader i samband med svenska spannmålsaktiebolagets verksamhet, <i>reservationsanslag</i>	23,000,000
Statens maskin- och redskapsprovningsanstalter:	
G: 36 a Särskilda undersökningar, <i>reservationsanslag</i>	8,000
Egnahemsbildning:	
H: 15 Byggnadsbidrag till vissa arbetarsmåbrukslåntagare, <i>reservationsanslag</i>	50,000
K: 17 Kostnader för deltagande i fortbildningskurs för lantmätare	17,000
N: 7 Kommittéer och utredningar genom sakkunniga, <i>reservationsanslag</i>	200,000
	<u>23,344,700</u>

X. Handelsdepartementet.

D: 18 a Driftkostnader för mät- och avmagnetiseringsstationer, <i>förslagsanslag</i>	178,000
--	---------

XI. Folkhushållningsdepartementet.

D: 5 a Särskilda omkostnader för vissa fartyg, <i>reservationsanslag</i>	100
D: 5 b Ersättning för förfogande över vissa fartyg, <i>förslagsanslag</i>	3,310,000
D: 9 a Undersökningar och experiment vid svenska gummi-forskningslaboratoriet i Uppsala m. m., <i>reservationsanslag</i>	465,000
	<u>3,775,100</u>

Säger för egentliga statsutgifter 50,928,700

Kapitalbudgeten.**Kapitalinvestering.***I. Statens affärsverksfonder.*

B. Telegrafverket.

K o m m u n i k a t i o n s d e p a r t e m e n t e t:	
14 Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende	4,000,000
20 Utbyggnad av orienteringsnät för luftförsvarets telefontrafik m. m.	1,192,000
	<u>5,192,000</u>

D. Statens vattenfallsverk.

Kommunikationsdepartementet:

	Trollhätte kraftverk:	
a	Ny kraftstation i Trollhättan	400,000
	Norrländska kraftverken:	
1	Kraftstation vid Torpshammar	1,750,000
2	Kraftstation i Midskogsforsen	2,000,000
4	Reglering av Holmsjön och Leringen i Ljungans vattensystem	800,000
7	Påbyggnad av regleringsdammen vid Suorva	650,000
		<hr/> 5,600,000

E. Domänverket.

Justitiedepartementet:

a	Inköp av egendomen Lockerud	75,500
		<hr/> 10,867,500

II. Luftfartsfonden.

Kommunikationsdepartementet:

3	Radiofyrrar för luftfarten	200,000
---	----------------------------------	---------

III. Statens allmänna fastighetsfond.

Justitiedepartementet:

1 b	Ombyggnadsarbeten vid rannsakingshäktet i Kalmar	15,000
-----	--	--------

Kommunikationsdepartementet:

8 b	Hissanläggning inom länsresidenset i Vänersborg ..	10,500
10 a	Inköp av tomt för nybyggnad för vägförvaltningen i Värmlands län m. m.	20,800

Ecklesiastikdepartementet:

21	Ombyggnad av maskinhallen i institutionen för kemisk teknologi vid Chalmers tekniska högskola ..	7,000
22 a	Anordnande av skolkök vid småskoleseminariet i Växjö	28,500
22 b	Om- och tillbyggnadsarbeten vid småskoleseminariet i Skara	196,000
22 c	Ändringsarbeten vid småskoleseminariet i Härnösand	1,500
22 d	Ombyggnadsarbeten vid småskoleseminariet i Landskrona	110,000

Jordbruksdepartementet:

27	Byggnadsarbeten vid veterinärhögskolan	212,000
		<hr/> 601,300

IV. Försvarsväsendets fastighetsfond.

Arméförvaltningens delfond:

10 d	Ordnanande av förläggningen för försvarsväsendets radioanstalt	56,000
------	--	--------

		Kronor
10 e	Ombyggnad av stallbyggnad vid Jönköpings-Kalmar regemente	58,300
		<u>114,300</u>
16 a	Marinförvaltningens delfond: Modernisering av Stockholms örlogsvarv	127,600
		<u>241,900</u>

V. Statens utlåningsfonder.

Socialdepartementet:		
1	Lånefonden för bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer	10,000,000

VI. Fonden för låneunderstöd.

Socialdepartementet:		
1	Tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet	30,000,000
2	Tillägglån till viss bostadsbyggnadsverksamhet	2,000,000
2 a	Lån till den s. k. Rågöstiftelsen	200,000
Jordbruksdepartementet:		
7	Lån till svenska spannmålsaktiebolaget	40,000,000
		<u>72,200,000</u>

VII. Fonden för förlag till statsverket.

Finansdepartementet:		
4 a	Kreditgivning till Finland	10,000,000
4 b	Reglering av vissa krediter	42,100,000
4 c	Ytterligare reglering av vissa krediter	5,000,000
		<u>57,100,000</u>

VIII. Diverse kapitalfonder.

Jordbruksdepartementet:		
4	Fonden för anordnande av spannmålslagerhus och kylhus	50,000
	Säger för kapitalbudgeten	<u>151,260,700</u>